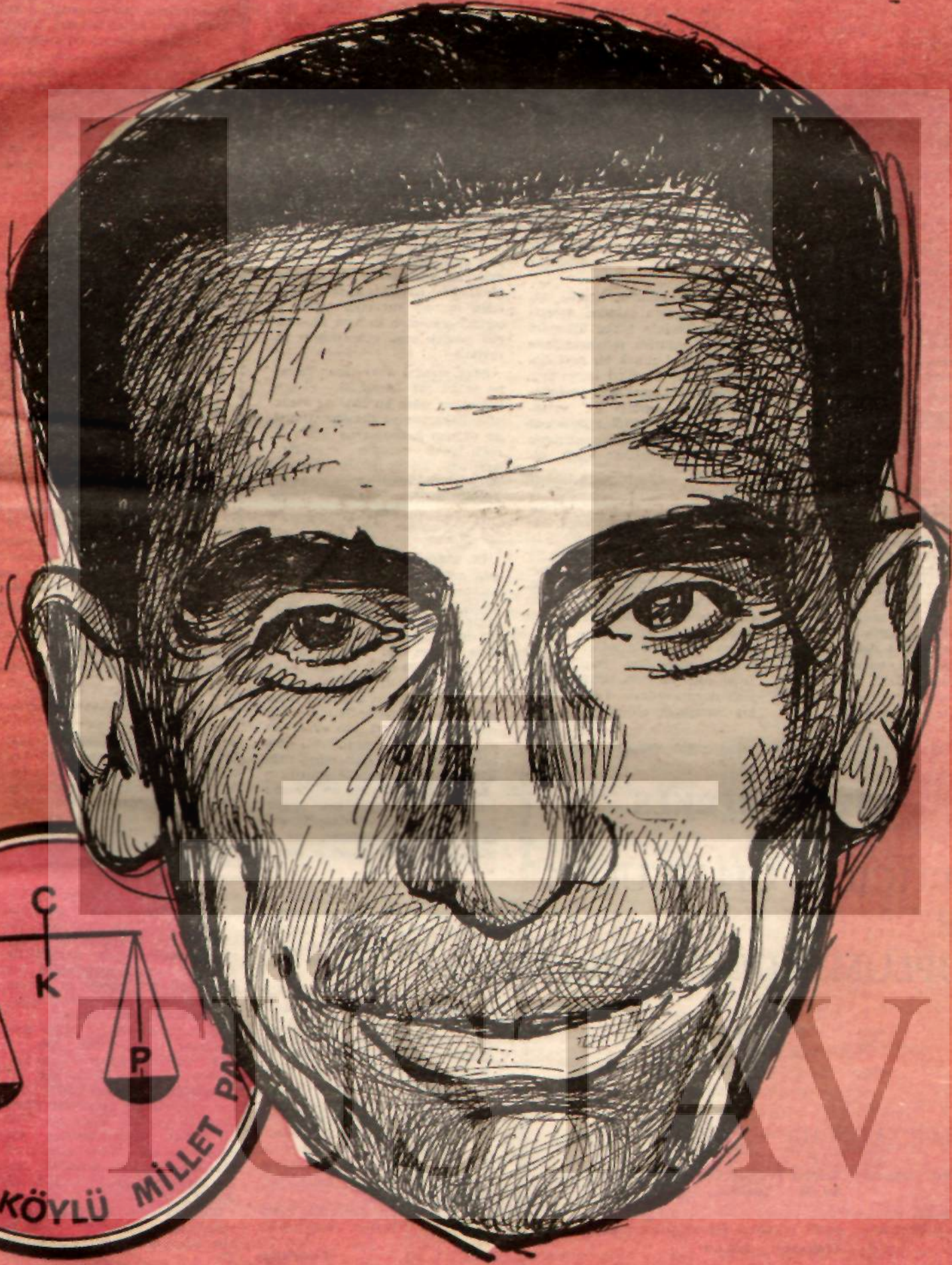

YÖN

HAFTALIK GAZETE

*İş çevrelerinin
Başbakan adayı:*
MADANOGLU

Türkes faşist değil, romantiktir!

Yıl: 4 - Sayı: 123

6 Ağustos 1965

125 Kuruş

OKUYUCUDAN YÖNE

Ahtopotun kolları

Amerikan emperyalizminin geri kalmış ülkelerdeki sömürme düzenini yürütebilmek için kullandığı metotlar her gün biraz daha gün ışığına çıkmaktadır.

Yabancı petrol şirketlerinin parlamentoya kadar uzanan küstahça tehditlerinden sonra CALTEX şirketi, Petrol Ofisi Müdürlüklerinden birini ajan olarak kullanmış.

Buna hiç şaşmamak gerek. Çünkü: bu denli olaylar bugünkü ortamda beklenmedik veya şahinli güç bir şey değil. Kimbilir daha ne feci âkıbetler hazırlayan oyunlar sahneye konmak üzere. —Ki bu olaylar onun ön hazırlıklarının bir kısmı üzere olduğunu haber veren sinvalerdir.—

Bu olay bir iki gün sonra sıcağı kaybedecek ve diğer yolsuzluklar, usulsüzlükler, casusluklar safında eriyip gidecektir. Belki de bu zat gizli gizli hak ettiği taltifi görecektir de. Ama:

Biz kalksak da çalışmakta olduğumuz kuruluşta dönen dolapları söylesen, bünyesinde barındığı bazı çıkarıcılarla işbirliği yapan diyasa tufvillerinin devlet sırtından nasıl zengin edilmekte olduğunu. Kamu kuruluşlarının ne şekilde kösteklenip sömürüldüğünü açıklasak, en azından kendi deysileriyle «gommenest» sayılırız. Bize olan bakışlar dikleşir, sözler ve davranışlar değişir, münasabetler uzaktan selâmlaşmak şeklini alır Niye?

Çalıştığımız kamu hizmeti gören kamunun yararlarını gözetken kuruluşta çevrilen alengirli işleri açıklayıp zavalı halkı ve ilgilileri uyarmaya çalıştığımız için, vatan haini ilan edilirdi derhal. Özel sektörlü sevmediklerimiz, servet düşmanı olduğumuz duyuruları herkese daire sızları dışarı veren uygunsuz bir kinse olduğumuz kanısına varır oy birliğiyle ve alınmaya vurulacak lötü damgayı aç kalma pahasına taşınmak zorunda bırakılırız ömrümüz boyunca.

Oysa: CALTEX casusu üç gün sonra kahırdan lütfu uğrayacaktır. Bundan sonra daha dikkatli davranması için sıkıca bir telimattan sonra başka bir stratejik noktaya yerleştirilecektir. Çünkü işin içinde Amerika var...

Bugün Amerika Viet-Nam'da, Dominik'te, Brezilya'da oynadığı korkunç oyunun ön hazırlıklarını yapmaktadır Türkiye'de satın almış olduğu zata muhteremlerin fırsatlar yaratılarak stratejik noktalarda mevzilendirilishi tesadüf değildir.

Yurt sahında burnunu sokmadığı bir işimiz kalmamıştır. Ahtopotun kolları gün geçtikçe ezici, öldürücü kuvvetini sinsi ve şaşırıcı bir hızla arttırmaktadır.

Bugün nerde bir inilti duyarsanız, Amerikan emperyalizminin ondurmaz pengesinde çırpınan bir milletin son nefes zorlamalarının duyulduğudur bu. Bizim ülkemiz bu uçuruma adamaklı yaklaştırmıştır.

Toplumumuzun büyük çoğunluğu birkaç bin kişi tarafından kasten cahil ve geri bırakılmış, onların asil inançları bu mürteci zümresi tarafından istismar edilmiştir. Uyanmalarını için yapılan yanlış telkinler perişan insan kitlelerini, doktora inanmayı ve ilaç kullanmayı istemeyen komaya girmiş hasta durumuna sokmuştur.

Biraz direnç, biraz ısrar bunların ilacı kullanmalarını ve sağlığı kavuşmalarını sağlayacak ve gerçek mutluluk o zaman doğacaktır. Bu görev de bu uğurda yola çıkanız ülkücü aydınlara düşmektedir.

Bugün Viet-Nam'da hamile kadınların karnına sokulan Amerikan süngülerinin izim ülkemize uçlarında özgürlük taşıyacaklarını ümit ve hayal etmek bir nevi cinnettir. Ya da bu fikri kamu oyununa telkine çalışmak için utanmadan cebinde taşıdığı T.C. vatandaşlık belgesini kendine siper ederek kelimenin tam anlamıyla satılmış bir Amerikan uşağı olmak gerek.

Her şeye rağmen ülkemizde Amerikan kapitalist emperyalizmine karşı çetin bir savaş başlamıştır. Bu savaşa, sefaletin imbiklerinden geçmişliğin ezikliğini yürreklerinde duyan ve sömürülenin ne demek olduğu bilincine varaman herkes katılmalıdır. Savaşta emeği olmayanın zaferde hiç bir payı olamaz.

Şimdi bütün bir millet olarak ülkücü aydınlara öncülüğünde kendi alın yazımızı kendimiz yapmak durumundayız. Tıpkı Kurtuluş Savaşında olduğu gibi.. Bir

milletin kaderi başkalarının insafına terkedilirse sonuç çok kötü ve kurtuluş o ölçüde güç olur. Bu savaşta idealistlerin vereceği zayıflığı göze almak gerek. Çünkü dünyaya kurulduğundan bugüne dek insanlığın mutluluğu için çabalamış yeniyi ve iyiyi, doğruya geçişte köprülük ederek hafızalarda ebediyen anıtlaşan ülkücü aydınlarda pek çok zayıflık vererek ve işkenceler çekerek insanlığı bugüne kavuşturmuşlardır. Bu gelecek için de aynıdır, belki asırlarca aynı kalacaktır.

Ne pahasına olursa olsun bu milleti illiğine kadar sömürülenler zararsız kalmıyacaklardır. Burası hiç bir Amerikalının veya onlara yataklık eden ne idüğü belirsizlerin babasının mahi değildir. Bir avuç toprağımız yok ama yeryüzünde, tümüyle bağrımıza bastığımız bir vatanımız ve sömürücülerden alınacak pek çok hakkımız vardır.

Zeynep Celâl — Adana

Lâiklik

Kur'an Kursu ve Vâiz Yetiştiriciler Derneği kongresinde din adamlarından bazıların, kalkınmamızda manevî unsurun önemi üzerinde durduklarını ve kalkınma ve yükselmenin areak dinin manevî kuvveti neticesinde mümkün olabileceği şeklinde konuşuklarını gazetelerde okumuş bulunuyoruz. Konuşmalarında sözü edilen manevî kuvvetler terim üzerinde eğilirken onların kişiliklerini gözden uzak tutmamamız gerekirdir.

Önce manevî kuvvetten kasdın ne idüğü çok önemlidir. Felsefe kamusuna göre en kavi ve vicdanlı sultaimaneviye itikattır. O halde onların kalkınmamız için gerekli hatta zorunlu gördükleri belli başlı faktör itikattır. Oysa ki bilindiği gibi itikat, iman konularıdır. Bu ise insanın tanrı ile bir bağlantıyı sağlamayı hedef tutar, yani bir din işidir, din ile dünyayı ilişki kurmaktır niye?

Din adamları bilgilî kişiler olmak gerekir, hiç değilse kendi sahalalarında ve tabiatle toleranslı olacaklardır. Bundan ötürü sorumuz rahatlıkla kendilerine sorulabilir: «Dinsel inançlar şimdi mi daha kuvvetlidir? Yoksa bundan 10, 30, 50, 100 sene mi önce daha kuvvetli idi? Eğer dinin manevî kuvveti neticesinde kalkınma mümkün olsaydı memleketimizin çehresi 100, 50, hattâ 30 sene evvel çok daha başka olurdu. Halbuki rahmetli İslâm gâiri Akif müslümanlığın mutsuzluğunu dile getirirken «Bütün İslâm diyarlarını harabe halinde, ons karşılık batı dünyasının manur ve abadan bir duruma da, bulduğunu söylüyor, ve üzüntüsünü hattâ ızdırabını açıklıyor.

İşte bu bakımdandır ki Büyük ve Ölümsüz Atatürk, Türkiyemizi tekrar hayata kavuşturan Atatürk, lalelsinî memleket için uygulamıştır, yürürükte olan Anayasamız da bu ilkeyi tesbit ve tescil etmiştir.

Bu ilkeyi savsaklamak düpedüz Büyük Atatürkün eserine ihanet olur, bu davranış Türkiyeyi yeniden tehlikeli uçurumlara itmek olur. Bu yersiz ve yönsüz çabalara mülelçe karşı gelmeliyiz. Buna karşı duralım: Çünkü Anayasa bunu emrediyor, buna karşı duralım: Çünkü bunu Atatürkçülüğümüz emrediyor, ve nihayet buna karşı duralım: Çünkü bunu hepimizin ve Türkiyemizin geleceği emrediyor. Saygılarımla.

Dr. Fahrettin Yakal (Emekli Tümgeneral)

Taassup

Arada sırada sizi okurum. Gerçekleri dile getirmekteki maharetinize hayranım.

Size komünist diyebilirler. Çamur atmak Şarkçılığın çekirde-

BASINDAN

DENİZLİ

Bir Komünist Düşmanına «!» Anayasa Okudum

«Ben milliyetçiyim, ben komünist düşmanım, ben dine hürmetkârım» diyen birini, bu düşüncelerinde samimi olup olmadığını anlamak için imtihan ettim.

Gazetenin içine Anayasayı koydum ve «Sana Türkiye İşçi Partisinin programından bazı maddeler okuyacağım» dedim. Dikkatle dinlemesini istedim. Dinledi. Şunları okudum:

«Türkiye Sosyal bir hukuk devletidir» M. 2.
«Devlet, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzurunu sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaştıracak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır» M. 10.

«Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir. Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz» M. 11.

«Herkes vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kimse dinî inanç ve kanaatlarından dolayı kınanamaz» M. 19.

«Kimse düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz» M. 20.

«Türkiyede yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması ancak hâkim kararıyla olur» M. 22.

«Herkes önceden izin almaksızın, siltâhsız ve saldırsız toplanma ve gösterî yürüyüşü yapma hakkına sahiptir» M. 28.

«Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olmaz» M. 36.

«Devlet toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır» M. 37.

«Devlet veya ömme tüzel kişileri kamu yararına lüzum görür lere özel mülkiyetteki gayrimenkulleri kamulaştırır» M. 38.

«Kamu hizmeti niteliğini taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde devletleştirilir» M. 39.

«Devlet, özel teşebbüslerin milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütmesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır» M. 40.

«Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır» M. 51.

*

Nası, dedim. Bana:

— Ben sana bunlar komünist dememiş miydin, dedi. Özüne Anayasayı çıkardım. Bunlar TIP'ten değil, Türk Anayasasından dedim. Bembeyaz kesildi. Bizim Komünizmle Mücadele Derneği mensupları işte böyle Anayasaya bile komünist diyorlar veya Tire'de olduğu gibi 8 yaşında kızların ırzına geçiyorlar. Siz kim, milliyetçilik kim? Siz sadece vatan hainisiniz. Hainliğiniz milliyetçilik, din, komünizm düşmanlığı gibi şereflî insanlara yakışan haysiyetleri maske yapıyorsunuz, o kadar. Çetin'in deyyuslar dediği kadar varsınız.

Avukat Atilla Soyanoğlu

NIYAZI BERKES

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER

ÇIKTI

7,5 Lira

YÖN YAYINLARI — P.K. 512, İstanbul

İstanbul Dağıtım: Serbest Dağıtım Ortaklığı, Ankara Caddesi, No 34 — İstanbul.

Ankara Dağıtım: Aydın Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı, Yenışehir — Ankara

Taşra Dağıtım: Sabri Ozakar, Vllâyet İş Hanı, Kat 2, Ankara Caddesi, İstanbul

ADRES: Yazı İşleri: Söner sokak No: 16/8 Yenışehir — ANKARA Telefon: 17 69 89 — İstanbul BİREsu (Satış, İlan ve Abone İşleri): Mol. İsternarı Sok. No. 32 Çeşneliçe — İstanbul Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30 T.L., Üç aylık (13 sayı) 15 T.L. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2,50 T.L.'dir.

İLAN: Beher sütunda sant. ml 25.— T.L. dir. 50. rekl çıkacak ilân ve reklâmların kitap dâniları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmların yayımlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN, 6 AĞUSTOS 1965

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soyral — Doğan Avcıoğlu İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

BAKIŞ

BAŞKALIK

«Demirkırat» sözünden faydalanıp Adalet Partisini Demokrat Parti'nin devamı olarak göstermek, yürürlükteki kanunlara göre, suçtur. Ama, 1965 yılının seçim öncesinde, Adalet Partisinin yöneticileri, zihinlerde varatılacak türlü çağrışmalarla, 1946 - 1950 döneminin Demokrat Partisinden medet ummaktadırlar. Birçok CHP'linin hâlâ «Atatürk Partisi» ne mensup olmakla övünmevi yeterli sayması gibi, Adalet Partisi ileri gelenlerinin de yılların gerisinde kalmış havalere imdadına çağrılmaları, olsa olsa, kendi vetersizliklerinin ve fikir vok-sulluklarının delili savılabilir. Ama, asıl mesele burada değil. Üzerinde önemle durulması gereken nokta, oynamak istenen oyunun gerisinde de vatan hüvük aldatmacadır. 1961 - 1965 yıllarının Adalet Partisini 1946 - 1950 döneminin Demokrat Partisine benzetmek, isin yürürlükteki hukuka göre suç niteliği tamamıyla bir vana. Türkiye'nin sosyal tarih gerçeklerine göre de dünedüz yanlıştır. Adalet Partisine muhalif olanları bu ovuna kendilerini kattırmamaları gerekirdi. «İkinci Demirkırat» asla «Birinci Demirkırat» değildir.

İLK TEPKİNİN ANLAMI

1946 - 1950 yıllarının Demokrat Parti hareketi, herseyden önce, bir kitle tenkisini temsil etmekteydi; o zamana kadarki tepeden inme ve vüzevde kalmış devrimcilik hareketlerine, bu devrimcilik en güçlüne fedbirlerle kövli gözünde küçük düşürmüş gavretkelerle, kötü devletçilik uygulamalarına, Osmanlı kalıplarının kalıntısı olarak kendini beğenmiş bir bürokrasi ve nihayet kötü yürütülen iktisadi politikaların sıkıntılarına karşı kıvrılmıyın belirten bir kütlenin tenkisi Demokrat Parti hareketinin ikinci büyük özelliği, halktan gelen bu tenkinin, geniş ölçüde, temel yararları bakımından halka karşı varılan çevrelerce yönetildiği; İkinci Dünya Savaşı boyunca, vürucenlik, istifcilik ve kara-borsacılık voluyla zenginleşenler, çok elverişli koşullar ortasında işlerini geliştiren, ama köşebasları uzun yıllardanberi tek parti kandağı altındaki özdelece tutulduğu için nihaya üzerinde tam esemenlik kurmak fırsatını henüz ele geçirememiş olanlar, aslında tek partinin halktan konuk kadrosu içinde vetistikleri halde vöneticilere karşı kişisel nedenlerle kıvrınlık duvanlar, toprak ve eğitim alanlarındaki devrimci kınedancılardan felâca kanlanlar... Hareket, ilk bakısta, ana çizgileriyle, bu zümrenin tenki duyan kütlleri nesinden sürükleyişinden ibaretti.

DEMOKRATLARIN ÖZENDİĞİ

Ama, 1946 - 1950 yıllarının Demokrat Partisini iyi anlayabilmek için, bir başka önemli unsur daha hesaba katmak gerekir. Demokrat Parti hareketinin içinde,

daha doğrusu bu hareketin başlangıç yıllarında, şekilci ve özenti niteliğinde de olsa, klâsik anlamdaki demokrasiye yürekten inanmış hayli yaygın bir intelligentsia da vardı. Bunlar, yalnız kasaba avukatlarından da ibaret değildi; yetişme yolları bakımından Batının politik liberalizm etkilerine uzun süre açık kalmış olanlar, Türkiye'deki dâvaların bazı kuramsal tedbirlerle sağlamlatılmış böyle bir liberalizm ortamı içinde çözülebileceğine inananlar, okumus insan olarak ulusa karşı borelarını bu açık refim çerçevesinde kütlelere öncüllük etmekle ödevebileceklerini düşünenler. Demokrat Partinin ilk kadrolarında oldukça geniş ver tutmaktadı. Dışarıdan bakılan birçok gözlemeve Demokrat Parti hareketi ile Öndokuzuncu Yüzyıl Avrupaasının ileri burjuva hareketleri arasında yakınlık ve paralellik kurulan da bu unsurun varlığıdır. Temel yapıyla pek nörasmadan halka rağmen bir devrimcilik sevdasına kanılmış CHP burjuvazisine karşı, yine temel vana konularına nek aldırış etmeyen ama, hic olmazsa, halkın nabzına elini koymuş ve fikir özörlülüğüne inanmış vana bir burjuvazi ortava çıkıyordu.

Zaman, Yirminci Yüzyılın ikinci yarısında, vana «sömürgecilik»in ince oyunlarını hümeven, dünyanın temel vöneticilerini yıllarca önce Avrupa kentlerinde edindiği klâsik kıtanlardan izlenen hızlı kalkınma çabasının ekonomik ve sosyal yönleriyle ilgili altvama konuları üzerinde kafa vormayan bir intelligentsianın ne derece etkili olabileceğini cabuk gösterdi. 1950 sonrası hikâvesi, biraz da, bu intelligentsiadaki ümitsiz çirkinliklerin ve parti esiklerindeki ufalanmaların hikâvesidir.

1961 - 1965 KARMASI

1961'de ortaya çıkan Adalet Partisi hareketi, ilk bakısta hele davandığı kitle tenkisi bakımından, Demokrat Partinin devamıy-

mış kanısını verebilirdi: bürokrasiye, kötü devletçiliğe ve mantolu köy kollarının özenti devrimciliklerine karşı eski kıvrınlıklar henüz ortadan kalkmamıştı; üstelik, bunlara, kısa süreli bir askeri yönetimin acemiliklerinden doğan teokiler ve yıllardanberi körüklenen din demagojisinin istekleri de eklenmişti. Yine bir kitle teokisi söz konusuydu; halktan gelen, ama anlavisli elerde asıl nedenleri araştırılmı gerçek amaçlarına akillice vönetilirse pekâlâ olumlu ve varatıcı sonuçlar doğurabilecek bir tenki.

Ne var ki, tıpkı 1946'da olduğu gibi, bu defa da tepkive vön gösterenlerin çoğunluğu, yine temel yararları açısından aslında kütllelerle karşı karşıya olmaları gerekenlerdir; milyonlar mahalleler politikasına hasret kalanlar, devlet elivle zengin edilmeye alımış müteahhitler ve nihayet bir elleri dış kazanc çevrelerine bir elleri de vurdun öz kavnaklarına daldırılmış kompradorlar. Onun içindir ki eski Demokrat Parti programından biraz farklı olarak, Adalet Partisinin 1964 Kasımındaki İkinci Büyük Kongresine sunulan «İktisadi ve Mali Politikamız» adlı belgede veya aynı Kongrenin kabul ettiği Programda, «hür iktisat düzeni», «özel teşebbüs», «vabanc sermaye akımının tesviki» gibi sözler çok sık tekrarlanmaktadır.

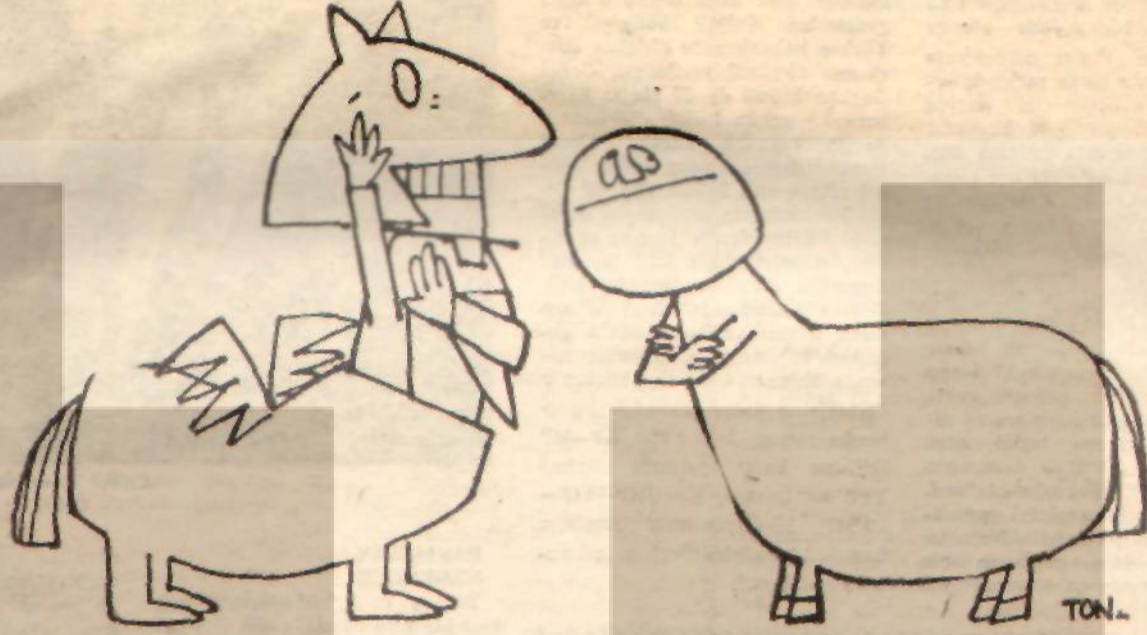
KÖKÜ DİŞARDA DAVRANISLAR

Demokrat Parti ile Adalet Partisinin temellerindeki kitle tenkileri az çok birbirine benzese bile, aralarındaki en önemli ayrılık, iste bu kıvrınlıkları vönetenlerin niteliğinde görülmüvör. 1946 - 1950 döneminde, bütün eksikliklerine rağmen, nihayet milli bir burjuvazinin, hem de az çok uyanık unsurları da içine alan bir burjuvazinin öncülüğü söz konusuydu. Şimdi ise, hare-

kete yön verenlerin en ileri gelenleri, hiç olmazsa davranışları, sözleri, ilişkileri ve oylarıyla, «millilik» niteliklerini yitirmiş, kökü dışarda çevrelerin Türkiye'deki köpürbaslarını savunan insancıklar hâline düşmüşlerdir. Sanki bu petrol onları vetiştiren bir ülkenin petrolü değildir; sanki bu madenler onlardan medet uman halkın ayakları altından çıkmamaktadır ve sanki onlar bu fakir ilke vabancılar tarafından büsbütün talan edilmiş küçüklük dönvalarında daha rahat edeceklerdir!

Kütlelerdeki kıvrınlıklara yön verenlerin niteliğinde ilk Demokrat Parti hareketine göre hemen göze carpan bir başka ayrılık, önderlik kadrosu içinde gerçek politik liberalizme yürekten inanmış bir intelligentsianın bulunmamasıdır. Demokrat Parti hareketinin ilk yıllarında gözükken ve klâsik özörlükleri savunan intelligentsia, artık başka partilere dağılmış durumda. Ekonomik ve sosyal temel vana konuları üzerinde kafa vuran intelligentsia ise, asıl aşırılığını Türkiye İsci Partisine vermiş, Adalet Partisinin vönetici çoğunluğu arasında, kâla kâla, Atlantik ötesinden aktarılmış havat özörlük dovanlarını geveleyen, ama, fırsat ve imkân bulunca en karanlık fasizmi bu topraklara vönetmek için can atan sözde «demokrat» lar kalmış. 1961 - 1965 kadrolarında 1946'nın özden demokratlarını aramak boşunadır.

Hayır, bütün bu başkalklardan sonra, Adalet Partisini 1946 yılının Demokrat Partisiyle bir tutmağa imkân yok. Bugünkü vöneticileri «ikinci demirkırat»la itham etmek, olsa olsa, kendilerine böbürlenme fırsatı vermek olur. At boyayıp adam aldatma günleri çoktan geride kaldı.

Adalet Partisi, TİP gibi Türkesli C. K. M. P.'den de korkuyor!..

TÜRKEŞ NEDİR, NE DEĞİLDİR?

Geride bıraktığımız haftanın en eğlenceli olaylarından biri, faşizmin ve zorba saldırılarının baş teşvikçisi olan AP'li basının birdenbire katıksız demokrat kesilmesi ve Türkes'i «Nazi Çetesi, Hitler mukallidi, hazırlapçı v.s.» diye müthiş bir yayım ateşine tutması oldu. Faşist derneklerin S.S. kıt'alarıyla vatan sahinde gerür havası estirilmesini isteyen Menderes müteahhifleri, birdenbire «Faşizm geliyor» telâşına düşmüşlerdi! Zira AP, TİP'ten olduğu gibi, Türkes'li CKMP'den de korkuyordu. TİP, yavaş yavaş uyanmaya başlayan «demokrat-seçmenlerden bir kısmını AP'den alma yolundaydı. AP teşkilâtından şimdilik az da olsa TİP'e doğru görülen kayma bunun belirtisiydi. CKMP ise, ancak AP'li seçmene dayanarak gelişebilecekti. Hele AP teşkilâtının bir ara en dinamik unsurlarını teşkil eden «Milliyetçiler Derneği» mensupları, çoğunlukla Türkes'in cazibesine kapılabilecek, seçim kırılganlıkları hizip çekilmeleri AP'nin talihiz adaylarının canlanan bir CKMP yararına çalışmasına yol

çatabilecekti. TİP ve CKMP, ylında 50'nin üstünde oy alma sevda-sın' taşıyan AP için şimdiden tehlikeliydi ve yarın daha çok büyük tehlike hâline gelecektirdi. CHP ise, olanbitenlerden memnundur. Çok daha önceden Ulus gazetesine CKMP kongresi ve Türkes haberlerinde objektif davranma direktifi verilmişti. Genel Başkan İnönü de, 27 Mayıs hareketinden sonra İnönü düşmanlığı ile ün kazanan Türkes'i, Genel Başkan seçilmesinden dolayı derhal tebrik etti. İnönü, «CKMP Genel Başkanlığına seçilmenizi hararetle tebrik ederim. Size ve partinize, memleketimiz için kıymetli hizmetler dilerim» diyordu. Millî Bakiye Kanunundan beri AP oylarını bölme ve bu partinin çoğunluk kazanmasını önleme çabasında bulunan CHP'nin, Türkes'in CKMP'sine karşı takındığı bu otumlu tutum, İnönü'nün AP-MP ikilisine karşı, geleceği şüpheli YTP sayılmazsa, bir CHP-TİP-CKMP koalisyonunun zeminini hazırladığı söylentilerinin çıkmasına yol açtı...

CKMP Kongresinde Türkes ve Tahtakılıç Ciddi ve metodlu çalışmanın sonucu

BAŞARININ NEDEMLERİ

Türkes ve arkadaşlarının çok kısa bir süre içinde, yirmi yıla yakın maziyi sahip bir partiye tamamen hakim olmaları, küçümse-nemleyecek bir başarıdır. Partiden bazı istifalar olmasına rağmen, Türkes eskisinden güçlü bir CKM P'nin başına geçmiştir. Ünlü liderlerin partiden ayrılmaları, bazı şöhratlerin AP'ye kaymaları ve teşkilâtta yer yer kökünüler olması durumu çok fazla değiştirmeyecektir. Yakın zamana kadar Türkesçi olan ve daha sonra Ahmet Öğüz'un etkisiyle en şiddetli Türkes aleyhtarı kesilen eski Adalet Bakanı İrfan Baran, büyük bir samimiyetle durumu açıklamıştır: «Atı alan Usküdân geçti. Kongrenin gayri meşrû olduğu hakkında dava açsak en aşağı iki üç yıl sürer.»

Türkes'in başarısında, partinin gittikçe zayıflaması karşısında ümitsizliğe kapılan eski yöneticilerin gevşek tutumunun payı büyüktür. CKMP'nin Ahmet Öğüz, İrfan Baran, Hâzım Dağlı, Mustafa Keçir, Mehmet Altınsoy, Fuat Uluç gibi önde gelen simaları, partiye bir taze kan getirir ümidyle, Türkes ve arkadaşlarına sarılmışlardır. Kalenin kısmen içerden fethi Türkes'in işini çok kolaylaştırmıştır. Fakat Türkes ve arkadaşları, çözülen CKMP'ye gerçekten taze kan getirmişler, teşkilâtı genişletmişler ve canlandırmışlardır. Bunda Türkes ekibinin, askerlikten gelme, ciddi plânlı ve hızlı çalışması önemli rol oynamıştır. CKMP Müfettişi, adım adım teşkilâtı dolaymış, parti olduğu gibi dahi unutmuş eski CKMP'ilerin isimlerini bulmuş, mektuplar yazmış, toplantılar düzenlemiş ve onları yeniden partiye isindirmişler. Ayrıca yeni ilihaklarla teşkilâtı genişletmiş ve güçlendirmişler.

Bütün bunlar, sadece askerlikten gelme metodik bir çalışmayla izah edilemez. Türkes, sayıca az da olsa kendini boşlukta hissedene bazı muhafazakâr grupların aradığı lider olduğu intibasını yaratmasını bilmiştir. Şimdiye kadar boş bir üçübeğ, dincilik hissi milliyetçilik ve gelenekçilik akımları peşinde sürüklenen aşırı muhafazakâr grupların uyanık kısmı, 27 Mayıs'tan sonra memleket gerçeklerinin gözler önüne serilmesi üzerine bir inanca buhranına yakalanmışlardır. Bunlar arasında bir cins romantik sosyalizmin savunuculuğunu yapan Doç. Nurettin Topcu gibi kimseler de-hi görülmeye başlamıştır. Uzun

süre milliyetçilik adına Amerikan emperyalizminin, kompradorun ve toprak ağalarının savunuculuğunu yapan bir Gökhan Evliyaoğlu, Amerikan milliyetçiliğinin Türk milliyetçiliği demek olmadığını görmüştür. Şimdi Türkes ekibi, bu çevrelere, geleneklere ve Anayasa hudutları içinde dine âzanlı saygılı ve milliyetçi bir çerçevede içinde, bir kalkınma görüşü getirmektedir. Bunun içindir ki Türkes ve arkadaşları, program meselesine büyük önem vermişler ve 257 maddelik bir programla ortaya çıkmışlardır.

TURKESİN PROGRAMI

Faşistlik suçlamalarına rağmen, CKMP'nin yeni programı, ileri ve demokratik bir manzara taşımaktadır. Madde 7, «Partimiz, Ben Türküm diyen ve kendini Türk sayan her insanı Türk kabul eder. Irkçılığı reddeder» demektedir. Madde 22, partinin milliyetçilik anlayışını tanımlamaktadır: «Partimizin ilke ve amaçlarından saydığımız Türk milliyetçiliği antiemperyalist, harşçı, hüriyetçi, demokratik bir milliyetçiliktir». Madde 121, «Türk dünya görüşü, her çeşit emperyalist ittifaklar dışındadır, milletlerin kurtuluş ve kalkınma davasına sempati duyar» fikrini getirmektedir. Programda, dünya çapında bir entegrasyon fikri dahi, «gayretimiz cihamı bütünleşme istikametinde olacaktır» ve «Dünyanın ve insanlığın bütün-lüğüne inanmaktayız» sözleriyle yer almaktadır. Program barışta-dır ve Madde 102 dünya çapında bir silahsızlanmadan yanadır: «Ulusal barış olan Türkiye, saldırgan savaşta karşıdır. Milletlerin ve insanların mutluluğuna ve istikbalini tehlikeye düşüren nükleer silahlanma yarışının durdurulması, her çeşit silahlanmaya sarfedilen emek ve varlığın halk kitlelerinin hayat şartlarını iyileştirme tahsis edilmesini devamlı bir dünya barışı için sağlam ve güvenilir temeller kurulmasını samimiyetle arzu eder».

Program halkçı ve hüriyetçidir: «Biz hüriyetçi kişi ve toplum yararına mâni bütün engelleri ortadan kaldırmaya yönelik bir sistem manasında anıyor ve ulaştır-maz, her gün yeniden ıstehdilmiş gereken bir hedef olarak görürüz... kişiye ve millete, mad-dî ve mânevî huzur, refah ve gelişme imkânları sağlanmayan bir devlet yönetiminin gayesine aykırı bir oluş, bir baskı ve istismar vârisi sayıyoruz» Madde 25, «Rejimin meşruiyet ölçüsü, halkı ve

menfaatlerini temsil ölçüsüdür. Halka dayanmayan bir yönetimi millî saymayız. Madde 28, «Korku, baskı, sömürme ve sefaletin bulunmadığı bir dünya istiyoruz. Hüriyet ve refahın bütün insanlığı kapsamasını istiyoruz. Madde 120, «İşçilerin iş yeri idaresine iştirakini zarurî buluyoruz. Madde 250».

PROGRAMIN ZAYIF YONU

Bütün bunlar, programın faşist bir koku taşımadığını göstermeye yeterlidir. Programı elbette ki her şey demek değildir. Bir partinin kompozisyonu ve dayandığı sosyal gruplar programdan çok daha önemlidir. Fakat bu açıdan CKMP hakkında bir hükme varmak henüz mümkün değildir. Şimdilik programla yetinmekten başka çare yoktur.

İlkeleri itibarıyla, ileri ve demokratik bir nitelik taşıyan programın en zayıf tarafı, çizdiği çok büyük amaçlarla, o amaçlara götüreceği araçlar arasındaki açık dengesizlik teşkil etmektedir. Amaçlar, çok iddialı tutulmuştur: Yüz milyonluk müreffeh Türkiye istenmektedir. «Radikal bir bün-yevî inkişaba yönelmek» esas alınmıştır. Köy, «modern hizmet tesisleri, dispensar, okul, kütüphane, cami, hamam, lokal, enstitü, kooperatif, çarşı, tamirhane, atölye binaları» gibi imkânlarla sahip olan tarım kenti hâline getirilecektir. «Eski çağın hayat tarzı ve sevilmesini toprağa ve tabiata mahkûmîyet ifade eden, dağınık 60 - 70 haneli, kerpiç, moloz taş yığını toprak damlı evlerden kurulu on binlerce köy, Türkiye çapında bir yeniden yerleşme, iskân ve imar plânı ve hareketleriyle birleştirilecek ve «yeniden tarım kentleri olarak inşa edilecektir. «Kırk bin köyün halkı, yakın zamanda yeni inşa edilecek modern tarım kentlerini yurt edinecektir... Yeni şehirler inşa edilecektir. «Ziraat cemiyet ve ekonomi tipinden endüstriyel düzene geçilecek ve «Yakın yarının Türkiye'si, nüfusunun yüzde 85'i, yeniden kurulmuş şehirlerde yaşayan bir sanayi devleti olacaktır». İşsizlik kaldırılacak, devlet herkese iş bulacaktır. Devlet, halkın tümüne parasız sağlık hizmeti sağlayacaktır. Devlet her yurttaşın kabiliyetine uygun en yüksek eğitim imkânları hazırlayacaktır. Devlet, bütün işçileri kapsayan, bir işsizlik sigortası kuracaktır. «Halkımızın her ferdi için alan sosyal güvenlik ve yardımlaşma gerçekleştirilecektir». «Her aile tenceresinde her gün yarım kilo et ve her Türke her gün

C. I. A.'nın yetkisindeki Türkiye ve Orta Doğu

Amerikan asıllı Margaret Papandreu, Yunanistan'ın eski Koordinasyon Bakanı A. Papandreu'nun karısı, yani eski Başbakan Y. Papandreu'nun gelinidir. Margaret Papandreu, geçenlerde Washington Post gazetesine gönderdiği bir mektupta hayret, daha doğrusu dehşet verici bir çerçeveli açıkladı:

«Amerikalılar, yıllardan beri, hem Karamanlis, hem de bugünkü rejim arasında sağıcların ve özellikle ordunun tarafını tutmuşlardır. Yunanistan'da üç Amerikan grubu vardır: Amerikan Sefareti, C.I.A. (Amerikan casusluk teşkilâtı) ve A.I.D. (Amerikan Yardım Kurulu). Son iki grup ve özellikle C.I.A., Amerikan politikası bakımından burada kesin yetkilere sahiptir. 1960-62 yıllarında Atina'da görevli bulunan Büyükelçi Brigs, bu durum hakkında Senato'ya bilgi vermiş ve C.I.A. ile Amerikan Sefaretinin işbirliğinde bulunmadıklarını söylemiştir. Üstelik Y. Papandreu, State Departement'da (Amerikan Dışişleri Bakanlığı) Avrupa değil, Yakın Doğu Bölgesine bağlıdır. Yakın Doğu da daha ziyade C.I.A.'nın yetkilerine girmektedir.»

Şu halde Türkiye, Yunanistan ve daha birçok Orta Doğu ülkesinde Amerikan politikasını, esas itibarıyla C.I.A. yürütmektedir. Nedir bu C.I.A.? C.I.A., Mc Carthy görüşüyle yönetilen, Amerika'dan bağımsız her hareketi komünistlikle damgalayan, hükümet darbeleri tertiplenmekle ünlü büyük ve kudretli bir casusluk teşkilâtıdır.

C.I.A., Türkiye'de 27 Mayıs hareketini çok önceden öğrenmiş, fakat Menderes Moskova'ya gitme kararı aldığı için bilgilerini kendisine saklamıştır. Amerika'nın baş dostu Menderes, çar Moskova seyahatine Amerika'ya rağmen kalkışmasaydı, C.I.A.'nın 27 Mayıs hareketiyle ilgili istihbaratını nasıl değerlendireceğini düşünmek bile imana dehşet vermektedir.

Daha yakın günlere gelelim: İnönü, Sovyet Rusya ile iyi komşuluk münasebetleri kurma kararı almış ve «Yeni bir dünya kurulur» demiştir. C.I.A. yetkilisi General Porter, derhal Türkiye'ye gelmiş ve bir Başkanlık adayı aramıştır! İnönü'nün devriminde bu faaliyetlerin etkisiz olmadığına inanmak kolay değildir.

Küba müdahalesini Başkan Kennedy'ye C.I.A. empoze etmiştir. İran'da milliyetçi Musaddık'ı C.I.A. devirmiştir. Dominik hareketi C.I.A. raporları üzerine kararlaştırılmıştır. Eyüp Han'ın bir Bakan C.I.A.'nın seçimlerde muhalefete para yardımı yaptığını açıklamıştır. Başkan Nâsir, C.I.A.'nın kendisini devirmek için tertiplere giriştiğini, son günlerde söylemiştir. Yunanistan'da eski Koordinasyon Bakanı A. Papandreu, bir İtalyan gazetesine verdiği demeçte, Kıbrıs'ın NATO üssü hâline getirilmesine Başbakanın muhalefet ettiğini, bu maksatla ondan habersiz Amerika ile gizlice müzakerelere giren Dışişleri Bakanı Kostopolos'un tertiplerini önlediğini ve bu yüzden Başbakanı Amerikalılar (yani C.I.A.) aracılığı ile devirdiğini ileri sürmüştür. Papandreu'nun, yabancı petrol şirketlerinin kârlarını kısıtlayan bir kanun tasarı-sının Meclis'e sevketmesi ve Sovyetler Birliği ile yakınlaşmaya kalkışması da, C.I.A.'nın onu devirmeyi düşünmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Görüldüğü gibi, emperyalizm, çok hayati saydığı bölgelerde, meşruiyet dışı her türlü harekete girişmekte tereddüt etmeyen, sağcı hükümet darbelerinde uzmanlaşmış sömürge teşkilâtıyla çalışmaktadır. C.I.A.'nın yetkisi altında bulunan ülkeler en ufak tereddüde lüzum hissetmeden açıkça söylenebilir ki sömürge muavencisi görmektedirler. Şereflî ve haysiyetli hükümetler, C.I.A.'nın her türlü faaliyetine kesinlikle son veremeyi bilmelidirler.

bir bardak süt istenenin asgarisidir» v.s.

Bütün bunlar, her Türkün gönlünde yatan güzel amaçlardır. Fakat bu amaçlara nasıl ulaşılacaktır? Öteki partilerin muhayyilelerini çok aşan büyük amaçlar çizen CKMP programı, amaçlara götürececek tedbirler konusunda, CHP programından dahi çok gerilerde kalmaktadır.

Yakın bir gelecekte köyü şehir yapan, köy nüfusunu yüzde 15'e indiren ve yaygın bir sosyal güvenlik düzeni kuran programın finansmanı nasıl karşılanacaktır? «Milletçe teşkilatlanmanın finansmanı» bölümünde, bu konuda hemen hemen hiç bir şey söylenmemektedir. «Herkesten gücüne göre vergi alacağız» şeklindeki Anayasa hükmü tekrarlanmakta ve «Millet hayatında füksü, liks istihlâki vergilendireceğiz» demekle yetinilmektedir.

Programın büyük amaçları, gönlü ve sistemli bir devletçiliği zorunlu kılmaktadır. Ama devletçilik maddesinde, «Özel teşebbüsün halk ve yurt yararına ihtiyaçları karşıladı» ekonomisi alanlarında kamu sektörünün sermaye yatırımlarına girişmesini esastır» sözleriyle, liberalizmin, «özel teşebbüsün yapıldığını devlet yapar» görüşü benimsenmektedir.

Dış ticaret ve bankacılık, bugünkü haliyle, kalkınmamızı engelleyen iki önemli sektördür. Gelgelelim, «radikal bir bünyeyi inkılâba yönlendirmek» ten söz eden program, bu iki sektör «plân hedef ve amaçlarına göre tanzim edilecektir» gibi her türlü yoruma elverişli çok genel bir formül ile yetinmektedir.

Köylü ortadan kaldırmak gibi büyük bir iddiaya rağmen program, «toprak reformu» sözünden bile ürkmüş, AP gibi «ziraat reform» formülüne sığınmıştır.

Her türlü emperyalizme karşı çıkan programda, yabancı sermayeden söz yoktur. Günün konusu olan petrol ve maden meselesinde, program, «yeraltı maden servetlerimizin ve petrolün işletilmesinde devlet işletmeciliği esastır» şeklinde, bugünkü durumu aynen muhafazaya elverişli genel bir formül yeter saymaktadır.

Görüldüğü gibi, büyük amaçlar ve amaçlara götürececek araçlar arasında korkunç bir uçurum vardır. CKMP araçları amaçlara uydurarak bu çelişmeyi giderebilir.

Şi ölçüde gerçek bir parti olacaktır.

TIP'in görüşleri

Seçimlere hazırlanan Türkiye İşçi Partisi, seçim bildirisine ve yürütülecek kampanyaya esas olmak üzere belirlenen memleket meseleleri üzerindeki görüşlerini tesbit çalışmalarına başlamıştır.

TIP'in devletçilik hakkındaki görüşü şudur: «TIP'in savunduğu halktan yana plânlı devletçilikte, devlet işletmeleri millî ekonominin itici, yönetici ve düzenleyici kuvveti olacaktır. TIP, özel teşebbüsün yapılmadığını devlet yapar görüşünü reddeder. TIP'in devletçilik anlayışına göre, halkın yararı bakımından devletin yapması gerekli görülmemeyen işleri özel sektör yapar... Ayrıca devlet işletmeleri demokratik esaslar üzerinde yeniden organize edilecektir. Devlet işletmeleri, işçiler ve halk üzerinde asla baskıda bulunamayacaktır. Bundan başka, kıllit taşı durumunda olanlardan başlanarak ve ekonomik kalkınmanın sosyal ilerlemenin gerekli olduğu bir sıra izlenerek büyük işletmelerle yurt ölçüsünde uluştırma sistemi ve dış ticaret, bankacılık, sigortacılık millîleştirilecektir.»

TIP, dış ticaret ile bankacılık ve sigortacılığın millîleştirilmesi konusundaki görüşünü şöyle açıklamaktadır: «Memleket için en önemli mesele dış ticaretin halkımız zararına işlemesine son verilmesidir. Çünkü dış ticaret, bankacılık ve sigortacılık millîleştirilmezse Türkiyemiz şahdamarı keşmiş ve kanı boyuna dışarıya akan bir insan durumunda kalacaktır.»

Bugünkü dış ticaret sistemi ile yurdumuzda emekçilerin alın teri ve etkisinden mutlaka kurtarılacak yabancı sermayedarlar ve bunların yerli ortak ve araçları tarafından yok pahasına sömürülmekte, buna karşılık yabancı mallar son derece yüksek fiyatlarla ithal edilmekte ve halkımız böylece iki yönden zararlanmaktadır.

Bu durumdan kurtulmanın tek çıkar yolu şüphesiz bir bütün teşkil eden dış ticaretin, bankacılığın ve sigortacılığın millîleştirilmesidir. Yani halk yararına işletilir hale getirilmesidir.»

Emperyalizm ve onun bir aracı olan yabancı sermaye konusundaki TIP görüşü ise şudur: «Millî ekonomimiz emperyalizmin ve ya-

bancı sermayenin sömürücü nüfuz ve etkisinden mutlaka kurtarılacaktır. Memleketin kısa zamanda sanayileşip çağdaş uygarlığa ulaşabilmesi ve millî ekonominin bağımsızlığının teminat altına alınabilmesi için de ağır sanayi devlet eliyle hızla geliştirilecektir.»

Toprak reformu konusunda «Toprak reformu ile hem toprak-sız veya yeterli kadar toprağı olmayan köylü aileleri toprağı kavuşturulacak ve tarımda verim arttırılacaktır, hem de toprak ağalarının yoksul köylü vatandaş ve genellikle memleket politikası üzerindeki antidemokratik tutucu ve gerici nüfuz ve hâkimiyetleri sona erdirilecektir.» görüşünü savunan TIP'in işçi hakları ve özellikle grev konusundaki görüşü de şudur:

«TIP, emekçilerin hak ve hürriyetlerinin sendikalarla, gösteri yürüyüşü, miting, kapalı yer toplantısı, açık oturum, konferans, toplu sözleşme, grev gibi teşekkül ve araçlarla korunmalarını eksiksiz sağlayacaktır. TIP, grevin silâhsız ve saldırısız olmasını başka şartlarla kısıtlanmasına karşıdır.»

Ürgüplü'nün Moskova seyahati

Ürgüplü, «Moskovaya» gidisim turistik bir gezi Jeddide dedi. Başbakan bu sözlerle, «geziden bir şey çıkmaz» diyen Başkan Gürsel'i ve turizm lâfını ortaya atan A.P.'yi cevaplandırmaktaydı. Gürsel'in beyanı üzerine derhal Cumhurbaşkanını ziyaret eden Ürgüplü, «Sözlerim basında yanlış çıktı» cevabını almıştı. Başbakan Yardımcısı Demirel ise, Moskova seyahatine alevhtar tutumunu kamu oyuna duyurma işini dolaylı yoldan yapmıştır. Son Havadis Basyazarı Mümtaz Fak Fehik, ancak Demirel'in direktifi ile yazabilecek bir başvayı ile Ürgüplüye gitmiş ve geziyi «turistik bulmuştu. A.P.'nin görüşünü sadakatle yansıtan «Rusya ya bir turistik gezi» başlıklı yazının ilgi çekici bazı pasajları şöyledir: «Cumhurbaşkanı dahi bu ziyaretin hiç bir netice vermiyeceğini, Akşam gazetesine özel surette açıkladıktan sonra, bu gidişin sebebi ne?»

B'zım kanaatimiz odur ki, bu turistik geziden ne Türkiyenin lehine ve hatîta ne de şahsen Ürgüplü'nün lehine hiçbir netice çıkmasına imkân yoktur.

Bu gezi olsa olsa, Türkiyede ortanın sonunda (yani İnönü) ve hele daha da sonuna olanların işine yarayacaktır.

Ve Rusya da bütün dünyaya (Gördünüz mü, Türkiye bize tevaccül ediyor!) diye bundan kendili propagandası için geniş ölçüde faydalanmaya bakacaktır. Ama her şeye rağmen, gidilecekmiş, gider... Bizden söylemesi... Güle güle gitmiş, güle güle gelmiş diyelim, ama bundan Türkiye dış politikasının yüzünün gülmiyeceğini de işaret etmeden geçmiyelim...»

Bu şartlar altında partiz bir Başbakanın seçim arifesindeki Rusya gezisi ne sağlayabilecektir? Gezi, her şeye rağmen, yararlıdır. Bir defa seçimler sırasında baştan Kibris meselesinde Sovyetler Birliğinin desteğine ihtiyacımız vardır. Sonra Sovyetlerle ticarî münasebeti geliştirmek, iş çevrelerinin çok arzuladığı bir husustur. Ve bu yolda hâlâ başarılı sonuçlar alınmış değildir. Daha önemlisi, A.P. çoğunluğuna dayanan bir hükümetin dahi Sovyetler Birliği ile münasebetleri düzeltmek zorunda kalmayı ve Başbakanın Moskova yolunu tutması, dış politikadaki değişikliğin İnönü politikası olmaktan çıkıp millî bir nitelik kazanmasını, hiç de değilse A.P.'nin bu konudaki demagoji silâhlarının elinden alınmasını sağlayacaktır. Bu sebeple seçimler arifesinde ve Amerikaya rağmen Moskova gezisinin yapılabilmesi az başarı değildir. Bu vesile ile, Sam Amca Ja İnönü gelince, Türkiyede istediklerini yapabileceğini inancımın ne kadar yanlış olduğunu görmüştür. İnönü, muhalefette de, Türk dış politikasının gidişini tayin eden büyük bir güçtür. Sovyetler bu gerçeği, Amerikalılardan çok daha çabuk anlamışlar ve değer-

ÜNİVERSİTELİ GENÇ ! BU BAKANİ İYİ TANI !

İlhan Selçuk

Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtının yayın organı GENÇLİK dergisinde Enerji Bakanı Mehmet Turgut ile petrol konusunda bir konuşma yayımlandı. Derginin yazarı Cevdet Y. Fenercioğlu, Enerji Bakanına soruyor:

Soru: Petrol konusunda amacımız nedir?

Cevap: Petrol mevzuunda gayemiz memleket petrolünü en verimli bir şekilde ve millî menfaatlere en uygun bir tarzda bulup işletmektir.

Soru: Bu konuda hükümetin görüşü nedir?

Cevap: Hükümetin görüşü hükümet programında mevcuttur.

Soru: Şahsî görüşünüz nedir?

Cevap: Hükümetin bir üyesi olarak görüşüm hükümetin görüşünden farklı değildir.

Soru: Yabancı şirketlerin şimdiye kadar yaptıkları arama ve işletme faaliyetleri yeterli midir? Bu faaliyet ekonomik bakımdan yeterli olmuş mudur?

Cevap: Yabancı şirketlerin arama konusundaki faaliyetleri ideal şekilde olmamakla beraber küçümsenecek kadar yetersiz değildir. İşletme faaliyetlerinin ise başlangıç tarihi yenidir. Şimdiden bir şey söylenemez. Üstelik işletmeyi güçleştiren bir takım faktörler mevcuttur. Yabancı şirketlerin faaliyetleri ekonomik bakımdan faydalı olmuştur.

Soru: TPAO'nun bugün gerekli arama ve istihsal yapacak güce sahip olduğu ileri sürülüyor, siz TPAO'nun yalnız başına petrol arama ve istihsal gücüne sahip olduğuna kana misiniz?

Cevap: Bugünkü rejim içinde TPAO'nun kendinden bekleneni yapabileceğine inanıyorum. Eğer bu soru ile bir rejim değişikliğinden sonraki durumu, yani devletin petrolü ve ondan sonraki durumu kastediyorsanız, buna cevabım hayır olacaktır.

Soru: Petrol fiyatları konusunda düşünceniz nedir, bu konuda bir açıklama yapabilir misiniz?

Cevap: Bu mesele şirketlerle müzakere mevzuudur. Bir şey söylemek doğru değildir.

Yukarıdaki sorular Türkiye Enerji Bakanının petrol konusundaki tutumunu göstermek bakımından ilgi çekicidir. Fakat bu konuşma yalnız Bakanın petrol davasındaki tutumu değil genellikle kendi kişiliğinin çizgilerini de gösterdiği için daha da önemlidir.

1 Bir kere Bakan TPAO, konusundaki soruya: «Bugünkü rejim içinde TPAO'nun kendinden bekleneni yapacağına inanıyorum.» diyor.

Ve aynı Bakan daha önce aynı TPAO'dan «Bu müessese devlet içinde devlettir.» diye davacı olmuştur.

2 Bu Bakan aslında TPAO'nun arama ve istihsal gücünü küçümsemek ve cılız göstermek için eline geçen hiçbir fırsat kaçırmamıştır. Nitekim yukarıdaki cevaplarında da yabancı şirketlerin artık sokaktaki adamca da bilinen yetersiz faaliyetlerini yeterli göstermek için çırpınmıştır. Türkiyede herkes biliyor ki şimdiye kadar Türkiyede üretilen ham petrolün yüzde doksanına yaklaşıklık olan kısmı TPAO tarafından çıkarılmıştır. Bu kesin gerçeğin üstünü örtmek ve yabancı şirketlere kanaf girmek için Enerji Bakanı: «Yabancı şirketlerin işletmesini güçleştiren bir takım faktörler mevcuttur.» diyor.

Peki, aynı faktörler TPAO için de mevcut değil mi di?

3 Bu Bakan petrol fiyatları konusunda kendisine sorulan suale: «Bu mesele şirketlerle müzakere mevzuudur. Bir şey söylemek doğru değildir.» diye cevap veriyor.

Yani yabancı şirketlerin memlekete yıllarca yüzde 35 pahalı ham petrol ihmal ettiklerini söylemeye dil varmıyor. Hele bu konuda TPAO'nun kendisine bir yazıyla dünyadaki petrol fiyatları hakkında bilgi verdiklerini ve bu bilgilere göre çeşitli petrol kurumlarının Türkiyeye çok daha ucuza petrol teklif ettiklerini de saklıyor.

4 Ve işin en acı yönü şu ki bu Bakan, genç üniversiteli öğrencini: «Petrol konusunda hükümetin amacı nedir?» sorusuna: «Hükümetin görüşü, hükümetin programında mevcuttur.» diye cevap veriyor.

Halbuki aynı Bakan Petrol Kanununu değiştirmek için toplanan Komisyonunda ve bütün bir memleketin huzurunda: «Hükümetin bu konuda bir görüşü yoktur.» tezini savunmuştur.

Üniversiteli genç Bu Bakanı iyi tanı! Dün söyledigini bugün tersini söylüyor; bugün söyledigini tersini dün ileri süren bu Bakan yabancı şirketlerin çıkarlarını hesabına bir oyalama muharebesine çıkmış gibi konuşmaktadır. Üniversiteli Genç Bu Bakanı iyi tanı! Çünkü o bir politikacı fipidir ki senin karşına çıkıp gözünün içine baka baka «Hükümetin görüşü hükümetin programında mevcuttur.» der, sonra da halkın karşısına çıkıp «Hükümetin bu konuda bir görüşü yoktur.» diyebilir. Üniversiteli Genç Bu Bakanı iyi tanı! ki onun kişiliğinde bir devrin politikasını bütün çizgileriyle tanyacaksınız.

lendirilmesini bilmişlerdir.

Kıbrıs

İnönü, Makarios'un aldığı son kararları, «buhranın başından bu yana Anayasa ve milletlerarası anlaşmalara indirilen darbelerin en vahimi» olarak nitelendi. En vahim olay karşısında, «enerjik, dinamik ve haysiyetli dış politika» sloganlarıyla İnönü'nün tutumunu tenkid eden bugünkü İktidar, fazla bir şey yapabilmemiş değildir. Hava kuvvetlerinin alarına geçirdiği söylenmişse de, asıl çare, teminatçı devletlerle Amerikanın Makarios üzerinde yapacağı baskılarda aranmaktadır. Makarios'un Yunanistandaki hükümet buhranını, tam emgen bir Rum devleti kurmak için fırsat saydığı muhakkaktır. Makarios'u bu yolda, şimdiye kadar Yunanistan

frenlemekteydi. Yunanistan da Türkiyenin kararlı tutumu ve büyük devletlerin baskısı Enos's yolunda yavaş gitmeye zorlamaktaydı. Şimdiye kadarki olaylar, Yunanistanın istediği takdirde, Makarios'un durdurabildiğini göstermiştir. Hâlen ciddi bir rejim buhranı ile karşı karşıya bulunan Yunan hükümeti, Makarios'a dur demeye istekli midir? İstekli olsa bile yeter güce sahip midir? Atınada Dışişleri Bakanlığı koltuğuna oturan Melas'ın Zürich ve Londra Anlaşmalarını kötü bir miras saydığı unutulmamalıdır. Melas, «Kıbrıs hükümeti bağımsızdır, iç işlerine karışamayız» demistirdi. Anglosaksonlar, Makarios'un oldu-bittisine ne dereceye kadar karşı koyacaklardır? Oyle

AMERİKALILAR ve TÜRK GENÇLİĞİ

Gençliğin millî davalardaki hassasiyetini çok iyi bilen ve hele petrol konusundaki kampanya dolayısıyla bunu bir defa daha ayanlayan Amerikalıların gençlikle pek yakından ilgilendikleri, yeni yetişen kuşakları Amerikan dostluğuna ısındırmak için gayret sarfettikleri «tedenberi bilinmekteydi. Ortadoğu Teknik Üniversitesinde bol keseden dağıtılan Kennedy bursları, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin en başarılı öğrencilerine resmi görev sahibi ve sözde «dinleyici öğrenci» Amerikalı memurlar kanalıyla bulunan seyahat imkânları, bu Fakülte'nin diploması şubesinde mezuun olan emülsakbel diplomatlar» a her yıl Elçilik konağında verilen bol içki «kutlama partileri» bu yakın ilginin belirtileri olarak eskidenberi bilinmekteydi. Ama, şimdi bu faaliyetler serisinden, aktın hayalini almıyacağı bir başka gayret daha eklenmiştir. Amerikalılar, dünyanın dört tarafına serpiştirilmiş «şehir halye» leri sayesinde, «Türkiye'deki sofi fikirlerin belibli başlı kaynaklarından birinin de Paris olduğuna» hükmetmişler ve çalışmalarını Paris'teki Türk öğrenciler üzerinde de toplamağa karar vermişlerdir.

Birkaç aydanberi, Paris'teki Amerikan makamlarınca düzenlenen gençlik toplantılarına oradaki Türk öğrencilerinden kalabalık grupların katılması âdet hâline getirilmiştir. Amerikan Elçiliği, Paris'teki Türk öğrencilerin faaliyetlerine belki de Türk Büyükelçiliğinden daha yakın bir şekilde izlemekte, kendileriyle C.I.A. mensupları arasında şahsî dostluklar kurdurmağa çalışmakta, zaman zaman öğrencilerin isimlerine davetiyeler yollamaktan geri kalmamaktadır. Şimdi de, kısa süreli «Amerikayı tanıma» bursları ortaya çıkmıştır. Paris'teki Türk öğrencileri arasında bazı kimselere birbuçuk ay müddetle Amerika'ya gezme imkânı tammaktadır. Gidip gelme uçak bileti, Amerika'daki doluşma, yeme içme ve ikamet masrafları Amerikan makamları tarafından karşılanmakta, öğrencilere ayrıca birbuçuk ay müddetle harçlık olarak günde 15 dolar verilmektedir. Şimdiye kadar, Paris'teki Türk öğrencileri arasında bu «mahariyet» e erenlerin sayısı beştir. Aynı imkân, Tayland, Formosa ve İran gibi ülkelerin Paris'teki öğrencilerine tanınmakta, onların da «kendî ülkeleri için zararlı olabilecek ideolojilere kapılmamaları için Aemrka'yı da görüp fikir edinmeleri» ne çalışılmaktadır. Amerikan makamları bu burslarla tahsis ederken, öğrencilerin sosyal menseleri, Trükiye'ye dönünce elde edebilecekleri mevki ve siyasi düşünceleri hakkında da sıkı bilgi toplamakta, «zaten kaybedilmiş olan unsurlara boş yere para aktırmaktan» sakınmaktadır.

POLİTİKA ve ÖTESİ

SAPIR SAPIR DÖKÜLENLER

CHP. de soladığı bir kayış var. Buna dayanamayanlar sapır sapır döküleceklerdir. Dökülmeleri CHP. aleyhine değil, lehinedir. Çünkü bu döküntüler yüzünden bugüne kadar CHP. kendine gelemedi.

SOZUN DEĞERİ

CHP'nin sola açılması tarihi kaderidir. Ama bu kadeere hükmetmekte geç kalmıştır. Belki ileride başka meseleler de geç kalmış olduğunu anlayacaktır. CHP'nin öteki partilerden farkı lidere göre kendini ayarlamasıdır. Program söyle olmuş, tüzük böyle olmuş önemli değildir. İsmet Paşa ne düşünürse, parti de odur. Çünkü liderin düşüncesi partiyi haklıdır. Başkalarının düşünceleri ancak kabul ettirildiği oranda değer kazanır.

ESER VE YARATICISI

İsmet Paşa sayet halkçı devletçi fikirlere bugünkü eğildiği gibi. 1950 de eğilmiş olsaydı, vardığımız şu andaki noktayı çoktan aşmış olurduk. Ama İsmet Paşa önce siyasal demokrasiyi gerçekleştirmek için 20 yıl harcamıştır. Bu 20 yıl boşa mı gitmiştir? Boşa gitti, diyenler de çıkabilir, gitmedi diyenler de çıkabilir. Ama bu 20 yıl harcanmıştır. Ağır aksak geçse bile bugüne gelmiştir. Bugün siyasal demokrasiyi bozanlar varsa, bunlar CHP. ileri değildir. Yıllar dış meydanlarda hürriyet diye bağırıyorlar veya onun devamı olanlardır. (Daha açık söylemek gerekirse, İsmet Paşa'nın deyimleriyle birinci ve ikinci Demirkıranlar) İsmet Paşa siyasal demokrasinin koşullarını bozmadı. Kendi eserini yaratıcısı bozar mı?

YAVAS GELİŞİM

İsmet Paşa tarihsel oluşumu içinde siyasal demokrasiden ekonomik demokrasiye geçmektedir. Bu geçiş çok ağır oluyor, diyenler haklıdır. Ama İsmet Paşa'nın devrimci olarak siyasal hayata girme ve tedrici tekâmülü olmuştur. Burada şu noktaya parmak basalım. İsmet Paşa'nın devrimciliği belki Atatürk'ten geliyordu. Atatürk hızlı atlamalara taraftar olduğu için İsmet Paşa da o zaman hızlı olan tarafa geçiyordu. Güçlü eline almış, hızlılığı bir kenara itip yavaş gelişimciliği denemektedir. Siyasal demokrasi denemesi kadar, ekonomik ve sosyal fikirleri bugün benimsemiş bundandır. İsmet Paşa ne kadar sola açılabilir? Elifindeki kozları ne kadar değerlendireyorsa, o kadar olabilir. Fazlasını İsmet Paşa'dan beklemek hayaldir. İsmet Paşa formasyonuna göre, demokrat olabildiği oranda demokrat olabilmıştır, toplumcu olabildiği oranda da toplumcu olacaktır. Metodu böyle.

TABANDAKİ ESRAF

Burakın partinin dışındakileri bugün İsmet Paşa'ya partisinin içinde tahammül edemiyenler vardır. Ama ölçüp biçmiştir. Tahammülsüzlerle tahammül edeceklerin envanterini yapmıştır. Hat

ta belki partisine bu seçlerden sonra çekti düzen bile verecektir. Gidicileri bırakacaktır, gidebildikleri yere kadar gitsinler. Kahanelar onun için önemlidir. CHP. nin yapısı ve dokusu sola açılma gerektiği kadar uygun değildir. Çünkü CHP. nin teşkilatında toprak ağaları ve esraf vardır. Ta milli mücadeleden beri bu, böyledir.

ÇATISMA

CHP'nin illerdeki teşkilatını ellerinde tutan esraf CHP'nin program itibarıyla sola kayması karşısında partiye sadakat gösterecekler midir? Sadakat gösterecekler bile çıkarları, programla çatışmayacak mıdır? Çatışınca CHP'de kalmaya devam edecekler midir? Küçük esnaf ve emeği ile geçinen yurttaş, aklı eriyor, bilinçli ise TIP'e oy verecektir. Değilse, TIP'e, CHP'ye de oy vermeyecek AP'ye verecektir. Bundan önceki seçimlerde bu böyle olmuştur. Bu seçimlerde de ille böyle olacaktır demek ancak terah mümkün olduğu zaman yanılma sayılır. Zonguldak ve Kırakkale ilçeleri CHP. ye geçen seçimlerde oy vermemişlerdir. Belki bu seçimlerde böyle olmaz.

KOPANLAR

Toprak ağaları çıkarları zedelendiği için CHP'yi (tabii toplumcu yeni CHP'yi) farelerini gemileri terk etmesi gibi bırakıp gitmektedir. Daha bırakıp gidenler de olacaktır. İlk burakanlardan Tahsin Banguoğlu'nun husumet istifasına bakın... Fikir yüzünden gitmiyor Banguoğlu. Banguoğlu sınıf çıkarına aykırı düştüğü için ayrılıyor CHP'den Zeytinler var, Onlar tehlikeye giriyor.

Öteki yandan bakın Banguoğlu'na, Halkevlerinin başında bulunmasına CHP'de yıllarca Bakanlık etmesine rağmen CHP. programına inanmış mıdır? Ne gezer? CHP. sağa kaydığı müddetçe orada kalmıştır.

Şimdi de kopuyor.

Daha çok kopacaktır vardır.

KALIR MIYDI?

Eski bir urbanın üstünde iğreti düğmelerdir bunlar. Urbayı yeniledikçe iğreti düğmeler düşüyor. Urba olduğu gibi, iktisadi demokrasi de CHP. tarihsel görevini ağır ağır yaparak yolu açıyor. Bu açılan yoldan geçmesini bilmeyenler, yıkılıp gitmişlerdir DP. siyasal demokrasiyi olgunluğa ile kullanamadığı için yıkılmıştır. Bugün tarihsel bir görev olarak CHP. ekonomik demokrasiye yöneliyor. Bu yoldan yürümesini bilmeyenler de yıkılıp giderler. Belki de CHP. nin şansı, girdiği yolda rakiplerinin doğru dürüst yürüyememeleridir. Eğer yürüyebilseylerdi, şimdi ye kadar ortada CHP. mi kahrardı?

Mehmed Kemal

İbret verici bir vesika

Bizi bugün «vahim sonuçlar» la tehdit eden yabancı şirketlere, bütün surlarımızı Menderes iktidarı döneminde nasıl çömerçe verdiğimiz gösteren aşçıdaki vesika ibretle okunmalıdır. Devrin İşletmeler Vekili —ki sanırız Sit. ki Yurcaldır—, Millî Savunma Bakanlığında şunları yazmaktadır:

«Millî Savunma Vekâletine
3/7/1952 — 128271 Erkanı-
harbiyel Umumiye Reisliği
Harekât Dairesi İfadeli yazı-
nız:

Batman'da kurulacak petrol rafinerisi ile Raman, Garzan petrol sahaları boru hattı tesisini tahhüt eden Parsons Amerikan firmasına verilmiş üzere Başvekaletten bir suretli Vekâletinizde de gönderildiği anlaşılın 15/7/1952 tarihli, 76/2301—6/2082 numaralı yazıda belirtilen esaslar dahilinde hazırlanan 1/25.000 ölçekli harittan bir kopya ilişikte takdim kılınmıştır.

GELECEK SAYIMIZDA

Prof. Dr. Muammer AKSOY'un röportajı

UYARMAK İÇİN BAŞKA ÇARE KALMAYINCA FOTOGRAFLA TESBİT

Sözle edilen firma yapacakları etüdlerle inşaat planlarında faydalanmak üzere mezkûr haritada işaret olunan sahanın hava fotoğrafını da istemektedir.

Bizim için yabancı bir mevzu teşkil eden ve mühim olan bu tesisin memleketimizde kurulması için sözü edilen firmaya mevcut imkânların verilmesi ve her türlü kolaylığın gösterilmesi için sihsahatî selâmetli ve sür'atli bakımından gerekli bulunmaktadırlar.

Bu itibarla mezkûr sahanın orijinal filmlerinden birer fotoğraf kopyasının Harita Genel Müdürlüğüne ihzar edilmesini ve Parsons firmasına verilme üzere Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne tevdiini müsaadelerine arz ederim.»

İşletmeler Vekili

Yabancı şirketler işte böyle davranışlar yüzünden Türkiyeyi tapulu çiftlikleri saymaya almışlardır.

Memur Sendikaları uyanık olunuz!

Devlet Plânlama Teşkilâtı ile Devlet Personel Dairesi arasındaki anlaşmazlıklar açığa çıkaran Milliyet gazetesindeki bir haber, tartışmalara yol açtı. Plânlama Teşkilâtı, memur maaşlarındaki artışa karşılık, Bazı hesaplara göre bütçe açığının 1965 yılında iki milyar lirayı bulabileceğini ileri sürmektedir. Memur maaşlarına zammın portesi ise 600 milyon lira olarak hesaplanmaktadır. Bu çok kolayca yapılmış bir tahmindir ve personel giderlerinde önemli tasarruflar yapılacağı farazisine dayanmaktadır. Bu sebeple Plânlama Teşkilâtı, belki de bir milyar lirayı bulacak bir zammın ortada plân diye bir şey bırakmayacağı ve hayat pahalılığının artacağı inancındadır. Fiyat yükselmeleri, memurların da maaş artışlarından yararlanmasını önleyecektir.

Personel Dairesi ise, milyarlara lira yatırım yapılırken 600 milyon lira çok bulunmamalıdır demektir.

Tartışmada iki tarafa da hak vermek mümkündür. Gemisini kurtaran kaptan misali çeşitli yollardan yüksekçe maaşlar elde etmesini beceren bazı yüksek memurlar ve bir kısım devlet personeli hariç tutulursa, büyük memur çoğunluğu 25 yıllık enflasyonist göçün büyük kurbanıdır. Memur çoğunluğunun hayat seviyeleri son derece düşüktür. Bu durum mutlaka düzeltilmelidir. Mevcut düzen içinde milyara yaklaşabilecek bir zammın, enflasyona yol açacağı ve bundan en başta memurların zarar göreceği de doğrudur. Ama milyarlara lira vergi kaçakçılığına göz yuman, tarımı vergilendirmeyen ve milliyarları verimsiz işlerde israf eden bir idarenin, iş memur maaşlarına gelince, «aman enflasyon olur, hakkında binlerce imza toplayıp görevine son verilmesi için Diyanet işlerine gönderdiler, türlü iftiralara ve ithamlara uydurdular, onun dinsizliğini, solculuğunu, kürtcülüğünü ileri sürdüler... Fakat bu itham ve iftiralar sonuç vermedi. Bu sefer de işe siyasal bir mahiyet vermek istediler.

TIP kongresine giden müftü...

Kulp Müftüsü M. Emin Bozarslan 1964 yılında «İslâmiyet Açısından Seyhlik - Ağalık» adlı bir kitap çıkardı. Bu kitabın çıkması üzerine bütün seyher, ağalar ken disine cepbe aldılar, onu Diyanet İşleri Başkanlığına şikâyet ettiler, hakkında binlerce imza toplayıp görevine son verilmesi için Diyanet işlerine gönderdiler, türlü iftiralar ve ithamlara uydurdular, onun dinsizliğini, solculuğunu, kürtcülüğünü ileri sürdüler... Fakat bu itham ve iftiralar sonuç vermedi. Bu sefer de işe siyasal bir mahiyet vermek istediler.

Müftü Bozarslan, 2 Kasım 1964 de yıllık izni süresinde Diyarbakır'a geldi. O sıralarda yapılan TIP kongresine dinleyici olarak katıldı, dinleyicilerle ayrılan balkona oturarak konuşmaları izledi. İşte bu, seyher ve ağaların efinde bir kez oldu. Hemen Müftü'yü şikâyet ettiler. Mahallî gazetelerde müftünün kongreye gittiği, TIP ile münasebet kurduğu yazılıp çizilmeğe başlandı. Bunun üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı kovuşturma açtı ve incelemeleri sonucunda iddiaları varit sürme rek takipsizlik kararı verdi. Diyanet İşleri de, kendi yönünden tahkikat yaparak, Müftünün savunmasını aldı.

Savci Hüsnü Sovdut'un imzasıyla taşınan takipsizlik kararı suyu: «Diyarbakır'da yayınlanan Demokratik Güven Dergisinin 1 Kasım 1964 tarih ve 3886 - 12 sayılı nüshasında ikinci sayfa birinci sütunda Bekiroğlu imzalı ve Müftü'lü Kongre başlığı altında çıkan yazıda Kulp Müftüsü Mehmet Emin Bozarslan'ın Diyarbakır'da yapılan TIP kongresine iştirak edip kongrenin yapıldığı Melek sinemasında tesrifatçılık ya-

görüldür ki Türkiye uzun müzakerelerle zaman kaybetmek, ya da anlaşmaların kendisine verdiği müdahale yetkisini en kötü şartlar altında, ve dünya kamu oyu'na rağmen, kullanmak gibi güç ve faydasız şüpheli bir durumda kalmaktadır. Buna sebep, dış politikamıza yeni bir yön veremeyi bilemediğimiz ve bu çerçevede içinde dünya kamu oyu'nun eğilimlerine uygun bir Kıbrıs görüşü tesbit edemeyişimizdir. Bunun acısını, Hasan İsk'in Belgrad ve Ürgüplünün Moskova ziyaretiyle rağmen, Evliden başlamak üzere Birleşmiş Milletler müzakerelerinde çekeceğiz. Güvenlik Konseyindeki muhtemelen pratik bir fayda sağlamayacak müzakereler, bu volda yeni bir uyarıma teşkil edecektir. Böyle bir politikanın yokluğu, zaman zaman gırtlığımız sert davranışları ve büyük diplomatik çabaları etkisiz kılmakta ve Kıbrıs adım adım kaybedilmektedir. Halbuki İnönü bu volda ilk olumlu adımları atmış ve bunun semelerini almaya başlamıştır. İnönü basın toplantısında bu durumu belirtti: «Biz Kıbrıs meselesini bağımsız ve federatif bir ihtimali hazırlayarak devrettik... Bizim zamanımızda Sovyetler Birliği, Dışişleri Bakanının ağzından Kıbrıs'ta federatif bir hal çâresine taraftar bulunduğunu açıkladı. Son zamanlarda Kıbrıs Dışişleri Bakanı Kipriyanu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde bağımsızlığı savunurken, bunun Enosis ile neticelenmesinin tabii olduğundan bahsetti. Kipriyanu'ya Sovyet delegesi şiddetle itiraz ederek onu

mahcup ve müşkül durumda bıraktı. Bu hâdiseden dolayı Kıbrıs'ta Makarios idaresinin daha beş yıl uzatılması ve Türk Cemaati haklarının iptalî darbesinin yapılması dikkat çekicidir». Bu darbe yapılabilmştir, zira iktidar çevrelerinde eski «tuydu» politikasına dönmeyen şampiyonları etkili olmaktadır. Bunun içindir ki İnönü, Güvenlik Konseyi müzakerelerinde, «Amerikanın ve Sovyetlerin meseleleri ve bizim noktalı nazarımızı yakından bilerek hak ve adalet uğruna, ne vaziyet alacaklarını göreceğiz» demektedir. İnönü'nün Kıbrıs konusundaki bu sözlerine tepki, AP Genel Başkanı Demirel'den geldi. «Bizleri Ortâ Asya'dan ta buralara kadar getiren at'ın yelesine sarılarak önündeki seçim engelini aşmağa çalışan Demirel, Kıbrıs meselesindeki son gelişmelerin seçimlerde aleyhte işleyecek bir faktör olacağını kestirecek mükabil hücumu geçti. Ama ne var ki, bu mukabil hücum, fikri muhtevadan mahrum «Emrivakflere bozunmuş işi bu hale getiren senin» ithamından ibaret kaldı.

Bununla beraber Güvenlik Konseyi müzakerelerinden Yeni Gazetenin de belirttiği üzere, olumlu bir sonuç beklenmemelidir: «Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964 kararında, Barış Gücüne karşı devletin iç işlerine karışmak yetkisi değildir. Bu kuvvet, Makarios'u seçim kanununda yaptığı değişiklikleri geri almaya zorlayamaz. Güvenlik Konseyi bu yolda bir karar alsın bile, Makarios Birleşmiş Milletler anlaşmasındaki milli yetki kaydına sığınarak bunu kolayca etkisiz kılabacaktır.»

PORTRE

CEMAL MADANOĞLU

- Korgeneral, İstanbul'dan bağımsız milletvekili adayı -

Nimet Arzık

Sevinç haberini radyo yayınladı: «Cemal Madanoğlu İstanbul'dan müstakil aday...»

Tebrik etmiyorum Paşam... Tebrük etmiyorum: Çünkü seçimin sonrası koalisyonunun devamsız, renksiz, şahsiyetli politikasını güdecek Başbakan'ı tebrik etmek işime de dışıma gelmez. (Sevgili Demirel seni bir iki sayı ihmal edeceğim. Bu ufak ihanetimi affet. Göynümü başkalarına kaptırdım zannetme!... Tekrar sana döneceğim, ve seçimlere kadar sende karar kılacağım!..)

Tebrik etmiyorum Paşam, tebrik etmiyorum!...

Bir tepe zapteder gibi Ankarayı zaptettikinde, Cemal Madanoğlu 54 yaşında bir tümgeneraldi. Görünüşü, son derece yavaş ve kısıklı bir hassa alayı zahtının kiydi altın altın ışıldayan ön dişlerini rasmen. İdareciydi kurmayca. Zekiydi, yörük zekâsınca. Derinlik yönünü dengeli yönü taşıyordu. O yön ihtilâl sonrası Türkiye'deki kadı kazanısına çevrilmemiş belki önlivaneli ama geçitlikti: Hizmetli hâfiflerimizi.

Paşam, insan sevdiğinde bu ülkelerin yeteneğini takdir eder. Herkesin düşünceyle hareket etmesi... Paşam, ben tebrik etmiyorum ki... Çünkü bu adamın itibarını... Olaydır. İhtilâlden itibaren sonra kâğıtlara dava namıdır etrafını «tembriyle» bakardın ve çekmezdim bazı çevrelerce istenmedikini görünce.

«Bu ettiğin aksami hatırlıyorum. Osman Köksal'ın seni tebrik etmesiyle «kapattığı» kitabında Cankaya'da bu hafta Hırvatlıydım. Hafta... Ümmi hacatlarını gök meleklerle kaplı bir sahne... Bu hafta bu geceyi... «Baska türlü hareket edemezdim» demek için İsmail İsmail'e yazmıştı.

Ve 4 sene sonra, sehz zaman geldi diye Cemal Madanoğlu, eğer İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa, kendisine varılan daimi telkin neticesinde koymuştur. Yoksa tekrar ediyoruz Paşam İhtilâlde hiçbir zaman kaynayan İhtilâl olmadı. Bu telkin kılınan telkildir, onun dışında duramaz.

Arzık vakamı deşiz. Seni dinlemeydi. Bu hareketin üzere bazı meclis üyelerinde bulunmuş. Bu arada... Yalnız n'olur Paşam 25 bin entelektüelden» bahsetti. Seni sevenler onlar değil. Zaten 25 bin entelektüel aramızda değildir. Sen 100 teneyle entelektüel olarak 25 bin alırsın. Seni sevenler onları sevenlerdir. Senin sevenler onları sevenlerdir. Senin sevenler onları sevenlerdir.

«Bütün bu aralar benim Madanoğlu'na...» diye yazmıştı. «Paşam, İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa...» diye yazmıştı. «Paşam, İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa...» diye yazmıştı. «Paşam, İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa...» diye yazmıştı.

Onlar («ah Paşam!...») kimseyle alakası olmayan ölümlü gururlular hattâ görünüşünde bir...» diye yazmıştı. «Paşam, İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa...» diye yazmıştı. «Paşam, İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa...» diye yazmıştı.

onlar. Ve kendisine daimi telkinlerde bulunmağa başlamışlardır.

1) Paşam, siz bu memleketi hizmet ettiniz, ve millete ihlasla olduğunuzu ispat ettiniz.

2) Paşam, devrime edebilirsiniz. Seçimlerden sonra memleketi...» diye yazmıştı. «Paşam, İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa...» diye yazmıştı.

3) Bu buhranda, memleketi en iyi idare edecek, popüler, silahlı kuvvetlerin «cıkı» demince, cepli ve parti kavalarını üstünde milletin sevdiği, meri dürüst bir gerekçedir. Parti kavalarını memleketi sokmaya çıkarmadan ancak sizin kışkırtılma kurtarabilirsiniz. Siz bir «salvator» (kurtarıcı) adavisisiniz.

4) İki sene sonra Gürsel'in Devlet Başkanlığı da bitiyor. Tekrar tezne olacağını ilân ettiler. Milletin size ihtivacı var. Politikaya atılmak gibi vazifeniz, Amma dürüst politikava!... (Dürüst politikava derken topları, jestleri gözünüzün önüne getiriyor!... Sizin gelmiyor mu?...)

* Ve Paşam seni ihmal ettiler. Hatırlıyorum nasıl etrafını sar...» diye yazmıştı. «Paşam, İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa...» diye yazmıştı.

Bütün düşünceyle hareket etmesi... Paşam, ben tebrik etmiyorum ki... Çünkü bu adamın itibarını... Olaydır. İhtilâlden itibaren sonra kâğıtlara dava namıdır etrafını «tembriyle» bakardın ve çekmezdim bazı çevrelerce istenmedikini görünce.

Okumuyordunuz da, 25 bin entelektüel ile hitabeden siz, bilim okudunuz kitap sayısı 150'ye geçmiş midir?... O zaman o kadar bile değildi.

Düşünüyordunuz da bir sistem dahilinde.

Uzun uzun «laf temalarının»

koyardım... Amma ve lâkin, Paşamı politikaya iten gruplar bunu istemez! İster mi?... Seçimden sonra anlaşılıyor ki... Su anlaşılıyor: Gerçik Demirel, Türkiye'nin en kuvvetli partisinin Genel Başkanı, ama, seçimlerden sonra Başbakanlığa getirilmesine direnmeler olacak. Bu direnmelerin değişik sebepleri var: 1) Demirel'in tecrübesizliği, 2) Morisonculuğu, 3) Ticaret ilemlerle entim bağlantıları. 4) Son koalisyonda Başbakan olmak için direnmemesi... (Peşinâ kontenjan senatörü seçilebilir). Kendini yıprandırmamak ve erkenden sorumluluk yüklenmemek için... Bu intizam belki koruzlukluk: Devlet adamı değildi. 5) Ordunun bazı çevrelerinde Demirel'e karşı antipati... İnönü'nün Başbakanlığına gelince... Bu yaştan sonra ve bu baş ile, idare koalisyonuz olmuşa göre, sanmayız ki İbnü'nü bu şartlarda hükümet başkanlığına talibölal... O zaman, O zaman.. Tarafsız bir Başbakan aranacaktır. Tarafsız ve zararsız. Gürliyen ve yazmıyan. Ve biçilmiş kaftanı getirecekler Madanoğluna giydireceklerdir... İster bol, ister dar ola!

Ve Madanoğlu efsanesi tuzla buz olacaktır. Çünkü 4 hafta senesinden faydalanıp kendisini yetiştirmemiştir. Ve bugünkü durum geleceğin başbakanının özelliklerini çizmiştir artık!

1) Bu memleketin hürmanist bir başbakana ihtiyacı vardır! Hersey kültürle başlar ve kültürde biter... Paşam, ne haber? 2) Bu memleket, devlet adamı bir başbakan ister ki... Su arada Kıbrıs politikasını yenilir yutulur hale getirsin, Türk - Amerikan, Türk - Rus dostluğu dengeşim kursun. Yani enteryasyonel politikayla hallihamur ve duruma vâkıf: Paşam ne haber?

3) Bu memleket, sosyal ve ekonomik bilgiye zahtlı bir başbakan ister ki, toprak, vergi, ya-

iki ay kadar geçince, şeyh ve ağalar zaferce ulaştılar: Diyanet İşleri Başkanlığı Müftü Bozarlan'ın TIP ile irtibat kurmak ve kürçülük yapmak gerekçeleriyle Bakanlık emrine alıyor ve görevinde uzaklaştırılıyordu! Savcılığın takip sızlık kararı, şeyh ve ağaları olduğu kadar, Diyanet İşleri Başkanlığına da tatmine yememişti...

İş bu kadarla da kalmadı, Müftünün işten uzaklaştırılmasını bir

zafere olarak kutlayan şeyh ve ağalar ile taraftarları, Müftü ile arkadaşlık yapan öğretmenlerin ve din adamlarının alevinde bir kampanyaya giriştiler. Onları da görevlerinden attıraraklarını, tevkil ettireceklerini söylemeye, yaymaya giriştiler; müftüyü, din adamlarını ve öğretmenleri din, sızlık, kürçülükle itham etmeye ve ilçede bir tedhiş havası estirmeye başladılar.

zafere olarak kutlayan şeyh ve ağalar ile taraftarları, Müftü ile arkadaşlık yapan öğretmenlerin ve din adamlarının alevinde bir kampanyaya giriştiler. Onları da görevlerinden attıraraklarını, tevkil ettireceklerini söylemeye, yaymaya giriştiler; müftüyü, din adamlarını ve öğretmenleri din, sızlık, kürçülükle itham etmeye ve ilçede bir tedhiş havası estirmeye başladılar.

bancı sermaye kalkınma programı gibi meseleleri halletsin. Meselâ dış ticaretteki açığı kapatmak için nâmerde avuç açacak yerde yeni pazarlar bulsun. Paşam ne haber?

4) Bu memleket bütün meselelerde oy kaygusuyla hareket etmeyecek kadar cesur ve dokunulmaz bir Başbakan ister. Burada, Paşam, iyi puan alırsın, ve zallıba puan alacağın tek nokta bu. Cesursun. Mîkin kaygularla hareket etmezsin!

5) Bu memleket, nisbî seçim, milli bakiye gibi tecrübeyle görülen akaaklıkları düzeltecek bilgiye zahtlı Başbakan ister. Paşam ne haber?

6) Hiçbir menfaat gruplarının desteğiyle, İhtidara gelen bir Başbakan istemez bu memleket. Bu nokta... bilemem bu noktada ne diyeceğimi... Seçim şartlarını gördükten sonra konuşabilirim!..

Daha devam edebiliriz.. Ve bir iki nokta haric, Paşam ne haber, Paşam ne haber, Paşam ne haber demekten dilimizde tily hîterse kusura kalma!..

* Madanoğlu Başbakan olunca, Tabii ki «trafi» olacak. O etrafı hâsîni düşünerek en yalnız gözünde bile vardı.

Tesir altında kalan adamdır Paşa aksini iddia etse de. Bilgisi geniş adamı değildir Paşa: Zaten aksini iddia etmez! Dürüst adamdır Paşa, inkâr edilmez.

Yani kurban olmak için herşey vardır:

1) Dostların tavalye ettikleri bir ekstra faşist müşavir çemberi olacak,

2) Asker olduğu için, askerî meselelerde müdahalelerde bulunacak, İyi bir savaş kumandanı ve türen kumandanı olan Madanoğlu, «İnce bîstî» olan kumandanlarla tabiatıyla çışacaktır.

3) Sosyal dâvâlarda, farkında olmayacak büyük teşebbüsün adamı olacak. Kimünümün her türlü sosyal hareket için elemanında tefsir ederek ona yutturacaklar.

4) Büyük teşebbüs ve büyük işin şampiyonu olarak, küçük teşebbüs ve emekçilerin lehline olmayan hareketlere ister istemez geçirecek.

5) Ticaret alanında, farkında olmadan kökleşmiş menfaat gruplarının adamı olacak.

6) «Devrim otomobil» cinsinden hayallere tabiatıyla kapılacak.

7) Reform konularında büyük teşebbüslerle büyük ağaların kuracağı birleşim kurbanı olacak.

8) Ürgüplü örneği, partisiz yersiz yurtsuz (Gürsel bile söyledi) bir Başbakan olacak.

1950'den sonra insanlarımızda bir «ufuk kalkınması» olmuştur. Herkes kendini milletvekili görmüştür, ministri görmüştür. Başbakan adayı görmüştür.

Paşam, sen tabii 600'den bir olmak için Meclise giriyorsun. Kullıerde atm «Haşım bir ayram» deyin salona dalıp el kaldırarak ell indirerek için.. Kışkığın fazla kuvvettir.

Amma 600'ü güdecek kişi de sen değilsin. Yetistirmedin kendini. Fırsatın vardı. Cile çekmişin. Femiş geçmişin vardı. İhtilâlden lekelenmeden konuşmuşun... Ama kendini yetiştir-me-din... Cencam taramay, sînet dönünlerinde «Bîstî» Site atma-nında filimleri Hoplamalarda zıvılamalarda parlamayı tercih ettin...

Seni gel soursadan... Devlet Başkanın vanaşım Görmüz göynümüz dekoratif bir devlet başkanı görün de nurlansın. başka sevden kolay kolay nurlanmayacağına göre!..

pp kongrede fiilen çalıştığı bildirilmesi üzerine. sözü edilen yazı şibar mahiyetinde kabul edilecek bu hususta yapılan soruşturma sorunda düzenlenen evrak tetkik edildi.

Saniğin Diyarbakır'da yapılan TIP kongresine dinlevici sıfatıyla gitmişine dair savunmasının aksine, bir delil mevcut olmadığı gibi, sanığın sözü geçen partiyeye devam ettiği ve siyasî mahiyette neşri-

yat ve beyanatta bulunduğuna dair hiç bir delil elde edilmemiş olmasına binaen, hakkında ko-vuşturma vâpidmasına verildiğuna, keyfiyetin sanığa tebliği, ne C.M.U.K. nun 163 üncü maddesi gereğince karar verildi. »

Sevher ve ağalar, savcılığın ta-kipsizlik kararı ile tatmin olmadıkları ve yeniden Diyanet İşleri Başkanlığına basvurdular. Müftü'nün TIP ile münasebeti yolunda-

ki iddialar, takipsizlik kararı ile çürütüldü için bu defa bir yenisi, ni buldular, kürçülükle ithamını ortaya attılar. Diyanet İşlerinden iki müfettiş geldi. şikâyetçilerin ve müftünün ifadelerini aldı. Müfettişleri gitmesinden sonra, or-talığı müftünün Muğla ilinin bir ilçesine atandığı yolunda rivayetler yayıldılar. Bu rivayetlerin kasıt-lı olarak uydurulduğu, aslı olmadığı tez anlaşıldı. Fakat aradan

iki ay kadar geçince, şeyh ve ağalar zaferce ulaştılar: Diyanet İşleri Başkanlığı Müftü Bozarlan'ın TIP ile irtibat kurmak ve kürçülük yapmak gerekçeleriyle Bakanlık emrine alıyor ve görevinde uzaklaştırılıyordu! Savcılığın takip sızlık kararı, şeyh ve ağaları olduğu kadar, Diyanet İşleri Başkanlığına da tatmine yememişti...

zafere olarak kutlayan şeyh ve ağalar ile taraftarları, Müftü ile arkadaşlık yapan öğretmenlerin ve din adamlarının alevinde bir kampanyaya giriştiler. Onları da görevlerinden attıraraklarını, tevkil ettireceklerini söylemeye, yaymaya giriştiler; müftüyü, din adamlarını ve öğretmenleri din, sızlık, kürçülükle itham etmeye ve ilçede bir tedhiş havası estirmeye başladılar.

Arkadaşımız Fethi Naci'nin «Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm» den sonra hazırladığı «EMPERYALİZM NEDİR?», Gerçek Yayınevi'nin ikinci kitabı olarak, önümüzdeki hafta içinde satışa çıkarılacaktır.

Fethi Naci, toplumu düşünmenin çağdaş ürünlerini inceleyerek yaptığı derlemelerle hazırladığı bu kitapta, serbest rekabet kapitalizminden emperyalizme nasıl geçildiğinden başlayarak, emperyalizmin günümüzdeki durumunu, çağdaş emperyalizmin sömürme metodlarını, emperyalistler arası çelişmeleri, emperyalizmin tarihteki yerini açıklamakta ve Amerikan emperyalizminin içyüzünü gözler önüne sermektedir.

Açık seçik ve kolay anlaşılır bir dille kaleme alınan, günümüzün en önemli bir meselesine toplumu düşünmenin aydınlığını getiren bu kitabın geniş bir ilgiyle karşılanacağını sanıyoruz. Aşağıda, kitabın ÖNSÖZ'ünü bulacaksınız.

EMPERYALİZM NEDİR?

Fethi Naci

27 Mayıs 1965 sabahı İstanbul şehrinin asfaltlarında «Petrol millileştirilecektir» yazıyordu. «Emperyalizme paydos» yazıyordu. Kara asfalt üzerinde ak üstübeçle... Ve aynı sabah İstanbul şehrinin duvarlarında, İstanbul'daki bir takım yabancı şirketlerin vitrinlerinde alışılmamış afişler görülmüştü. «Türkiye'yi sömüren yabancı şirketler kahrolsun» diyor bu afişler. «Kahrolsun emperyalizme» diyor. Bu asfaltlar asfalt olabilir, bu duvarlar duvar olabilir İstanbul halkına böyle sevimli, böyle yakın gelmemiştir. Asfaltlarda ve afişlerde iki büyük örgütün, Türk-İş ile Türkiye Millî Talebe Federasyonu'nun adları okunuyordu.

Petrol ve emperyalizm... 1963 baharında Türkiye'de petrol; emperyalizm konusunda, gerçek milliyetçilik konusunda bir turnusol kâğıdı ödevi görmeğe başlamıştı. Emperyalizmin hizmetinde misliniz, emperyalizme karşı misiniz, petrol meselesindeki davranışınız hemen bunu açığa vuruyordu. Emperyalizm, Mobil'e, Shell'e bürünmüş, petrol diye görünmüştü.

Çünkü petrol, Türkiye'nin dış ticaret yoluyla soylusunun en açık örneklerinden birini gözler önüne seriyordu. Bize «yardım» ettiklerini söyleyen dostlar, petrollü dünya fiatlarından yüzde 35 pahalya satıyorlardı.

Çünkü petrol, yer altı servetlerimize emperyalist kuvvetlerin nasıl el koyduklarını, bu kuvvetlerin yerli işbirlikçileri nasıl ortaklaşa çalıştıklarını saklanamaz şekilde açığa vuruyordu. Arap şeyhleri ülkelerinde üretilen petrol kârının yüzde 80'ini Devlet payı olarak alırken, bizimkiler yüzde 30 civarında bir Devlet payına rıza gösteriyorlardı.

Çünkü petrol, emperyalizmin Türkiye'deki en gerici çevrelerle nasıl iş ve çıkar birliği yaptığını en somut şekilde gösteriyordu; petrol şirketleri, çıkamak üzere olan kanunları durdurmak için, hiçbir sakınca görmeden, Türkiye Cumhuriyeti'nin Maliye Bakanı'na ve Senato Başkanına telgraf çekip kanunun çıkması halinde «ciddî sonuçlar hâsıl olabileceği» ni bildiriyor ve Maliye Bakanı da, Senato Başkanı da bunu normal karşıyorlardı.

Çünkü petrol, Türkiye'nin çözüm bekleyen meselelerini bir yana iten, bütün vatanseverleri Amerikan emperyalizminin ihraç metaı komünistlik suçlamasıyla suçlayarak susturmaya çalışan, Anayasa'yı uygulamaktan âciz yönetici sınıfların, bu sömürme düzenini sürdürmek için, nasıl Türk halkına değil de emperyalist kuvvetlere dayanmak zorunda kaldıklarını, nasıl gayri millî bir duruma düştiklerini en açık bir şekilde gösteriyordu.

Bunun için 1965 Türkiye'sinde emperyalizme karşı savaşın somut ilkesi, «Petrol! millileştirilecektir!» olmuştur. Ve Türkiye'nin emperyalizmin yöreğesinden kurtulmadıkça gerçek bağımsızlığa, insanlık onuruna, gerçekten özgür, mutlu ve demokratik bir toplum düzenine kavuşamayacağının bilinçine varan ilericî iki sosyal kuvvet, aydın gençlikle işçi sınıfı, 27 Mayıs devriminden beş yıl sonra kara asfalta ak üstübeçle kurtuluş yolunu çizmişlerdir: «Emperyalizme paydos!»

EMPERYALİZM NEDİR?

Emperyalizm, bankalarda dolardır, okullarda süt tozudur, stadyumlarda ciklettir. Emperyalizm, radyolarda «Memlekette Sana'dın yağların en güzel» nakaratıdır, sofralarda soya yağıdır, limanlarda törenlerle karşılanan buğdaydır. Düne kadar emperyalizm bunlardı. Ama bugün, emperyalizm satırımlıyan zeytin yağıdır, en sıkışık zamanlarda jet uçaklarımıza verilmiyen yakıttır, ay çiçeğinin küçük fiatıdır, petrolün yüzde 35 yüksek fiatıdır...

Emperyalizm, günlük yaşamımıza karışmış; Ali Cengiz oyununu andırıcasına dur-

madan yeni bir kışığı, yeni bir biçime bürünmede. Ne var ki günlük gerçeklerin ardında yatan bir büyük gerçek var. İşte o zaman söze «kapitalizm» deyin başlamak gerek.

Kapitalizm, üretim tekniğini, insanların teknik bilgilerini hızla geliştirdi; hem de yapılacak kadar kısa zamanda. Küçük ama âthanelerin yerini büyük fabrikalar aldı; üretim ve sermaye bu büyük fabrikalarda birikti, yoğunlaştı; giderek bu büyük fabrikaların mülkiyeti gitgide azalan ellerde toplandı. Ote yandan bankacılık gelişmiş, sanayi ile sarmaş dolaş olmuş, banka sermayesiyle sanayi sermayesinin kaynaşması sonunda ortaya «mall sermaye» çıkmıştı. Mall sermaye, ekonominin bütününe hâkim olan bir azınlık, alışlagelmış deyimle, bir «mall oligarşi» meydana getirmişti. Kapitalist ülkeler için artık emtia ihracı değil, sermaye ihracı önemli olan! Ve dünya, milletlerarası kapitalist birikimleri arasında ekonomik bakımdan bölüşülmüştü. Bu oluş, kapitalizmin serbest rekabet çağından emperyalizmin şekelleri çağına geçiş oluyordu. Emperyalizm, kapitalizmin en son gelişme dönemidir. Emperyalizm, gerçekçi kapitalizm demektir. (Bu cümlelerin her biri, bu kitapta ayrı bir bölüm halinde incelenmektedir.)

Dünyanın ekonomik bakımdan bölüşülmesinin, dünyanın doğrudan doğruya toprakça bölüşülmesi izler. Başlayan çağ, kanlı bir sömürgecilik çağıdır. Büyük Britanya'nın 140 kat büyüktü Britanya sömürge imparatorluğu. Hollanda sömürge imparatorluğu, Hollanda'dan 59 kat büyük. Ve «Hürriyet, müsavat, uhuvvet» diye aytağa kalkan Fransa, kendii topraklarından 20 kat büyük bir sömürge imparatorluğuna sahipti.

Emperyalizmin tarihi; Asya, Afrika ve Güney Amerika halklarının soyulması tarihidir, bu halkların yarattığı zenginliklerin yağma edilme tarihidir.

Emperyalizm, ister topla tüfekle, ister «yabancı sermaye» ya da «yardım» postuna bürünerek gitsin, az gelişmiş ülkeler giderken bu ülkelere uyarlık götürdüğünü, bu ülkeleri kalkındıracağını söyler. Nedir gerçek durum? 1960-1962'de, az gelişmiş 36 ülkede kişi başına millî gelir 100 dolardı; 26 ülkede 100 ilâ 200 dolar arasındaydı. Oysa aynı yıllarda, kişi başına millî gelir, Birleşik Amerika'da 2.000 dolar, Belçika'da 1.053 dolar, Fransa'da 1.087 dolar, İngiltere'de 1.150 dolardı.

Çünkü emperyalizmin tarihi; Asya, Afrika ve Güney Amerika halklarının soyulması tarihidir, bu halkların yarattığı zenginliklerin yağma edilme tarihidir. İşte rakamlar;

İngiliz İktisatçısı I. K. Gobson, «Sermaye İhracı» adlı eserinde, İngiltere'nin dış ülkelere yaptığı yatırımlar sonucunda elde ettiği gelirler hakkında ilgi çekici bilgiler vermektedir. 1875'ten 1912'ye kadar İngiltere'nin dış ülkelerdeki yatırımlarından elde ettiği gelirler 3 milyar 539 milyon sterline erişmiştir; İngiltere'ye transfer edilen net kâr ise 1 milyar 510 milyon sterlindir.

Birleşik Amerika, 1945'ten 1953 yılına kadar dış ülkelere 6 milyar 346 milyon dolarlık özel sermaye ihraç etmiştir; nedir buna karşılık dış ülkelerdeki özel yatırımlardan sağlanan gelir? Aynı dönemde tam 11 milyar 656 milyon dolar! Yani 1 koy, 2 al!

Arjantin'i tanıtmış iktisatçı Dr. Prebech, Güney Amerika'daki yabancı sermaye konusunda şu bilgileri vermektedir: «Güney Amerika'ya gelen sermayelerin toplamı 9,6 milyar dolar olduğu halde Güney Amerika'dan dış ülkelere yapılan transferlerin toplamı 13,4 milyar dolardır.»

Uniformasını çıkarmış çağdaş emperyalizm budur. Uniforması, Kongo'da, Viet Nam'da, Dominik'te eskiniş ama hâlâ bir ya-

na atılmamış metodları kullanmaya devam etmektedir.

EMPERYALİZM VE TÜRKİYE

Emperyalizm ve Türkiye denince akla İngiliz Ticaret Muahedesi gelir.

Makineli üretime geçen, üretim fazlasını satmak için kendine yeni pazarlar arayan Avrupa kapitalizmi, feodal Osmanlı imparatorluğunu geniş pazar imkânlarının farkına varmakta gecikmedi. 1 Mart 1839'da yürürlüğe girmek üzere 16 Ağustos 1838'de Mustafa Reşit Paşa'nın Baltalimanı'ndaki yahısında imzalanan İngiliz Ticaret Muahedesi, feodal Osmanlı imparatorluğunu geniş pazarlarını Batı Avrupa kapitalizmine açmakta ve Osmanlı imparatorluğunu bir yarı sömürge olma sürecine sokmaktadır. Tanzimat, bu oluşu tamamlar.

İngiliz Ticaret Muahedesi, ticaret yapmak için gerekli olan ruhsat ve tezkereleri kaldırarak, o zamana kadar yalnız yerlilerin elinde olan iç ticaret alanına yabancıları da sokuyordu; bunlar, bu yoldan, iç ve dış ticareti kontrollerine alacaklardı. Ayrıca, yabancıların en çok şikâyet ettikleri «yed-i vahit» usulü kaldırılıyor, böylece ticaretin ve üretimin bağı olduğu kayıtlar yıkılarak, Avrupa kapitalizminin ucuz mamullerinin Osmanlı imparatorluğu pazarlarına akması için gerekli ortam hazırlanıyordu. Ustelik, bizim yerli mamullerimiz iç gümrük resimlerine tâbi tutulduğu halde, Avrupa mamulleri iç gümrük resminden muaf tutulmuştu. Sonuç şudur: Bu anlaşmanın yapılmasından önceki yıllarda, 1827'de Türkiye ve Yunanistan'a, 2,5 milyon dolarlık mal satan İngiltere, bu anlaşmadan sonra, 1845'te 11 milyon dolarlık mal satıyor. 1849'da ise yalnız Türkiye'ye sattığı malların tutarı 12 milyon doları bulmaktadır. Ne var ki sonuç yalnız bu kadarla kalmıyor: Avrupa kapitalizminin ucuz ürünleri karşısında yerli pamuklu sanayii, ipek sanayii, işlemcilik, ipek ipiği, tabakkık bir bir yıkılıp gidiyor.

Ve sonra Osmanlı borçları, 1882'de kurulan «Düyun-u Umumiye».. İlk borç anlaşmasının tarihi 4 Ağustos 1854, Düyun-u Umumiye denenen Devlet borçlarının kesin tasfiye tarihi 25 Mayıs 1954!

Atatürk, 1 Mart 1922'de, Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü toplanma yılımı açarken yaptığı konuşmada emperyalizmin gelişebilecek durumda olan sanayimizi nasıl mahvettiğini, tarımımızı nasıl zarara uğrattığını şöyle açıklamıştır:

«... Bu noktada özellikle tarım ürünlerimizi benzer yabancı ürünlerle karşı hımayeye mânil olmakla millîtimiz bugünkü iktisadî sefaletle mahkûm eden mülgâ kapitülasyonların fecaatini hatırlatmadan geçemem. Malûmunuzdur ki memleketimiz iktisadî teşkilât ve muhit itibarıyla kuvvetli bir halde bulunmuyordu. Ferdi iktisat kıymetleri de serbest rekabete mukavemet edebilecek dereceye vâsil olmamıştı. Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri Avrupa rekabetine karşı kendisini müdafaa edemeyen iktisadiyatımızı bir de iktisadî kapitülasyon zincirleriyle bağladı. Teşkilât ve ferdi kıymet nokta-i nazarımdan iktisat sahasında bizden çok kuvvetli olanlar memleketimizde bir de fazla olarak, imtiyazlı mevkiye bulunuyorlardı. Temettü vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. İstedikleri zaman istedikleri esyayı, istedikleri şartlar altında memleketimize sokuyorlardı. Bütün iktisat kollarında bu sayede zulm hakîm olmuşlardı.

«Efendiler! Bize karşı yapılan rekabet hakikaten çok gayrimesru, hakikaten çok ezici idi (kahrolsun sesleri). Rakiplerimiz bu suretle inkişafa müsait sanayimizi de mahvettiler. Zirastımızda de zarar verdiler. İktisadî ve malî inkişaf ve tekâmülümüzün önüne geçtiler.

«Efendiler! Artık serbest ve müstakil bir hayata atılan Türkiye için, iktisadî hayatını boğmakta olan kapitülasyonlar mevcut değildir (şiddetli alkışlar)» (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 1, İkinci Basım, sayfa: 225, 226)

Atatürk, aynı konuşmada, şunları da söylüyor:

«Efendiler! Bugünkü uğraşmalarımızın gayesi istiklâl-i tamdır. İstiklâliyetimizin tamamiyeti ise ancak malî istiklâl ile mümkündür. Bir devletin malîyes istiklâlden mahrum olunca o devletin bütün hayat kollarında istiklâl meflûttür.» (Aynı eser, s. 228)

Bunun için, 27 Mayıs 1965 sabahı İstanbul asfaltlarına yazılan yazılar, gerçek Atatürkçülüğün dirilişidir. Bugün bütün Türk milliyetçileri Atatürk'le birlikte haykıyorlar: «Bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için, toptan millette bizi mahvetmek isteyen kapitalizme karşı millette savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız.»

Dünya pazarlarının kapitalist ülkeler arasında yeniden bölünüşü için yapılan Birinci Dünya Savaşı... 10 milyon ölü, 20 milyon yaralı... Ve yarı sömürgelekten tam sömürgeleşmeğe, ekonomik bağımsızlıktan sonra politik bağımsızlığı da kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıya bir Türkiye. Türk halkı, «emperyalizme ve kapitalizme karşı» giriştiği millî

kurtuluş savaşını kazanmış, yarı sömürge durumunda bir imparatorluktan bağımsız geniş, bir Cumhuriyet yaratmıştır. Atatürk'ten ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Millî Kurtuluş Savaşı'nın ilkelere, Atatürk'ün titizlikle sarıldığı «istiklâl-i tam» anlayışına nasıl ihanet edildiğini; Türkiye'nin nasıl yeniden emperyalizmin nüfuz alanına sokulduğunu; topla, tankla değil dolara bürünecek gelen emperyalizmin ülkemizi nasıl yeniden bir yarı sömürge haline getirdiğini iyice anlamak için Büyük Millet Meclisi'nin 21 Ekim 1920'de yayınladığı tarihî beyannameyi yeniden okumak gerek:

«Emperyalist Devletlerin, Devlet ve milletimizin hayatına açıkça kasdetmeleri neticesinde meşru müdafaa için toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, şimdiye kadar muhtelif vesifelerle sarahaten veya zimnen lâın ettiği maksat ve mesleklin bir kere daha bütün cihana arz için şu beyannameyi neşreylemeğe lüzum görmüştür.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, millî hudutlar dahilinde hayat ve istiklâlini temin... ahdiyle teşekkül etmiştir. Binaenaleyh hayat ve istiklâlini, yegâne ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulumünden kurtararak irade ve hâkimiyetinin sahibi kılmağa gayesine vâsil olacağı kanaatinde dir.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletimizin hayat ve istiklâline sulka eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzlerine karşı müdafaa ve bu maksada aykırı hareket edenleri tedip azmiyle kurulumuş bir orduya sahiptir. Emir ve komanda salâhiyeti Büyük Millet Meclisinin manevî sahiyetindedir.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın ötedenberi mâruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni vasıtalar ve teşkilât ile kaldırarak yerine refah ve saadet getirmeyi başlıca hedefi addeder. Binaenaleyh toprak, marif, adliye, maliye, iktisat ve evkaf işlerinde ve diğer meselelerde, sosyal yardımlaşma ve kardeşliği hâkim kılarak, halkın ihtiyaçlarına göre yenilikler ve tesisler vücuda getirmeğe çalışacaktır. Bunun için de siyasi ve içtimâî meselelerin milletinin ruhundan sımkak ve tatbikatta milletini temayillerini ve ananelerini göznetmek fikrinde dir.

«Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi, memleketin idarî, iktisadî, içtimâî umumî ihtiyaçlarına müteallik hükümleri peyderpey tetkik ve kanun şeklinde tatbik mevkiine koymaya başlamıştır.»

Görülüyor ki yeni Türkiye Devleti iki temel üzerine kurulmuştur: Dışarda emperyalizme, içerde «halkın öteden beri mâruz bulunduğu sefalet sebepleri» ne karşı savaş!..

Oysa bugün Türkiye, yeniden, «emperyalizmin ve kapitalizmin tahakküm ve zulmü» ne terkedilmmiştir. Millî Mücadele yıllarındaki tersine bir savaş yürütülmektedir Türkiye'de! Memleketi yönetenler, emperyalizme karşı savaşanlarla savaşmaktadırlar! Ve bir yandan da emperyalizmle ilgili kitaplarda, emperyalistlerin çıkarlarına uygun ola-ık yasa ve yürütme organlarında yapılanlar hakkında verilen örneklerle Türkiye'den de yeni örnekler eklenmektedir. Bir hükümet ki, petrol kanununun millî çıkarlarımıza uygun olarak değiştirilmesiyle ilgili müzakerelerde görüşünü bildirmek üzere en günlük bir millet istemekte ve bu en günün sonunda «Hükümetin görüşü yoktur!» diyebilmektedir! Maksat, kanunun çıkmasını önlemek ve «Türkiye'yi sömüren yabancı şirketler» in çıkar-

Vietnam'da emperyalistlerin zulümü

larını sürdürmektedir. Amerikalıların ayıba bağladığı bir profesör kanunla ilgili çalışmalarına katılmakta Amerikan şirketlerini savunmakta, kanunun hazırlanmasına emperyalist ülkelerin de katılmasını istemektedir.

İşte bunun için Büyük Millet Meclisi'nin beyannamesinden 45 yıl ve 27 Mayıs'tan 5 yıl sonra Türk işçi sınıfı ve Türk yüksek öğrenim gençliği, elele, «Kahrolsun emperyalizme!» diye haykırıyor.

Çünkü emperyalizm kahrolmadıkça, «halkın öteden beri mürur bulduğu sefalet sebepleri» devam edecektir.

Çünkü emperyalizm kahrolmadıkça, «halkın refah ve saadet getirmek» ilkesi bir yana itilecek, Anayasa güzel sözler kitabı olmaktan öteye geçemeyecektir.

Çünkü emperyalizm kahrolmadıkça Türk halkı insanca yaşama şartlarına ve insanlık onuruna kavuşamayacaktır.

Çünkü emperyalizm kahrolmadıkça Türkiye sivilin sene dünyanın en geri on ülkesinden biri olarak kalacaktır.

YENİ SÖMÜRGEÇİLİK VE TÜRKİYE

Emperyalizm, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye resmi üniformalarla kruvazörlerle topla şifekle gelmişti; gözle görülür, elle tutulur bir emperyalizmdi bu.

Oysa emperyalizm, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye tebdilî kıyafet geldi; ortalıkta top vaktü, tüfek vaktü ordu yoktu. Emperyalizm, Türkiye'ye «yardım» postuna bürünerek gelmişti.

Türkiye'yi yönetenler, İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde, faşizmin uğradığı yenilgi karşısında Türkiye'de apaçık bir faşizmi sürdürmeye, Türk halkına rağmen Türkiye'yi yönetmeye sadece kendi güçlerinin yetmeyeceğini göyerek, dış dayanaklar aramışlar ve «demokrasi» «çok parti» falan derken emperyalizmle ortak çıkar birliği içinde Türkiye'yi yeniden bir yarı sömürge olma sürecine sokmuşlardır.

Türkiye'nin yeniden yarı sömürge olma sürecine itilmesiyle birlikte önce kafalar sömürgeleştirilmiş, kendi öz kaynaklarımızı ve halkımızın yaratıcı gücüne beslenen inancını, başta yabancı sermaye olmak üzere, «yabancı» olan her şeye dört elle sarılmaya, hayran olmaya burakılmıştır. Ekonomi politikasında devletçilik beğenilmez «özel teşebbüs» övülür olmuştur. Dış politikada, sanki daha dün emperyalizme karşı Millî Kurtuluş Savaşı'nı yürütenler bizler değilizmiş gibi, bütün millî kurtuluş hareketlerine cephe almışız. «Yabancı bir devletin koruyuculuğunu istemek insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir.» diyen Atatürk'ü mezarında rahat uyutmamak için ne yapmak mümkünse hepsini yapmışız. Sonuç, ekonomimize, maliyemize, millî eğitimimize, yer altı ve yer üstü zenginliklerimize, halkımızın alın terine ve göz nuruna yabancıların el koymasına olmuştur.

Türkiye'de kafaların nasıl sömürgeleştirildiğini, kendi gücümüze ve öz kaynaklarımıza inancın nasıl yavaş yavaş yitirildiğini görmek için Devlet adamlarımızın ekonomi politikasıyla ilgili sözlerini, zaman içindeki değişimleri izliyerek, hatırlamak gerekir.

Yıl 1929. «Millî» sözcüğünün bir değer ve anlam taşıdığı yıllar. Aralık ayında İsmet Paşa'nın Meclis'teki nutkundan: «Her şeyden evvel fertçe ve devlete birbirimize güvenerek ve birbirimize yardım ederek ve dayanarak bu yeni mücadeleyi, millî para, millî iktisat, millî tasarruf mücadelesini behemehal başaracağımıza itimat etmeliyiz.»

Yıl 1930. 30 Ağustos'ta İsmet Paşa'nın Sivas demiryolunun açılışında söylediği nutuktan: «Liberalizm nazariyatı bütün bu memleketin güç anlayacağı bir şeydir. Biz iktisadiyatta hakikaten mutedil devletçiyiz. Bizi bu istikamete sevkeden bu memleketin ihtiyacı ve bu milletin fitri temayülüdür.»

Yıl 1931. Ocak ayında Atatürk'ün İzmir'de söylediği nutuktan: «Fırkamızın takip ettiği program, bir istikametten tamamıyla demokratik halkçı bir program olmakla beraber iktisadi nokta nazarından devletçidir. Bu itibarla fırkamıza müstenit olan İfukümeti Cumhuriyetin her nokta nazarından vatandaşların hayatla istikballe ve refahla alakadar olması tabiidir.»

Yıl 1938. Aralık ayında İktisat Vekili Keleşir'in konuşmasından: «Yeni döri senelik plân başlıca modern ve lüzumlu bazı sanayi istihlalâtımızın artırılmasını, iktisadi istiklâlimizi ve millî müdafaaımızı koruyacak yeni sanayi müesseseleri tesisini, limanlar ve büyük elektrik santralleri inşasını, deniz ticaret filomuzun ve tersanemizin yapılmasını istihdaf etmektedir.»

Yıl 1942. İnönü, «çiftlik ağası» ile 1965 Türkiye'sinde «fazilet erbabı» ilan edilen «Ticaret» hakkında şunları söylüyor: «Bulanık zamanı her daha ele geçmez fırsat sayan eski bataklı çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret metası yapmaya yetilmeden gözü doymaz vurguncu tüccar ve bütün bu siktentuları politika ihtirasları için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı, büyük bir milletin hayatına küstan bir surette gündak koymaya çalışmaktadırlar. Üç beş yüz kişiyi geçmeyen bu insanların vatana karşı aşkâr olan zararlarını gidermek yolu elbette vardır... Ticaretin ve iktisadi faaliyetlerin serbestliğini bahane ederek milleti soyamak hakını hiç kimseye, hiçbir zümreye tanımamalıyız.» (Kasım ayı başında Meclis'i açış nutkundan.)

İkinci Dünya Savaşı bitmiş ve faşizm yenilmiştir. İsmet Paşa'nın «Her şeyden evvel fertçe ve devlete birbirimize güvenmek birbirimize yardım etmek ve dayanmak» sözleri artık bir uzak hatıradan başka bir şey değildir. Şimdi Türkiye'yi yönetenleri dinleyiniz.

Yıl 1947. Yabancı sermayeye çağrılar başlıyor. Hasan Saka hükümetinin programından: «Şu noktayı belirtmek isterim ki hükümet her türlü ekonomik teşebbüslerde yerli olduğu kadar yabancı sermayeye geniş yer ayırmak ve bunları teşvik etmek kararındadır.»

Yıl 1950. «Husulî sanayi», «secebi sermayesi», «hususî teşebbüs erbabı» sözleri artık dillerden düşmüyor. Mayıs ayında Başbakan Günaltay radyo konuşmasında şunları söylüyor: «Memlekette husulî sanayinin inkişafını kolaylaştırmak maksadıyla, uzun vadeli krediler sağlayacak bir sanayi bankası kurulmasını temin edilmiştir... Memlekette ecnebi sermayesi celbine matuf kanunla hariceten gelecek ve yurdun iktisadi kalkınmasında kullandıkları sermayelere transfer imkânı verilmiş olduğu gibi husulî teşebbüs erbabı tarafından hariceten temin oluncak kredilere de Hazine kefalet temin edilmiştir.»

Gene 1950. Seçimler yapılmış ve Demokrat Parti iktidara gelmiştir. İnönü'nün daha 8 yıl önce «Elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret metası yapmaya yetilmeden gözü doymaz vurguncu tüccarı» dediği zümrenin altın çağı başlamıştır. İşte Birinci Menderes Hükümetinin programından bir cümle: «Bundan böyle işleme karakterini haiz olmayan sahelerde işletmeciliğe geçmiyeceğimize gibi, muhtelif se-

bepler altında kurulmuş olan işletmeleri, işleme hizmeti gören ve ana sanayile tesallik edenler hariç, muayyen bir plân dahilinde elverişli şartlarla peyderpey husulî teşebbüse devretmeye çalışacağız.»

Yıl 1954. Genel seçimlerden sonra kurulan Menderes hükümetinin programından: «Memleketin sanayileşmesinde, zengin tabii kaynaklarımızın ve petrolümüzün bir an önce işletmeye açılmasında ve milletimizin hizmetine arzında yabancı sermaye ve teknik bilginin teşriki mesasına verdiğimiz ehemmiyet... milletimizin tam tasvibine mazhar olmuş bulunmaktadır.»

Yıl 1957. Bayar'ın İstanbul konuşmasından: «Biz memleketimizde Amerikalıların ilerlettiği seyrini takip ederek çalışmaktayız. Oyle ümit ediyoruz ki 30 sene sonra bu mübarek memleket 50 milyon nüfusu ile küçük bir Amerika olacaktır.»

«Amerikalıların ilerlettiği seyrini takip ederek bir küçük Amerika olmak» hayali bir gün aydın gençlik ve üniformalı aydınlar gerçeğine karşı parçalanmış olmuştur. Böyle bir hayal, kaçınılmaz şekilde Anayasayı çiğnemeğe götürülecek olaylar açığa göstermiştir. Ve gene olaylar açığa göstermiştir ki bu memlekette Anayasayı çiğnemek kimsenin haddi değildir.

Ne var ki «küçük Amerika olmak» hayali, bu kadara kalmamış, memleketi tam bir çıkmaza sürüklemiştir.

Bugün Türkiye'nin dış borçları 21,5 milyar lirayı yani 2 milyar doları bulmuştur. Bundan böyle kırk para borç almamak bile 2014 yılına kadar borç ödemek zorundayız. Dönerin değerinin 280 liradan 9 liraya düşürülmesi ve böylece Türk parasının değerinin düşürülmesi borç yükümüzü daha da ağırlaştırmıştır; ödenmemiş borçlar birdenbire 3 kat arttırılmıştır. O.E.C.D. (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) Türkiye'yi «dünyadaki en ağır borç yükü altındaki ülke» olarak ilan etmiştir. 1965'te ihracattan elde edeceğimiz döviz getirilmezdi; dış borçların taksitlerine gidecektir. Bütçe gelirlerimizin yüzde 10'u dış borçların ödenmesine ayrılmaktadır. Bu durumun kalkınmamız nasıl bir çıkmaza soktuğunu açıklamamız özüm yok!

Bir memleketin gelişmesi sanayileşmesiyle ölçülür. Türkiye, dış yardım alması hariç sanayinin millî gelir içindeki payında bir vükseleşmemiştir. Çünkü «yardım» verenler sanayileşmemize karşıdır. Bir ülkenin ekonomik bağımsızlığını temel demektir olan ağır sanayi hakkında işte Amerikalı dostlarımızın düşüncesi: Menderes'in vakur dostu Amerikalı uzman Thorpburg, Türkiye için hazırladığı raporda, Karabük Demir Çelik Fabrikasının tasfiyesini istiyordu. İşte uzmanın Karabük'le ilgili sözleri: «Sonunda, Amerikan husulî sermaye ve bilgisiyle müştereken Karabük'ün önemli bir sanayi merkezi haline getirilmesi mümkündür. Karabük çelik sanayi için gayri müsaittir; fakat hafif sanayi için belki de bu kadar gayri müsait olamazdır. Tasfiye yoluna gidildiği takdirde, bütün tasfiye ameliyelerinde olduğu gibi, Karabük Müessesesine başlangıçta yatırılan sermayenin büyük bir kısmının yeni istimal şekline göre baştan takdir olunması icabedeceği tabiidir.» Amerika, burs verirken bile sanayileşmemize karşı olduğunu açıkça göstermektedir. 1962 - 1964 yıllarında Türkiye'ye tanınan 197 bursun yüzde 84'ü tarıma ve ancak yüzde 16'sı sanayi faaliyetinde bulunan İktisadi Devlet Teşekküllerine ayrılmıştır.

Türkiye, 1948'denberi Amerikan ekonomik yardımı almaktadır. Yardım, Marshall plânı çerçevesinde başlamıştır. Ve o gün bugündür dış ticaret dengemiz açık vermektedir! Açık, 1963'te 144,2 milyon dolar, 1964'te 166,2 milyon dolar, 1965'te 237,9 milyon dolar, 1966'te 319,1 milyon dolardır; 1964'te bir yıl öncesine göre ithalâtta 150 milyon dolarlık azalma ve ihracatta 42,7 milyon dolarlık artma sonunda 192,7 milyon dolar eksilerle 126,4 milyon dolara düşmüştür.

Amerika, Batı Almanya, İngiltere, Fransa, Belçika ve Hollanda «tatlı kârlar» pazarı Türkiye ile ilgilenmişler, çeşitli yatırımlar yapmışlardır. Ne var ki bu yatırımlar Türkiye ekonomisinin geliştirilme yönünde değil, kolay kâr sağlayıcı ve Türk sanayinin gelişmesini köstekleyici yönde olmuştur. Üstelik yabancı sermaye yatırımlarının döviz tasarrufu sağladığı iddiaları da gerçeğe uymamaktadır. Devlet Plânlama Teşkilatı'nın yaptığı bir incelemede şöyle denmektedir: «Bu haliyle denilebilir ki yabancı sermaye yatırımları ithalâtı (döviz tasarrufu) sağlama yönünden yeterli olmamıştır. Özellikle bu durum ilaç ve taşıt montaj sanayi sanayileşmemizi kösteklemekte, «montaj sanayi» adı altında ithalâta devam edilmesini ve üstelik iç pazarın tekele alınmasını mümkün kılmaktadır. Bugün hâlâ bir traktör fabrikamız yoksa, bugün hâlâ bir kamyon fabrikamız yoksa, bu, millî sanayinin düşmanları montajlar yüzündendir. Yabancı Sermaye Kanununa göre gelen ve Kurumlar Vergisi ödeyen şirketlerin 1954 - 1964 döneminde sağladıkları ortalama kârın sermayelerinin yüzde 50'sini bulduğunu belirten Devlet Plânlama Teşkilatı raporu, «Sermayenin verimliliğinin bir hayli yüksek oluşu

dikkati çekmektedir.» diyerek Türkiye'nin «tatlı kârlar» ülkesi olduğunu doğrulamaktadır. Bütün bunlar yetmiş yirmiş gibi. Devlet Plânlama Teşkilatı'ndan ««susuk yapmak» gerekçesiyle uzaklaştırılan Edwin Cohn gibi Amerikalı uzmanlar Amerikan Yardım Teşkilatının (AID) Türkiye'nin kalkınma plânına ek koymak istediğini açıklamak fütursuzluğunu gösterebilmektedir!

Türkiye petrolleri yabancı şirketlere peşkeş çekilmiştir. Parlamento'da milletvekillerinin Bakanlara «Şu bölgeyi de yabancı şirketlere peşkeş çekecek misiniz?» diye sormaları olağan sorular sırasına girmiştir. Şimdi de Mr Ely adlı bir yabancıya hazırlanan bir kanun tasarıyla madenlerimizin üzerine oturulmak istenmektedir.

Yabancı sermaye, Ereğli Demir Çelik aracıyla Türk sanayine hâkim olma yolundadır. Ve bunun için Devletin parası kullanılmaktadır. Bu büyük testin sermayesinin yüzde 51'i Devlete ait olduğu halde Menderes hükümeti zamanında kabul edilen bir kanun bu tesisi özel teşebbüs saymıştır!

Dış ticarete millî çıkarlarımıza göre değil, Amerika'nın isteklerine göre hareket etmek alışılan bir durum olmuştur. Elimizde kalan ve alıcısı hazır bekleyen zevtinvağlarımızı satabilmek için Amerika'nın rızasını almak gerekmiştir. Ticaret serbestliği adı altında Türkiye bir açık pazar haline getirilmek istenmektedir.

Türk sanayini mahvedeceğimiz bile bile Avrupa Ortak Pazarı'na girmeğe çalışılmaktadır.

Ekonomik bakımdan emperyalist ülkelere bağlı oluşumuz bağımsız bir dış politikaya izlenimi imkansızlaştırmış, ilk millî kurtuluş savaşını yapan bir az gelişmiş ülke olduğumuz halde Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nda, millî kurtuluş savaşlarını yapan ülkelere karşı daima emperyalist kuvvetleri tutmak zorunda bırakılmışızdır.

Kültür ve eğitim işlerimize emperyalistlerin diledikleri gibi at oynattıkları alanlar hâlinde Millî Eğitim işlerimize Amerikan Yardım Teşkilatı dilediği gibi karışmaktadır. Bu teşkilatın eğitim misyonunun başına Alman okullarını Amerikanlaştırmakta büyük başarılar görülen Dr. Winkler adlı bir zat getirilmiş, bu zat Türk eğitimini üst idaresini Amerikanofili bir kadromun eline teslim etmek için gönlünce çalışmak imkânlarını bulmuştur. Amerika'dan Türkiye'ye kitle halinde uzmanlar getirilmiş Türkiye'den Amerika'ya 4 aykık Amerika gezilerine yüksek voltajla kitle halinde Millî Eğitim Bakanlığı üst kademe personeli gönderilmiştir. AID misyonunun Türk eğitim için hazırladığı projeler gereğince yetiştirilmek üzere Amerika'ya gönderilecek personelin seçimi tamamıyla Amerikalılara bırakılmıştır. Bunlar dilediklerini seçer, Amerika'ya gönderir ve dönüşlerinde de diledikleri yerlerde çalışmalarını sağlarlar. Tavın konusunda hoşlanmadıkları bir durumda karşılaşırlarsa yardımın kesileceği tehdidi hemen hazırır.

Ve sonra NATO, CENTO, Amerika ile yapılan ikili anlaşmalar, Türkiye'de Türklerle ilgili meselelerde karar veren Amerikan mahkemeleri kiralanmış vatan toprakları... Ekonomik gelişmemizi baltalayan ağır askeri masraflar...

Sonuç, Lord Curzon'un hakkı çıkararak bir sonuçtur. Lozan'da «Bize muhtaç olacaksınız!» demişti. Kendi sınıf çıkarlarını korumak için Türkiye'yi kapitalist kalkınma yollarına sokanlar Bayar'ın deyişle «Amerikalıların ilerlettiği seyrini takip» etmek istenilenler, Atatürk'ün bağımsız onurlu Türkiye sını yeniden bir yarı sömürge durumuna, Millî Mücadele öncesi durumuna getirmişlerdir. Ve şimdi «Bize muhtaç olacaksınız!» diyenlerden medet ummaktadırlar!

EMPERYALİZME KARŞI SAVAŞ

Günümüzde emperyalizm gitgide zayıflamaktadır. Emperyalizmin içinde bulunduğu belâbaşı güçlükler şunlardır:

1. Emperyalist kuvvetler arasındaki çekişmeler, çıkar çatışmaları şiddetlenmektedir. De Gaulle'in dolara karşı açtığı savaş, bunun en yeni belirtilerinden biridir;
 2. Amerikan emperyalizmi emperyalist kamptaki eski hâkim durumunu artık sürdürmemektedir;
 3. Batı Avrupa'nın emperyalist Devletleri yavaş yavaş Amerika'ya kafa tutar hale gelmişlerdir;
 4. NATO içinde çatışmalar, çözümler başlamıştır;
 5. İngiltere'nin milletlerarası durumu kötüleşmektedir;
 6. Yeni pazarlar elde etmek için girişilen ticaret savaşında artış ve ekonomik çölymelerde şiddetli bir keskinleşme vardır.
- Bunlar, emperyalizmin iç çatışmaları. Bir de gelişen, çıkarlarının bilincine varan bir Üçüncü Dünya var. Ekonomik ve sosyal durumumuz bakımından istesek de, istemesek de fiylen olduğumuz bir Üçüncü Dünya. Ve Üçüncü Dünya'nın emperyalizme karşı savaşı var. Adam gibi yaşamak istiyorsak katılmamız şart olan bir savaş.

seracı haline gelen kuvvetlerin silah tehdidi altındaki sefil halk.

MACARİSTAN ve SOVYETLER BİRLİĞİ YOLCULUGU

Macaristan'da On Beş Gün

Melih Cevdet Anday

«ŞOK VAN»

Balkan utuslarının dillerinde pek çok Türkçe sözcük bulunduğunu anlatan şöyle bir hikâye dinlemişim geçen yıl Sofya'da. Bir Bulgar bir Yugoslav'a sormuş:

— Sizin dilinizde de çok Türkçe sözcük var mı?

Yugoslav Türkçe olarak:

— Yok be kardeşim, demiş.

Bu soru bir Macar'a sorulsa,

— Şok van... karşılığı alınır; «çok var» demektir.

Macarlar dillerindeki Türkçe sözcüklerde Türkçe'nin temel fonetik kurallarına kimli yerde bizden daha bağlıdır; sözcükleri «elma» demezler, «alma» derler. Bundan başka bir takım Türkçe sözcükleri de, bizim unuttuğumuz ya da bıraktığımız gerçek anlamları ile kullanırlar: «Atya» Macarca'da «baba» demektir; bizse «ata» yı soysop, dede karşılığı işletmişiz. Özbekistan'da da «baba» demiyorlar, «ata» diyorlar «Baba» sözcüğünün bize Hititçe'den kalmış olduğunu Halikarnas Balıkcısı'nın yazılarından yeni öğrendim.

Türklerle Macarların aynı ırktan olmaları ile övünen bir Macar ressam, bir gün Peşte'de bana:

— Bizim en büyük yanlışımız geçmişte birbirimizle savaşmamız olmuştur, dedi. Yoksa Türklerle Macarlar birleşselerdi bütün Avrupa'yı süpürürlerdi.

Neyse, bir fırsatır kaçırılmış. Ancak gene de biz bir Macar'a:

— Sizin diliniz Türkçe'dir, siz Türksünüz...

dememeliyiz, hoş kaçmaz, dikkat etmeli. Bu türlü konulara övünme iddiası karıştı, söz duygusalıllağ vuruldu mu, en azından ayıp kaçıyor çünkü. Hele Macarca ile Türkçe'nin yakınlığından, Macarların Türk asıllı (ya da Orta Asya asıllı) olmalarından başka, dünyada «bilimsel bir bilgi» bulunmayanlarımız bu konuyu fazla kurcalar, ikide bir öne sürerlerse tepkisi biraz tersce de olabilir. Çünkü biz, «baba» demeyip «ata» diyen Macar'a benzemeyiz; niçkim Karagöz'ü bilmeyen Özbek'e de benzemeyiz pek. Soylar ve diller kökte ne denli bir olursa olsun, yerler ve o yerlerin tarihleri yepyeni halklar, başka başka uygarlıklar yaratıyor. Benzeşmekse,

sözgelimi komşularımız Ukraynalılar ve Bulgarlarla daha çok benzeştirmeyi söylerim ben.

«BATI» NERESİ?

Doğularına biraz küçümseyerek bakışları söylenen Macarların, batı karşısında kompleksli olduklarını anlayınca şaşım. Batıyı görmüş olmakla, batıda bulunmuş olmakla övünmelerinden değil sadece, «Batıyı neden taklit etmeli efendim? Bizim benliğimiz yok mu?» diye tartışmalarından çıkıyor bu. Batılılaşmak isteyen Türkiye'nin bir sorunu sandığım bu tartışmayı geçen yıl Bulgaristan'da da bulmuştum. Sonra daha öteye, Yugoslavya'ya da aşarak Macaristan'a gittim, orada kurucu batı sınır kenti olan Estergon'a (Macarlar Estergom diyorlar) kadar uzandım, Estergon'dan Tuna'nın öteki yakasına bakarsanız, fabrika bacaları ile Çekoslovakya'yı görürsünüz, demek Avrupa'nın ortalarında idim. Ama gene Batıyı neden taklit etmeli efendim? tartışması... Peki bu «batı» dedikleri neresidir? Yoksa sadece Fransa ile İngiltere olmasın?

Paris'ten yeni gelen Pertev Boratav'la geçende bunu konuşurken, Boratav:

— Vallahi Fransa da değil, dedi. Orada da arıyoruz bulamıyoruz.

Sabahattin Eyüboğlu'nun André Malraux'dan dilimize çevirdiği ve Çan Yayınları arasında çıkan «Turan Yo'u» adlı kitabı okuyunca bilirler. André Malraux'un babası, Alman İmparatorunun adamı olarak İstanbul'a gelir, Enver Paşa ile sıkı fıkı bir dostluk kurar ve onun buyruğu ile «Turan»ı aramaya gider, dolaşır aylarca Asya bozkırlarını, dönüşünde:

— Bulamadım Turan'ı, yokmuş, der Enver Paşaya.

Sakın «Turan» gibi bir şey olmasın bu «batı» dedikleri?

Sahte bir ülkü, utanmazca çıkarların sarıp sarmalandığı zir uygarlık örtüsü, bir aldatmaca, donmuş bir yargı, ya da bir zorbalık aracı olarak batı elbette dışardan uydurulmuş, arayıp bulamayacak bir şey değildir; dünyaya yayılmış olan, kendi coğrafyası dışında da bütün özellikleri ile yakalanabilir. Ancak Mustafa Kemal'in «Batıya rağmen batılı olmak» diye anlattığı ve «en yazıkta» Niyazi Berkes'in bence biraz dolaşık bir anlatımla «karşı gelinerek varılabileceği» ni söylediği bir başka batı daha var ki, çelişim ve gelişim süreci içinde anlaşılacak ve geçmişinin özelliği deneyimlerinden yararlanan, canlı ve yaratıcı yam ile ele alınma koşulu altında bu batıyı da artık belli bir coğrafyada oturur sanmak doğru olmaz derim; kalelere kapatılmış, çekmecelere kilitlenmiş, koyunmuş gibi bulup, yaygın, titlenmiş değildir ki gittiğimiz bir yerde her an yeniden yaratılmaktadır ve belki en sonunda kendi içimizde bulacağız kendimizde yaratacağız onu. İşte bizde biraz başka bir biçimde, Macaristan'da biraz başka bir biçimde tartışılan, hem küçümseyen hem önem verilen «batı»nın karmaşıklığı sanırım buradan geliyor. Peşte'nin sanatçılar sitesindeki güzel evinde, batının yeni resim ve yontu akımlarını küçümseyen genç yontucu, bu tutumu ile hünkür batıya kızmaktadır? Kapısında Avrupa'nın yüz yıllık lokantası ol-

Tuna üzerindeki Estergon kalesinin genel görünüşü.

Çünkü Türkiye'nin gerçek bir bağımsızlığa kavuşması ancak emperyalizmin etki alanından kurtulmasıyla mümkündür. Emperyalizmin etki alanından kurtulmadıkça ne ekonomik kalkınmamız mümkün olur, ne işsizlik meselesi çözülür, ne kültürel ilerleme gerçekleşir, ne kövümümüzün alın teri değerlenir. Emperyalizme karşı savaş, bir ölüm dirim savaşıdır. Her şey bu savaşla başlar. Bu savaşın başarısına bağlıdır her şey.

Türkiye'de emperyalizme karşı savaşın yöneleceği hedefler neler olabilir?

1. Yabancı sermayenin Türk ekonomisi üzerindeki kontrolüne son vermek; bunun için, iç işlerimize karışmamak şartıyla yardım almakla birlikte milliyetçi yabancılarla ait olan yabancı yatırımlara izin vermemek. Avrupa Ortak Pazarı'na girmeye çalışmak gibi sahtemalıklardan derhal vazgeçmek. Ve petrol gibi Ereğli Demir Çelik gibi ekonominin kilit taşlarını hemen millileştirmek;

2. Dış ticareti, bankacılığı, sigortacılığı devletleştirerek emperyalizmin suç ortağı komprador burjuvazinin ekonomik köklerini kurutmak;

3. Gerçek bir toprak ve tarım reformu yaparak emperyalizmin sadık müttefikleri ve gericiliğin kahesi toprak ağalarının ekonomik köklerini kurutmak;

4. Anayasa'nın öngördüğü ekonomi düze-

ni içinde Devlete gerekli önceliği tanıtarak planlı kalkınmayı ve sanayileşmeyi boş bir söz olmaktan çıkarıp uygulanır canlı ilkelere haline getirmek;

5. Bağımsız bir dış politika izlemek. Üçüncü Dünya içindeki yerimizi almak. Üçüncü ülkelerle hak eşitliği, karşılıklı soğuk ve işlerine karışmamak ilkelere içinde dostça ilişkiler kurmak ve ticaret ilişkilerini geliştirmek...

Bu amaçlara erişebilmek politik bir eylem gerektirir.

Emperyalistlere çıkar bağlarıyla bağlı komprador burjuvazinin ve toprak ağalarının elbette böyle bir politik hareket içinde yerleri yoktur.

Emperyalizme karşı savaş, içerde komprador burjuvaziye ve toprak ağalarına karşı yürütülecek savaşla birlikte yürütülecektir. Bu savaş, Anayasa ve demokrasi savaşının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu savaşta yer alacak sosyal kuvvetler, gerçek bir bağımsızlıktan yana olan bütün sosyal kuvvetlerdir. Ve bunlar, toplumun zinde kuvvetleridir. Aydınlar, üniversiteler, işçiler, şehir orta tabakaları köylüler ve iç pazar üzerindeki çıkartıcı emperyalizmle çatışan millî sanayicilerdir.

Türkiye'nin kurtuluşu, içerde ve dışarda yürütülecek bu savaşın başarısına bağlı olacaktır.

«Emperyalizm Nedir?» — Gerçek Yayınları: 2 — Fiyatı 6 lira — Ödemeli isteme adresi: P.K. 655 — İstanbul.

ŞİDDETLİ

BAS

AĞRILARINA
KARŞI

GRİPİN

Gasarı ile kullanılır!

BASININ
NEZLE
GRİPİN

KINININ
GRİPİN GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

duğu yazılı Matyas Pince'de «Avrupa'nın en ünlü çigın orkestrası bizdedir» derlerken, Peşte'li her hangi batı ölçüsüne göre konuşuyorlar? Ünlü baritonları Gavurof'un daha çok Avrupa'da gezdiğini, orada alışıldığını söylerken Bulgarlar niçin övünüyorlar? «Ama balemiz» diyen Moskova'nın, Avrupalının yüzünde belircek hayranlık çizgilerini niçin öylesine gururla bekliyor? Ve şunu da ekliyerek konumuzun başlangıcına dönelim: Doğularında kalan ülkelere yukarıdan baktıkları doğru ise, Macarlar kendilerini batılı saymakta ve bununla övünmektedirler; ama «batiyi neden taklit etmeli?» dediklerinde - bırakalım taklidi iyi ya da kötü olduğunu - kendilerini batıdan ayrı gördükleri için onlara batılı demek pek de kolay olmuyor. Biz kendimizi doğu ile batının sınırında sayarız ya, bu sınır belki de asıl Macaristan'dadır.

Ancak durumu daha iyi anlamak için, konumuza bir de şu açıdan bakmak gerekir: Macaristan İmparatorluğu zamanında elindeki avucundakini sömürgeci verene Macar köylüsü, faşist Horty'nin gününde yarı aç yarı tok, okulsuz, bekimsiz, özgürlükten yoksun, inim inim inleyen Macar halkı, kurtuluşun sonrasını kendisi yaşamaya egemen olmuş, uyar bir toplumun insanları için gerekli bütün kurumlarını yaratmış, geriliklerinden sıyrılmış, Avrupa'nın ortasındaki başını dik tutan bir toplum olarak yerini almıştır ve konumuz bakımından asıl önemli olan, bir Avrupa'dan ayrı olarak küçük görülmekten kurtulmuştur. Dahası var, eski sömürgeciğini küçük görmek sırası şimdi ona gelmiştir. Çünkü batıya öğretecekleri vardır, örnek olarak göstereceği kurumları vardır.

Dünya değişiyor, Avrupa'nın bütün dünyada kendisini efendi saydığı günler artık geridedir. Geçen gün Çetin Altan'ın da dediği gibi, bırakın sosyalist Macaristan'ı, bütün geri kalmış ülkelerin aydınları, dünyayı tanıdıkları, dünyanın gelişimini bildikleri için bugün artık kapitalist ülkelerin kişileri karşısında başlarını dik tutarak konuşmakta, çoğu konuda onlardan daha bilgili olduklarını göstermektedirler. Bunun nedeni, sosyalist dünya görüşünün züccünde saklıdır.

İLK GÜN

Bulgaristan yolculuğundan tam bir yıl sonra Macaristan yolu göründü. Macar Kültür Münaşebeleri Enstitüsü, benimle beni, 15 gün için Macaristan'ı görmeye davet ediyordu. Bir sosyalist ülke daha tanıyacaktık, güzelliği dillere destan Peşte'yi görecektik Macaristan'daki yazarlarla, sanatçılarla tanışacaktık. 7 Mayıs 1965 Cuma günü trenle yola çıktık. Bulgaristan'dan Yugoslavya'dan geçerek Pazar sabahı gün doğarken uçsuz bucaksız yeşil Macar ovasına girdik. Macaristan'ı Avrupa'nın buğday ambarı diye bilmemiz iste bu güzel, bakılmakla doyulmaz ovaдан ötürüdür. Ama sonradan öğrendim ki Macar ovası, altında çekilmiş bir denizin kumları yatmış için sonulduğınca verimli değilmiş. Düşünün onun bütün verimini de eskiden başkaları Macar köylüsünün elinden alıyormuş. Bugün bu ovanın toprağı onarılmakta, zenginleştirilmektedir. Deyim yerinde ise, demek ki Macarlar topraklarını da yeniden yapıyorlar.

Sabahın erken saatlerinde Peşte'ye vardık. Bizi istasyonda misafirlerimiz Bayan Polgar Judith karşıladı, İngilizce biliyor, iki yıl Amerika'da kalmış, şimdi bir tiyatrodaki aksiyon öğretmeni. Konuşkan, bilgili, özellikle Macar sanat ve edebiyatını bilen bir kadın. Bizi bir otomobile bindirdi. Ama otomobilimizin kalkması ile istasyon alanını dolanıp dolanıp otelimizin önünde durması bir oldu. Sabatçak otelidir bu özgürlük demek. Avrupa'nın her yeri için birinci sınıf, konforlu bir otel. Judith, öğleden sonra buluşmak üzere bizi odamıza bıraktı gitti. Ama biz yanıp kahvelerimizi içtikten sonra, Judith'in sandığı gibi dinlenmek ve biraz da uyumak üzere yataklarımıza girmedik, atık kendimizi Peşte'nin sokaklarına, yürüye yürüye Tuna'nın yanına geldik (Macarlar Duna diyorlar), Tuna üzerindeki köprülerden birinden karşıya, Buda'ya geçtik. Öğleye kadar dolaştık orada. Öğle yemeğimizi Tuna'ya bakan bir lokantada yemek istiyorduk. Önümüze gelene böyle bir lokantayı nerede bulacağımızı soruyor, fakat hep yabancı dil bilmeyenlerle karşılaşmışız için derdimizi bir türlü anlatamıyorduk. Sonunda özel arabaları ile pazar tatil yapmaya giden bir aile, çat pat bir İngilizce ile isteğimizi anladılar, gidecekleri yere geçtikler bahasına bizi arabaları ile Otel Duna'nın lokantasına bıraktılar. Garson Türk olduğumuzu anlayınca masamıza bir Türk bayrağı koydu ve bize harikulade Macar yemekleri getirdi. Harikulade diyorum, gerçekten de Macar mutfağı çok zengindir. Öylesine ki kolay kolay yemek seçemezsiniz, aklınız öteki yemeklere kahr. Yi-Hardanberi ününlü duyduğumuz Tokay şarabını istemekte de

gecikmedik. Oysa Tokay şarabı pek kolay bulunmuyor orada, anlaşılın ihraç malı olduğundan... Ama Macarlar ondan daha iyi şarapları olduğu için övünüyorlar. Hakları da yok değil.

Öğleden sonra Judith bizi otelden aldı ve Ulusal Galeriyeye götürdü. Peşte, müzeleri bakımından çok zengindir. Ulusal Müze, Güzel Sanatlar Müzesi, Etnografya Müzesi, Uygulama Sanatları Müzesi, Doğu Asya Sanatları Müzesi, Petöfi Müzesi ve Ulusal Galerisi. Ulusal Galerisi Rönesans ve Barok sanatı ürünlerinden başka ve özellikle çağdaş Macar sanatının yapıtları toplanmıştır. Çağdaş Macar resminin aşığı yukarı 150 yıllık bir geçmiş var. Demek bizden biraz daha eskidirler bu alanda. İlk ressamları (klasikleri diyeyim) sağlam bir resim geleneğinin temelini atmış olan güçlü sanatçılardır. Ama ben, bir Şeker Ahmet Paşa'yı bulamadım orada. Şunun üzerinde önemle durmak istiyorum sosyalist ülkelerde, özellikle Macaristan'da geçmişin değerlendirilmesi, hele güzel sanatlar alanında, hayranlık ve gıpta uyandıracak niteliktedir. Hiç bir yapıtı, hiç bir belgeyi savsaklamamışlar, geçmişte ne yaratmışlarsa tümünü müzelerinde toplamışlar, onlara övünüyorlar. Oysa bizim Şeker Ahmet Paşa'nın baş yapıtları akra bası rahmetli edebiyat öğretmeni Yahya Saim Beyin evindedir. Macar empresyonistlerinden çok daha güçlü bir ressam olan Nazmi Ziya'nın çoğu resmi, akrabası Rasih Güran'ın evindedir. Sanatseverliğimiz demek ki bu resimleri toplumun malı yapacak güce erişmemiş daha. Yalnız bu resimleri toplamak için bile sosyalist olmaya değer.

Ulusal Galeride benim en çok sevdiğim ressam Csontvary (Çontvari okunacak) oldu. Van Gogh'un doğduğu yılda doğmuş ve en önemli yapıtlarını Picasso'nun ortaya çıktığı yıllarda vermiş olan Csontvary hance Avrupa'nın en önemli ressamlarından biridir. Resmin özünü bulmuş ve primitiflerden çağımıza değin onun bütün macerasını yaşamıştır... Sonra delirmiş. Biz

müzedden çıkarken Csontvary'nin iki röportajını satın aldık, fakat ne yazık ki çok sevdiğim o resimler dönüş yolculuğu sırasında kayboldu.

İlk günü şuracıkta bitirelim. (Ama Macaristan anılarını gün gün yazacağım sanılmasın, çünkü not tutmadım, belleğimde de kalmaz ve böylece daha iyidir. Ben bu yolculuğumda defter kalem taşımadım yanımdaya, açık tuttum bütün izlenimlere kendimi, notlarına bakacağuma izlenimlerimi yokluyorum yazarken. Bu bakımdan pek de bilgi edinmeyeceksiniz bu yazılarımdan, olsa olsa gezdiğim gördüğüm yerlerin belki rüzgârı vurur size.) Akşam Macar Türkologu dostum Hazai bizi otelden aldı, iki gün için gelmiş Peşte'ye Berlin'den, akşam yemeğimizi Buda'da, Kale Tepesi yakınında, küçük ama çok tatlı bir lokantada yedik. Adamakilli acı ama nefis bir balık çorbası ile beyaz şarap içtik. Yaş bir adaç piyano çalıyordu, dışarda da sağnaktan boşanmasına yağmur. Peşte'ye gene yolum düşse ilk o lokantaya giderim, yani Buda'ya. Peşte'ler de Buda'yı Peşte'den daha çok seviyorlar. Çünkü orada tarih ve sessizlik vardır; gürültüsü artık duyulmayan Peşte'ye oradaki iki tepeden, Kale Tepesinden ve Gellért Tepesinden bakılınca tüm şehir gözle kucaklanır. Arada Tuna vardır. Mavi Tuna. Ama bu onu mavi görmediğimizi söylediğimizde bir Macar yazarı, ciddi ciddi:

— Uç gün önce maviydi, dedi.

İkinci Dünya Savaşında Peşte'nin en zarar gören, yıkılan yeri Kale Tepesi bölgesidir. Çünkü Peşte Kurtuluş Orduları tarafından sarılınca, faşist Almanlar bu tepeye sığınmışlar ve uzun bir süre direnmişler orada. Şimdi Macarlar o bölgedeki eski yapıtları onarıyorlar, onlara eski biçimlerini veriyorlar.

Faşist Almanların sebep oldukları yıkıntıları görünce «savastır, olur!» deyip geçemiyorsunuz. Ne tarihe, ne güzelliğe saygı duyuyorlar. Tolstoy'un Moskova'dan 60 kilometre uzaklıktaki çiftliğine girmiş-

ler, peki girdiler, çekilirken Tolstoy'un evini yakıp yıkmaya kalkmanın gereği neydi? İnsan tiksiniyor.

Peşte'de bir turist gibi gezmekte yeni Macaristan üstüne bir şeyler öğrenemiyecemi anladım ve gezinti programımı kendim yapmaya karar verdim. Hele bir sosyalist ülke için çok gerekliydi bu. Gene anladım ki, sosyalizmin getirdiklerini merak etmeden sosyalist bir ülkeyi, otellerinde katarak, lokantalarında yiyip içerek araba ile geçenlerin izlenimleri bundan üstüri sudan oluyordu. Yok takli şoförü bahşış aldı, yok lokantada garson yemeği geç getirdi, bilmem otele dönmek için saatlerce otomobil bekledik... Bunlar sosyalizmde ille kusur bulmaya gidenlerin görüşleri. Ama bu bakımdan Peşte sokaklarını sosyalizmi bilip bilmeden sevemeyenleri bile şaşırtaacak kadar öğreticidir. İnsanlar sık denemek gibi temiz giyimli kadınlar berberden yeni çıkmışcasına tuvaletli kari kocalar muhabbetli. Mihmandarımız Polgar Judith, böyle giyimli kuşamlı bir kıza bize göstererek:

— Bir tiyatro aktarı da olabilir, bir fabrika işçisi de, dedi.

Dediğinin doğru olduğunu, Peşte'de bir ayakkabı fabrikasını gezerken yakından gördük; bütün işçi kızların saçlarına o sabah berber eli değmişti.

Karım:

— Bu kadar jına fazla değil mi?

Diye sorunca Avrupa Yayınları Müdürlerinden Bayan Carrig Sara kızdı gibi:

— Salkım saçak mı dolmuşlar dedi. Doğrusu karımın sorusunun cevabı değil bu, ama biz bu itina, daha sonra gezdiğimiz bir kooperatif köyünün evlerinde de görecektik. Yeri gelince anlatayım. Ben sosyalizmi sefalet diye görmüş kişilerden olmadığım için, herhangi bir Avrupa'da turistlik yüzünü güldürecek kadar temiz ve neşeli olan Peşte'nin bu görünüşü ile yetinmek istemiyordum. Elbet başka müzeler, Kukla Tiyatrosuna yayınevlerine gidecektim, gittim de... Ama o arada bir ayakkabı fabrikasını, M.O.M. fabrikasının kültür sarayını, kımsesiz çocuklar sitesini de gezdim. Yeni Macaristan tanımak istiyordum.

PETÖFİ MUZESİ

Ünlü Macar ozanı Petöfi'nin adını taşıyan bu müze, gerçekte Macar Edebiyat Müzesidir. Orada bütün Macar yazarlarını, ozanlarını hayatları, yapıtları, anıları ve resimleri ile yakından tanırız. Müzenin en büyük bölümü Petöfi'ye ayrılmıştır. Bütün Macarlar taparlar Petöfi'ye. Onu dünyanın en büyük ozanlarından biri Macar özgürlük savaşının öncüsü, Macar halkının dostu olarak bilirler. Petöfi, geçen yüzyılın ilk yarısında yaşamış, hititlere katılmış. Macarlarda ulus bilincini uyardırması ve genç yaşta ölmüş bir ozandır. Yunus Emre'ninkine benzer menkıbemsî bir yasanı var. Anadolu köylerinden birçoğu Lası Yunus'u paylaşıyor. Petöfi'yi de iki Macar köyü «Sende doğdu, burada doğdu» diye paylaşamamışlar. Anlamazlığı bir sonuca ulaşmak için ne yapmışlar... Bu iki köyün orta yerinde tek başına bir ev bulmuşlar. Petöfi burada doğdu, uemmişler, kapatmışlar işi.

Mihmandarımız Bayan Judith, Petöfi bölümünü gezerken unuttuğu bizi sanki, Petöfi'nin duvarlara büyük büyük yazılmış olan şiirlerini baştan sona Macarca okuyor, ahlıyor otluyor, onun resimlerine b-pücükler yolluyor, sonra bizim farkımıza vararak o şiirleri bir de baştan sonra İngilizceye çeviriyordu.

Bir sonraki bölüme geçince, Judith bayılacak gibi oldu, «Ah Ady, Ady!» diye inledi. Ady (Odi okunur) de tanınmış bir Macar ozanı. Kadınlar onu paylaşamamışlar. O da sık sık aşık olmuş, sonunda frengiden ölüyor. Sevdiği bir kadın orada olduğu için yedi defa Paris'e gitmiş... Ama her seferinde büyük bir yurt özlemi ile dönmüş Macaristan'a... Bunu anlatan bir şiirinde,

Ben bir taş gibiyimdir

Ne kadar atılsam gene düşerim, diyor Ama Judith bize:

— Ah bundan sonra Arany geliyor...

deyince Petöfi Müzesinde öyle orta halli bir ozan, bir yazar bulunmadığını anladık. Öndördüncü yüzyılda yaşamış oir masal kahramanı olan Toldi için yazdığı şiirle birdenbire tanınmış Arany. Ama Petöfi kıskanmamış onun ününü,

Bütün ruhum Toldi'nin yaratıcısı ile diye yazmış.

Bizim Yunus'u düşünüyorum, Avrupa'nın en eski ve en güçlü şiirini Türk şiirini düşünüyorum. Biz bu güçlü ozanlarımızı kadir bilir halkımızın belediğine, sevgisine bırakıp geçmişiz. Nerde bizim Yunus Emre Müzesimiz? Nerde çağdaş şiirimizin, hikâyemizin, romanımızın müzesi? Nazım Hikmet'i, Cahit Sıtkı'ya, Orhan Veli'yi, Sait Faik'i... biz kendi çocuklarımızı ve yurdumuza gelen yabancıca ne zaman, nerece göstereceğiz?

(Bitmedi)

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telegraf adresi : BASINKURUMU

Basın — 13354

YENİ DERGİ

Yöneten : Memet Fuat

AĞUSTOS 1965: FRANZ KAFKA ÖZEL SAYISI

Franz Kafka'nın 16 küçük hikâyesi; Wilhelm Emrich: Kafka'nın Hayatı; Hans Mayer: Kafka Araştırmalarının Durumu; M a x Brod: Kafka'nın Dinsel Gelişimi; Martin Walser: Kafka'da Anlatım; Roger Garaudy: Kafka'nın Dünyası; Gustav Janouch: Kafka ile Konuşmalar; Kafka'nın mektuplarından, güncesinden seçmeler ve Kafka üzerine daha başka incelemeler. Ayrıca: Cemal Süreya'nın bir şiiri: «Bir Şehrin Dışardan Görünüşü»; ve

NÂZİM HİKMET'in 6 sayfalık bir şiiri

ŞABAN OĞLU SELİM H.F. KİTABI

(Şairin doğrudan doğruya kendi yazdığı müsveddelerden)

144 sayfa, 5 lira

DE YAYINEVİ, VILAYET HAN; KAT 2, CAĞALOĞLU

(YON — 102)

AMERİKA'NIN PAKİSTAN ÜZERİNDEKİ EKONOMİK BASKISI

Dış politikada Amerika'nın dümen suyundan biraz ayrıldığı için, Washington Pakistan'a yapılan yardımları durdurdu. Pakistan, SEATO ve CENTO'dan ayrılmayı ve Amerikan yardımlarından vazgeçmeyi düşünüyor

İlkbaharda Amerika hükümeti, kongreye Pakistan hakkında şu bilgiyi verdi: Pakistanın Amerika ile olan ittifakı ve bu ülkenin CENTO ve SEATO üyesi bulunması, iki ülke arasındaki iyi münasebetleri göstermektedir. Bu münasebetler, son yıllarda karışık bir milletlerarası durumun yarattığı gerginliklere maruz kaldı. Dünya Barışını, Pakistan'a Hür Dünyanın yardımını sağlamak amacıyla milletlerarası bir konsorsiyum kurdu 1961 den beri konsorsiyum kredilerinin yarısını ABD sağlamıştır. 1960'tan

beri Pakistan milli gelir yüzde 5 artmıştır, adam başına gelir artışı yüzde 2 nin üstündedir.

Kongreye bu bilgiyi veren hükümet, Pakistana yardım kredilerinin oylanmasını istemekteydi. Kongre üyeleri bilmekteydiler ki, ekonomik durum nisbeten iyidir, fakat Pakistan «karışık» bir milletlerarası durumdan faydalananak, dış politikasında bazı faaliyetlere girişmiştir.

27 Temmuz günü konsorsiyum üyeleri toplanarak, Pakistana 965 te verilecek yardım miktarını tesbit edeceklerdi. Konsorsiyum top

Mareşal Eyüp Han Bağımsızlık yolunda

lanamadı ve Karasiden Dacca'ya kadar şehirlerde Amerika aleyhinde gösteriler başladı. Amerikada, çok taraflı bir teşekkülün içinde tek başına bir krize yol açmış oldu.

Mesele 3 Temmuz günü başla-

dı. O gün Pakistandaki Amerika Büyükelçisi, memleketinin konsorsiyum toplantısını iki ay geri bırakma kararı aldığı Eyüp Han'a açıkladı. Resmî gerekçe, kongrenin yardım miktarını tesbitte gecikmesiydi. Büyükelçi, «Bu iki aydan, bizleri ilgilendiren bazı politik meseleleri çözmek için yararlanalım» diyordu. 16 Temmuz günü Sovyetler Birliği ve Çin temsilcileri Eyüp Hanı ziyaret ettiler ve ona «kapitalist» krediler durdurulursa, komünist yardımının buru telâfi edeceğini bildirdiler Pakistan Dışişleri Bakanı Butto, «Belki fakiriz ama şartlar ne olursa olsun hayıvtimizden fedakârlık yapamayız» dedi. Amerikan tutumu, bir politik baskı şeklinde yorumlandı. Hindistana verilen yardımda gecikme olmasa baskıyı açıkça göstermekteydi.

Gerçekten Washington, Pakistanın dış politikasını tasvir etmemektedir. Evün Han Nisanda Sovyetler Birliğine gitmiştir. Amerikalılar bunu mazur görebilirler. Fakat Eyüp Han'ın Pekin'i ziyaretinden ve Chou En-Lai'nin ve Mareşal Chan Yi'nin Karasî'ye gelişlerinden Amerikalılar hiç memnun kalmamışlardır. 1964 Ekiminde, Çin, Pakistan'a faizsiz 60 milyon dolar kredi vermiştir. Plan Bakanı Said Hasan'a Çin kredilerinin devam edeceği temin edilmiştir. Gereklerde bir sanavici muhtac olduğu dokuma tezgâhlarını, Batılılara teklif ettiği fiyatlardan çok ucuza Çinde bulunduğunu açıklamıştır. Bu bağımsızlık gösterileri, daha ilkbaharda politik bir sonuca vardı: Eyüp Han'ın sonbaharda Bevez Sarayı ziyaretini geri bıraktı Başkan Johnson çok meşguldi. Gerç Sastrî'nin ziyareti de geciktirilmekteydi. Ama Hindistana davet kabul edilmemekle beraber, vâziletti. Halbuki, bilâhiz kadavıla. Evün Han'ın daveti verilen memleket. Johnson'un bu kararında, Vietnam politikasının tenkidli bas rolü ovnamıştır. (Pakistan, Kuzey Vietnam'a yapılan hava ataklarının durdurulmasını istemle ve SEATO Bakanlar Kurulu toplantısından sonra vâzilenen bildiri'nin bazı kısımlarını tasvip etmemiştir.)

Bu politik baskıya şimdi ekonomik baskı eklenmektedir... Fakat mesele, iki milletlerarası arasındaki anlaşmazlığın hudutlarını aşmaktadır Amerikan kararını, konsorsiyumun üyeleri hoş karşılamamışlardır. Amerika top lantının 27 Eylülde bırakılmasını istemeden önce, bu ülkelerle danışmaya dahi lüzum görmemiştir. Financial Times'in Karasî muhabirine göre, Kanada ve, Batı Almanya, Amerikanı tutumunu protesto etmişlerdir. İnoilte-re, bir Commonwealth fivesi ile A. B.D. arasındaki münasebetlerin bozulmasından endişelidir.

Diğer taraftan özendirmişe göre Fransız hükümeti Amerikan Kongresinin çalışmasındaki gecikme şeklindeki itirazları önemsememe niyetindedir. Paris'teki Pakistan Büyükelçisi durumu, Dışişleri Bakanı Couve de Murville'e anlatmıştır. Fransa, yardımın çok taraflı olduğunu bir yıl için «mutarak» tek taraflı bir yardım yapacak ve hatâ vardı miktarını arttıracaktır. Fransa böylece tasvir etmediği bir Amerikan kararına karşılık vermekle kalmamakta, aynı zamanda Pakistan ile dostluğunu geliştirmek istemektedir. Fransız Başbakanı Pompidou'nun bu yıl ki Pakistan ziyaretine başlayan iyi münasebetler güçlendirilecektir. Bu ziyaret sırasında iki delegasyon, «büyük devletler karşısında bağımsızlık» konusunda aynı fikirlere sahip buldukları nı görmekten memnun kalmışlardır...

Geçen hafta Pakistanlı talebeler «Asyadan çekil!» «Biz dost istiyoruz, efendi değil!» diye bağırarak taydılar. 25 Temmuz tarihli obser ver, Pakistan'ın üç tedbir üzerinde incelemeler yaptığını yazmaktaydı Bu tedbirler şunlardır: CENTO ve SEATO'dan ayrılma, Amerikan Haber Merkezlerinin kapatılması ve Amerikan yardımından

vazgeçip Sovyet ve Çin kredileri alınması. Oyle görünür ki, çok acık politik baskılar, Amerikanın Pakistan'daki durumunu kuvvetlendirmemiştir.

JACQUES DECORNOY
(LE Monde' dan)

BEYAZ SARAYA KAFI TUTAN GENÇ KIZ

Kendisini geçen yaz konser vereceği binaya girerken görmüştüm. Üzerinde koyu yeşil renkli bol bir bluz ve kahverengi keten bir pantolon vardı. Orta boylu, zayıf ve esmer tenli genç bir kızdı. Çizgiyi savılamazdı. Bacakları içi doğru biraz çarpık, burnu uzun ve eğri eleri iri kemikliydi. Saçları dağınık, göğsü adeta bir erkek göğsü gibi dümdüzdü.

Joan Baez henüz 23 yaşındaydı. 1959 yılında müzik hayatına atılmış, sayısız konserler vermişti Amerika'nın her yerinde bugüne kadar. Amerikanın en ünlü folk şarkıcısıydı. Gerek konserlerinden ve gerekse plaklarından her yıl yüz binlerce dolar kazanıyordu Joan Baez.

Annesi İrlandalı, babası Meksikalı olan bu sempatik genç kız, son günlerde bütün Amerika'nın dikkatini toplamıştı üzerine. Joan Baez Beyaz Saraya adeta kafa tutuyordu. 1964 yılına ait gelir vergisini ödemek üzere vergi dairesine gidiyor ve ödemekle mükellef olduğu vergi meblağının yalnızca yüzde kırkını yatırıyor ve geri kalan yüzde altmışını ödemiyeceğini söylüyordu vergi dairesi sorumlularına. Joan Baez ödememesinin gerekçeleri olarak şunları sıralıyordu gazetelere; «A.B.D. mütecaviz ve savaşçı bir dış politika takip etmektedir. Her yıl Amerikan vatandaşlarından toplanan verilerin yüzde altmışını ne yazık ki harp silâh ve malzemesi yapımına sarfedilmekte ve son yıllarda gerek Vietnam, gerek Kongo ve gerekse Güney Amerika devletlerinde binlerce masum insan öldürülmekte ve bu cinayetler, Ben barış sever kişiyim. Hürriyet aşırıyorum. Kararımdan ödemiyeceğim verilerle masum insanların öldürülmesine yardımcı olmam. Savaşın yapılmasını körükleyemem. İşte bu yüzden. Amerika bu dış politikayı takip ettiği müddetce kan çarptırmanın yüzde altmışlık kısmını kaffiyle ödemiyeceğim hükümetine. Diğer Amerikan vatandaşlarının da aynı mücadele içinde yer alması, eminim ki Bevez Saray'dakileri biraz olsun yararacaktır.»

Gazeteciler hemen soruyor kendisine. «Vergilerinizi ödemediğiniz için ya siz hapsedilerse» diye. «zararı yok!» diyor Joan Baez. «Fikirler hapsedilemez ya, siz ona bakın.»

.....Ve ertesi hafta Joan Baez, güney eyaletlerinden birinde zenci haklarıyla ilgili olarak yapılan bir gösteri yürüyüşünde, en ön safta, elinde gitarıyla hürriyet şarkıları söylüyor;

«We Shall Overcome — Bizler Kazanacağız.»

Mekin GÖNENC

GENE DEV ÇEKİLİSİ

GENE 7 MİLYON

60 Apartman Dairesi - 5 adet 100.000 lira - 10 adet 50.000 lira - 50 adet 10.000 lira - 100 adet 5.000 lira - 500 adet 1.000 lira - ayrıca 15 000 adet 100 lira.

TÜRKİYE

BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

KÖY ÇOCUKLARI OKUMAK İSTİYOR

Numan Kartal

Ulusal bağımsızlık savaşı ile birlikte, kazanılması gereken en önemli savaş; ulusal eğitim savaşı idi. Bunun önemini toplumsal kalkınmada değerini bilen Cumhuriyet Türkiye'sini ilk yöneticileri; askerde onbaşı-çavuş açık-göz köy çocuklarını üç aylık kursdan sonra köylere «eğitmen» adı ile atamışlardı. Yetişkinler eğitimini sağlamak için de «A. B.» dersanelerini açmışlardı. Köylü-yü okutmak ereği ile «Köy Enstitüleri'ni» kurmuşlardı. Burarlarda okuyan bu çocukların her biri Epiktetos'ı Kandilleri olarak köylere dönecekler, daha nice nice yıllar boyu köylerini aydınlatacaklardı.

1950 yılı devlet yönetimindeki değişiklik Köy Enstitülerinin de mezarını kazdı. Mezarı kazılan bu kurumlardan çevrelerine bu yıl alınacak öğrencilerin sınavları 21-27 Temmuz 1953 günleri yapıldı. İncele İiköğretim Müdürü İsmail Arman'ın verdiği bilgiye göre yalnız İncele'den Arifiye İiköğretim Okuluna girmek isteyen öğrenci sayısı 150 dir. Oysa alınacak öğrenci sayısı İncele'den sadece 4 tür. Bu dört kişi arasında girme çabası yapan 150 öğrenci arasında yapılmış bir röportajı aşağıda bulacaksınız. Bu röportaj, köy çocukları için tek devlet kapısı olan Köy Enstitülerini kapayanlara — düşünerek okumaları dileği ile— adanır.

Halil YILDIRIM, 13 yaşında Akhisar köyünden:

— Neden öğretmen olmak istiyorsun?
— Hayatımı kazanmak için.
— Öğretmenliği seviyor musun?

— Evet, insanı hayata kazandırdığı için.
— Aşlında ne olmak isterdin?
— Doktor.

— Peki neden doktor olmak için çalışmıyorsun?
— Babam okutamaz ki.

Hüseyin AKA, 12 yaşında, Aşağı Ballı köyünden:
— Sen niçin öğretmen olmak istedin Hüseyin?

— Yaşamak, yaşatmak için.
— Nasıl?

— Çalışarak.
— Başka türlü yapamaz mıydın?

— Gücümüz yok ki...
Omer AYKEL, 12 yaşında, Eğin köyünden:

— Neden öğretmen olmak istedin?
— Milletimizi cahillikten kurtarmak için.

— Millet cahil kalırsa ne olur?
— Medeniyette ilerleyemez, babam gibi çoban olur.

— Başka yollarla milletini ilerletemez misin?
— İlerletirim mesela ben subay olmak isterdim.

— Peki niye öğretmenliğe baş vurdun?
— Çaresizlik... Hiç olmazsa bu yolla varlığını kurtarırım dedim.

— Sınavı kazanacağına güvenini var mı?
— Çok çalıştım, var ama çok az alacaklarım, hem torpilim de yok benim.

İsmail BERBER, 13 yaşında, Alibey köyünden:
— Neden öğretmen olmak istedin?

— Tarladan kurtulmak için.
— Neden?

— Cana kazıyorum, kurtulmak istiyorum. Sonra köylüler cahil, havaya katılmıyorlar, hayatı arıya alıyorlar.

— Öğretmeni olunca ne yapacaksınız?
— Onlara havatı öğreteceğim.

— Öğretmen yerine doktor ha kim nasıl olmalı birşey olmak istemez miydin?
— Öğretmen olmamı öğretmen olmamı istedi.

Fahri SİMSEK, 12 yaşında, Güneşli köyünden:

— Niçin öğretmen olmak istedin?
— Babam ancak hayatını böyle kurtarırın dedi de ondan.

— Ortaokula gitmek istemez miydin?
— Babam okutmaz ki.

Fahriye AKYOL, 12 yaşında Hamzabey köyünden:
— Neden öğretmenliği seçtin?
— Babam bu okula vermek istedi.

— Öğretmenliği seviyor musun?
— Evet insanlığı öğretiyor bize.

— Niçin okumak istiyorsun?
— Hayatımı kurtarmak daha düzenli bir hayat yaşamak için.

— Başka yollarla hayatını kurtaramaz mısın?
— Toprak çocuğuyum ben.

Kültürlü olursam bu topraklara daha iyi hizmet ederim diye düşündüm.
Günay OKUMAZ, 12 yaşında, Kurşunlu köyünden:

— Soy adın okumaz ama okumak istiyorsun?
— Evet.

— Öğretmen olmakla ne yapmak istiyorsun?
— Devlete yardım etmek istiyorum.

— Nasıl?
— Vatandaşlara bilgi vererek.

Mesela Amerika petrolümüzü mü alıyor, aldırmanın acın gözünü zü diyeceğim vatandaşlara. Tabii başta öğrencilerimi iyi okutarak.

— Neden başka meslek seçmedin?
— Parasızlık darlık yüzünden.

— Sınavı kazanacağına güvenini var mı?
— Var ama çok az insan alacaklar müşki.

— Kazanamazsan ne olacak?
— Ne olabilirim çobandan başka...

Ekrem DURMUS, 12 yaşında Hocaköy'den:
— Neden öğretmenliği seçtin?
— İmkansızlık yüzünden.

— Öğretmenliği seviyor musun?
— Seviyorum. Rahat olacağımı düşünüyorum ben rahat olursam bütün vatandaşlar da iyi olur.

Bunlar heriktirine haberdır.
Remzi YENTURK, 12 yaşında, Hamanlı köyünden:

— Niçin öğretmen olmak istiyorsun?
— Rahat yaşamak için.

— Öğretmenlikten başka birşey olmak ister miydin?
— Hayır, istesem de zaten babam okutamaz ki.

Selâhattin ORHAN SEN, 12 yaşında, Kurşunlu köyünden:
— Öğretmenliği niçin seçtin?
— Babam öğretmen olduğundan.

— Öğretmen olunca ne yapmak istiyorsun?
— Okutmak istiyorum. Okursak devletler üzerimize yüklenemez.

Ama okumazsak devletler üzerimize yüklenir, mallarımızı Amerika lıların yaptıkları gibi ellerimizden alırlar.

Recep SELÇUK, 12 yaşında, E-sen köyden:
— Selçuk adı sana neyi hatırlatır?
— İlk Türk devletlerinden birinin adı.

— Niçin öğretmenliği seçtin de başka bir mesleği seçmedin?
— Vatanı hizmet etmek için.

— Sınavı kazanamazsa ne yapacaksınız?
— Ortaokula gideceğim ama babam nasıl okutacak bilmiyorum.

İrtan AYDIN, 13 yaşında, Kocunlar köyünden:
— Neden öğretmen olmak istedin?
— Hayatımı kazanmak için.

— Başka yolla kazanamaz mıydın?
— Tezekler arasında doğmuş ki şil nerede, nasıl kazanır?

Ümitle kaleme sarılmışlar, köyün ışığı olacağız diyorlar.

Kız öğrenciler, heyecanlı sıralarını bekliyorlar.

Omer GULER, 12 yaşında, Kulaca köyünden:
— Niçin öğretmenliği seçtin?
— Okumak ve okutmak için.
— Okumaz ve okutmazsan ne olur?
— Okuma yazma öğrenemeyiz haklarımızı arayamayız.

— Kimden?
— Hakkımızı yaşayan yabancıardan.

— İstemedim ama babamın gücü yok ki.
Hasan AVGÜN, 14 yaşında, Kırık köyünden:

— Okulu seç mi bildirdin?
— Yasım büyük yazılmış.

— Sen niçin öğretmen olmak istiyorsun?
— Devlete hizmet etmek için.

— Ortaokula niye gitmedin?
— Çünkü bu kadar.

Adnan BAYAR, 11 yaşında, Kurşunlu köyünden:
— Ne olmak istiyorsun?
— Doktor.

— Niçin öğretmenliği seçtin?
— Paralı okullarda okutmaya babamın gücü yetmediği için.

— Öğretmeni olunca ne yapacaksınız?
— Millete faydalı olmak için çalışacağım.

Yusuf İMSEK, 13 yaşında, Dipsteğöl köyünden:
— Parmaklarında yüzük var, nişanlı mısın?
— Hacı hatırası da ondan takılır.

— Öğretmenliği seviyor musun?
— Evet. Sevdığım için öğretmen olmak istedin.

— Niçin başka meslek seçmedin?
— Babam okutamaz ki.

Mehmet ARAT, 12 yaşında, Bülül köyünden:
— Güzel giyinmişsin, pek fiyakalısın?
— Tanrı öyle nasip etmiş.

— Niçin öğretmen olmak istedin?
— Devlete faydalı bir insan olmak için.

— Başka yollarla devlete faydalı olmaz mıydın?
— Olurdum ama o kadar olamazdım.

— En çok ne olmak isterdin?
— Vahi.

— Vahi olmak için çalış?

— Babam okutamaz ki.
Zekeriya TULEK, 12 yaşında, Dipsteğöl köyünden:

— Neden öğretmenliği seçtin?
— Hayatımı kazanmak için.

— Niçin çiftçi olarak kalmak istemedin?
— Toprak olmayınca çiftçilik olur mu?

— İmtiham kazanacak mısın?
— Kazanacağımı sanıyorum.

— Kazanamazsan ne yapacaksınız?
— Mecburen hayvan güdeceğim.

Çınhur KARADAN, 12 yaşında, Rüştüye köyünden:
— Aydın cumhur, cumhur başını mu olacak mısın?

— Niçin öğretmenlik yazıyorsun?
— Açık göz bir çocuğa benziyor sun sen Cumhur. Ben sana sora-cağım yerde sen bana soruyorsun.

— Peki siz bana sorun efendim böyleyse.
— Niçin öğretmen olmak istedin?

— Öğretmen olmak istemiyorum. Babam başka okula göndermediği için öğretmen mektebine gideceğim. Köyde haylaz havlaz gezeceğime barı bu mektebi bitireyim dedim.

— Niçin başka mektebe vermiyorsun sen baban?
— Parası yok.

— Ne olmak isterdin sen?
— Memleketi hastalıktan kurtarmak için doktor.

— Bu durumda memleketi hastalıktan kurtaramıyacaksın ama cahillikten kurtarırın.

— Evet, ben de öyle düşündüm.
— Bu arada başında toplanan velilerden rastgele bir kişinin ya nıtlarını da sırayayalım:

Sabri SİMSEK, 33 yaşında, Dipsteğöl köyünden:
— Neden çocuğumuzu öğretmen mektebine vermek istediniz de orta okula vazdığımız?

— İki eşiği ile bir ineği olan insan nasıl orta mektebe çocuğunu verir bev Kövünün başka okullarda okutacak durumu yok.

— Çocuğun imtihanı kazanacak mı sence?

— Bilmem ki, çok çalıştı ama az alıyorlar. Eskiden onlar köy köy gezerlerdi, çocuklarımızı zorla ahırlardı da vermedik... Şimdi de veremiyoruz.

— Köy mekteplerini kaldırdılar da ondan.

— Ne yapmak sizce?
— Ya yeniden açmalı, ya da bu mekteplere hem çok hem de köy çocuğundan başkasını almamalı. Yolunu bulan giriyor oralara. Biz zavallılar kahyuruz kenarda.

— Ama o mektepleri kaldıranları başınıza geçirdiniz?
— Aldandık bir kere.

Fadife (FATMA) AYDIN, 63 yaşında, Doğanıyurt — Alanya köyünden:

— Çocuğun mu sınava girdi teyzce?
— Kızım var, o girdi.

— Başka okula niçin vermediniz kızınızı?
— Ne bileyim ben, birşey bilmiyoruz ki. Buraya düştük, bu gün de geldik. Ortaokula okumaya vaktimiz de yok. Ev kirası, bakımı zor.

— Sülalenizde öğretmen var mı?
— Hiç yok. Altı çocuk bunlar. Babası hiç olmazsa bu başını kurtarsın dedi.

— Köylüler pek kızları okutmaz, nasıl oldu da mektebe vermek istediniz?
— Oğlum, köy çocuklarını mekteplere almıyorlar diye vermiyorlar. Şimdi torpillinin biri girer benim kız yine kalır. Ondan sonra da köylü de beves kalır mı.

Ali AP, 56 yaşında, Bülül köyünden:
— Baba oğlunu mu getirdin?
— Evet.

— Niçin öğretmen mektebine vermek istedin?
— Devlete millete faydalı olsun diye. Biz kör kaldık hari o kör olmasın dedik evlat. Ne geldiyse başımıza hep cahillikten geldi.

— Ortaokula da yazdırdın mı?
— Yazdırdım ama ağır düşüyor. Yatılı olduğu için buraya getirdim. Başaracak mı bakalım.

— Çocuğun sınavı kazanamazsa ne olacak?
— Ne olacak, babası gibi sabahın sapında kalacak.

Gözleri işi işi olan bu Atatürk çocukları, kendilerini; sabahın sapında bırakmıyacaklarını bekliyorlar. Bizler Epiktetos'un kandilleri olarak kalmak istiyoruz diyorlar, kurtarıcı Zevs'i arıyorlar.

NAZIM HIKMET'in
Çeşitli kitapları
birarada

835 SATIR

SESİNİ KAYBEDEN ŞEHİR

VARAN 3

750 Kuruş

SARTRE - BERIN NADI
(Sabahattin Eyüboğlu'nun önsözleri)

KIRLI ELLER

400 Kuruş

İZLEM YAYINEVİ
Beyaz Saray 5/1 Bevanlar - İst.

(15 liradan az isteklerde pul gönderilmelidir.)

YÖN - 097

Az Gelişmiş Ülkelerde Kültür ve Sanat Tartışması

MİLLİ KÜLTÜR ve DEVRİMCİ KÜLTÜR

Son zamanlarda dergilerimizde sanatın görevi üzerine, sanatçının sorumluluğu üzerine yeniden yazılar yazılmağa başlandı. Sanata karşı ilgisizlikten yakınma, giderek yerini bu tartışmalara bırakacağına benzer. Bu tartışmalar, bugünkü ortamda, günümüzün sanat eserlerine karşı okurlarda bir ilgi uyandırır mı, uyandırmaz mı, pek belli değil. Fakat belli olan bir şey var: Kültür ve sanat konularında öteki az gelişmiş ülkelerin sanatçıların, yazarlarının ne düşündüklerinin merak edilmesi.. Bunu göz önünde bulundurarak, sosyalist kalkınma yolunu seçmiş bir Afrika ülkesinde, Cezayir'de, yapılan bir tartışmalı oturumu okurlarımıza duyurmak istedik. Oturuma yöneten, Albert - Paul Lentin adlı bir Fransız gazetecisi. Oturuma katılanlar: Politika nazarivcisi, yazar ve müzikolog Beşir Hac Ali; Cezayir Milli Tiyatrosu müdürü Muhammed Budia; Cezayir Ressamlar Birliği'nden bir sanatçı, Muhammed Hedda (Muhammed Hedda da, Muhammed Budia gibi, «KASIM» adlı derginin yazı kurulu üyesidir); ve 20 yaşında genç bir yazar: Ahmet Azegag.

Çeviren: Fethi Naci

A.P. Lentin: Cezayir'in bugünkü kültür meselelerinden söz açmadan önce, Cezayir kültürünün sömürge dönemindeki durumunu gözden geçirmek zorunludur, sanıyorum.

Beşir Hac Ali: Sömürgecilik çağında bu kültür, ezilen, baskı altında tutulan, yok edilmek istenen bir kültürdü. Arap dilini yabancı dila ilan etmişlerdi; yazılı kültür bu yüzden geriledi. Ote yandan sömürgecilik, sosyal alanda, şifahi gelenekün muhafaza edildiği eski sosyal yapıya da yatkındı; bunun için yazılı olmayan kültürde de bir gerileme olduğundan söz edilebilir. Sömürgecilik, aynı şekilde, müslümanlığı da köleleştirmeye çalıştı; oysa müslümanlık, başka ülkelerde olduğu gibi Cezayir'de de, yalnız dini değil, aynı zamanda kültürel bir olaydır. Sömürgeciler, yazılara varıncaya kadar Diyanet Bakanlıklarını sıkı sıkıya kontrollerinde tutular, serbest okulları kapattılar, dini toplulukların kolektif mülklerini hazinelerini kaldılar.

Muhammed Budia: Bununla birlikte Cezayir halkı aktif olarak da pasif olarak da bunlara karşı direndi; her şeye rağmen Kur'an okulları birçok yerlerde Arap dilini devam ettirdiler. Cezayir halkı da ezilen halkların o klâsik kendiliğinden tepkisini gösterdi: Şifahi geleneklerine dört elle sarıldı. Eğitimin ve haberleşmenin klâsik şekillerinin dışına itilen Cezayirli hafızaya sığındılar.

A.P. Lentin: «Cezayir halkının hafızası, Cezayir'in milli kütüphanesidir» sözü buradan geliyor.

Muhammed Budia: Muhammed Dib'in bu cümlesi gerçekten ün kazanmıştır. Çünkü hor görülün, inkâr edilen, ezilen Cezayir Arap kültürü sonunda birtakım mitolojilere kapandı; bu mitolojileri gözlerde büyüttü. Göz kamaştırıcı geçmişlerin hatırasını göklere çıkardı. Kahramanlık destanlarını kullandı.

Beşir Hac Ali: ve bunu yaparken, Cezayir Arap kültürü, XIX. yüzyılda ve XX. yüzyılın başlangıcında halk tarafından sömürgecilik karşı bir kavga silâhi olarak kullanıldı.

A.P. Lentin: Kahramanlık destanlarını yergiler, hicivler desteklemedi mi? Belli bir tiyatro geleneğinin Karagöz'ü düşünüyorum...

Muhammed Budia: Karagöz, gerçekte, salt bir Cezayir geleneği değildir. Karagöz, Türk asıllı bir kişidir; fakat Cezayirli Karagöz'ü işgal kuvvetlerinin haksızlıklarına ve yolsuzluklarına karşı konuşan büyük bir tip haline getirdiler. Bu yüzden Karagöz, 1843'te Fransızlar tarafından yasak edildi. Muhammed Dib'in cümlesinden sonra Bourboune'un cümlesini de anmamız gerekir: «Cezayir Arap kültürü kurtuluş mücadelesine doğru çevrilmiş bir silâhtir».

Beşir Hac Ali: Oyle ki, vakterişip bu kurtuluş mücadelesi başlayınca ve bağımsızlık savaşına girilince Cezayir halkının bilkuvve mevcut kültürel zenginlikleri kendini açığa vurdu. Oyle sanıyorum ki işgal altındaki Cezayir'in tarihinde şifahi ya da yazılı eserlerin böylesine serpilip geliştiği bir dönem olmamıştır. İnandırmaz bir bollukta ama benzeri olmayan değerler, şiirler, hikâveler politik ya da nukulî denemeler vb...

GEÇMİSTEKİ VE GELECEKTEKİ CEZAYİR

A.P. Lentin: Bağımsızlık elde edildi. Bağımsızlıktan bu yana, bu milli Cezayir kültürünü onarmak canlandırmak (restaurer) için gösterilen çabalar nelerdir?

Ahmet Azegag: Önce size şunu sormak istiyorum: Onarımdan canlandırmadan ne anıyorsunuz? Cezayir savaşına doğrudan doğruya katılmak için pek gencim. Ve Cezayir savaşından önce olup bitenleri de ancak dillerde dolayan hikâyelerden ya da pek yakın çağdaş yazarların Kâtip Yasin'in, Malik Hattat'ın yazılarından biliyorum. «Kültürel canlandırma» sözünden ne anlaşılıyor? Bilmeyorum. Millî geleneklerimize dönmeyle yetinmek mi gerek? Yoksa, tam tersine, bir devrim yaptığımızı göre, çekinmeden heri mi gitmek gerek?

A.P. Lentin: İşte bu tartışmanın tam merkezinde bulunan soru! Ezilen ve kimi kesimlerinde hemen hemen yok edilen bir milli kültür elbette can-

landırılmadığı. Fakat gelirin de kullanılacak geliri: Baskı 130 yıl sürmüştür; bu sürenin boyunca çeşitli toplumlar büyük bir hulla gelişmiştir; yeni değerler ortaya çıkmıştır; ileride belli bir evrenselcilik gelişmiştir. Bu şartlar içinde, Cezayir'in bugünkü kültüründe genç kuşaklara ulaştırılmak üzere canlandırılması gereken eski gelenekler nelerdir? Ve günümüzün kültüründe, modern dünyanın bilimine varacak; çağın evrensel ve özümlü devrimci gereksinimlerine doğrudan doğruya açılacak olan unsurlar nelerdir?

Ahmet Azegag: Ben yazdığım zaman duyduğumun yazarım; Cezayirli olarak, ya da evrenselci olarak. Ama hiçbir zaman geleneklere dönmem, çünkü bilmeyorum gelenekleri.

Muhammed Budia: Bugün bir geçmiş kavuşmuş bulunuyoruz, gerçek değerinden az değer biçilmemesi gereken büyük bir geçmiş; çünkü uzun zaman inkâr edilen bir gerçek, Cezayir'in 1830'dan önce kendi milli diline, kendi okullarına, üniversitelerine sahip olduğu gerçeği, Avrupa memleketlerinin çoğundan daha okur yazar olduğu gerçeği bugün genel olarak kabul edilmektedir. Biz, özgürlüğe, omuzlarımızda az ya da çok olumlu bir yığın geleneği taşıyarak ulaştık. Bence, bilimsel devrimimiz açısından, simdi söz konusu olan şudur: Yararlı hale getirmek için onaracağımız şeyleri kesin olarak bilmek ve kültür ağacında budanacak dallarla muhafaza edilecek dalları ayırd etmek. Çünkü ilerici büyük dünya hareketiyle tamamlamak ve evrensel kültüre kendi orijinal katkımızı katmak istiyoruz.

Beşir Hac Ali: Ne olursa olsun geçmişten gelen bir şeyi atmadan önce bu geçmişin bilmek gerektir. Buradaki söz konusu olan kültürel canlandırma, değerli olanlarla değerli olmayanları bilmekten ibarettir. Eski kültürel varlığımızın bütün bir kısmından habersiz olmamız mümkündür. O halde canlandırma bu kültür varlığı içinde korunması gereken değerlerle ortadan kaldırılması gereken değerleri meydana çıkarmaktan ibarettir. Zaten şunu unutmamak gerekir: Özgürlüklerine kavuşan ezilmiş halklar büyük bir tutku ile geçmişleriyle yeniden ilişki kurmak isterler; ve bizde olduğu gibi, baskı bir milletlikten çıkarma, kişilik-sizleştirme, kültürsüzleştirme eğilimi ile aynı şey olunca, geriye dönüş kaybettiklerini yeniden tarihte bulup, bir gerileme değildir artık tabii bir hareketi tarihl bir zorunluktur.

Ahmet Azegag: Vaktiyle var olanların kaygısını fazla çekmeden ileride doğru gitmek bence daha iyidir.

Muhammed Budia: Söz konusu olan, gözü kapalı olarak geçmişe dönmek değil, yetişkinlik çağımıza tekrar kavuşmak için kültürel yeni yetme çabamızın arayıp taramaktır. Kültür evrensel zorlu bir firtınadır. Önce kendi kişiliğimizi yeniden sağlamlaştırmadan yararlı hale getirmeden kendimizi bu zorlu firtınaya nasıl kapıp koyverebiliriz? Temel kaynaklara başvurarak, bu kaynaklarda demir atıp kalmak değildir.

Ahmet Azegag: Bence, zafere erişmiş savaşımızla, kazandığımız bağımsızlıkla bu kişiliği daha simdiden büyük ölçüde sağlamlaştırdık ve durmadan ileride gideriz. Açıkça söylemek gerek zaten şu anda Cezayir'de olan da budur. Bugün eser yazarlar, kıdemli yazarlar değil genç yazarlardır.

Muhammed Budia: Bugün Cezayir'de gerektiği kadar eser verilmiyor, buna üzülüyoruz. Fakat bunun sebebi gerive dönmüşlüğü değil; bunun sebebi, eser verebilecek aydınların bugün, olayların zoruyla, birtakım işlerde, görevlerde oluşudur; bu görevler, bu aydınların kendilerini kesin olarak kültüre vermelerini kitaplar yazmaya vermelerini önlemektedir. Bu gerçek aydınlarımızın çoğunda belli bir tembellik olduğunu görmemiz ve söylememize engel değildir.

Muhammed Hedda: Aydınlarımızın çoğunda bir tembellik mi dediniz? Bu, belki aşırı bir yargı;

Bugünün diliyle
TEVFİK FİKRET

BİR RESMİN ÖNÜNDE

Bu gösteriş, bu alım
Nasıl da güldürdü seni:
Şu kışlara bir bak,
Bir bak şu gözlerle,
Ateşli bir ok gibi saplandı saplanacak,
Göğüs tunçtan, güç arslan gücü,
Ve bir kaplan gibi çevik,
Ve kanatlı ve genecekik.
Ha atladı ha atlayacak.
Sana bir onur payıdır bu,
Eski dedelerinden kalma,
Uzak soydan gelen bir yiğitlik.
Ama sen ne yap yap,
İnsanlığın havrına harca
Bu tertemiz, bu erkek kamı.

Tek başına yürü
İnanmadığın yolda!

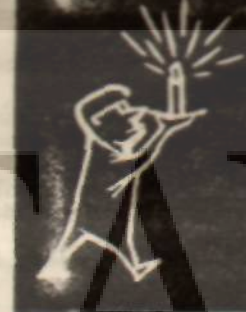
Yenileştiren: A. KADİR

Gerçek şudur ki savaş edebiyatının gürlüğünü, bağımsızlık kazandırmaz, bir çeşit büyük sessizlik izledi. Bütün Cezayirli gibi aydınlar da nereye gittiklerini bilmek istiyorlardı. Bir bekleme dönemi gördük. Krizlerin sonu beklendi, Millî Kurtuluş Cephesi'nin (F.L.N.) kongresi beklendi. Cezayir Yasası, bugün, bize yeniden yola çıkış için ikinci ilhamı veriyor.

Ahmet Azegag: Şüphesiz bütün bunlar doğru; ama gen de bence geçmişe yaslanan bir kültürel canlandırma, bir yeniden doğuş değil, bir gelişmeyi gösterir.

GELECEK HAFTA
YARARLI HALE GETİRME VE AŞMA

YÖN

YÖN'e
ABONE OLUNUZ
ABONE YAZINIZ

Hisar'da Shakespeare: CORIOLANUS

Hayati Asilyazıcı

Shakespeare, sahnelerimizin en eski oyun yazarıdır. 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanır bu esikliği. Türk Tiyatrosunun doğuşu Darübedayi ile başlamakla birlikte Shakespeare, 1842'de Konakorda Tiyatrosunda yabancı topluluklar tarafından oynanmıştır. Bu yıllarda *Romeo Juliet*, *Othello* ve *Hamlet* ikkez İstanbul'da rumca oynanmış. (Bakınız: Türkiye'de Shakespeare — Shakespeare'de Türkiye — bir inceleme— Arslan Kavna'dağ, T.M.T.F. yayınları 1960) Daha sonra Şark Tiyatrosu ve Manakyan tiyatrolarında ermenice oynanmıştır. II. Abdülhamit tahttan indikten sonra Kâmil Rıza adında bir Türk sanatçısı ilk olarak *Othello*'yu oynuyor. Anadolu'ya giden gezici tiyatroların sundukları Shakespeareler bir yana. Kâmil Rıza'nın *Othello*'su övülmesine ilgi görmüş ki halk arasında «*Othello Kâmil*» diye tasıyan sanatçının ismi günümüze kadar gelmiştir.

Muhsin Ertuğrul, ilk *Hamlet*'i 1912 yılında Bevoşlu'daki Odeon Tiyatrosunda oynamıştır. «*Ben Hamlet*» ilk olarak 1912'de oynadım sam efil vil önce *Hamlet* öyle bir kara sevdâ ki insan tutulmaya görsün O gün buğün beni buras-madı. Çok kötü bir zaman. da beni saran bu SHAKESPEARE sevgisi, yıllar boyunca kökleştikçe öteki eserlerini de sıra ile tanıtıma çalıştım. Bu âdeta benim hayatımın amacı oldu.» (Bakınız: Türk Tiyatrosu dergisi — Türkiye'de Shakespeare yazarı: Muhsin Ertuğrul sayı 350 1963)

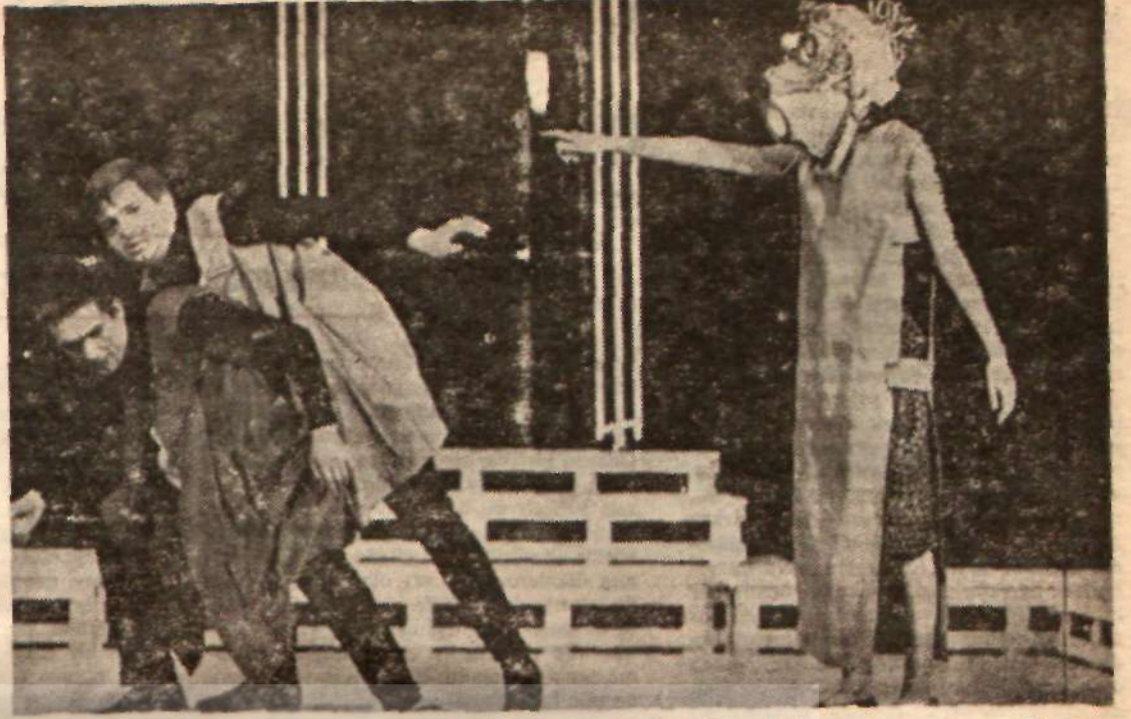
Shakespeare'in 37 oyunundan 24'ü Türkiye'de çevrilmiş 21'i oynanmış yardımlıdır. Türkiye'de çevrilmiş oynanmayan üç oyunu var: «III. Richard» «VIII. Henry» ve «Troilus ve Cressida» Buine kadar 59 Shakespeare prodüksiyonu yapılmış bunlardan 30 unu Muhsin Ertuğrul sahneye koymuştur. Tiyatro dergilerinden ve gazete kupürlerinden çıkardığım kaviplere göre bu bir rekordur. Ayrıca, ama-

tör ve tuhaf tiyatrolarında oynanmış halde yazılmayan Shakespeare oyunlarını saymıyoruz. 59 prodüksiyondan 30'sunu sahneye koyan Muhsin Ertuğrul için «Shakespeare kara sevdâsı» demek elbetteki yerinde bir sözdür. «*İstanbul Şehir Tiyatrosu bütün dönüde Shakespeare'in eserlerinden en çokunu oynayan tek tiyatrodur.*» (Aynı dergi ve aynı sayı.)

Muhsin Ertuğrul'un Shakespeare üstüne savısız çalışmaları vardır. Tiyatrolarda zaman zaman öz ve biçim denemelerine baş vuran ünlü tiyatro adamımız doğru bildiği, inandığı tiyatro görüşünü uygulayan, ondan ayrılmayan bir sanatçıdır şüphesiz. Eski ve yeni kusağı kavnaştırmaya da birleştirdiği aralarında bir köprü görevi gördüğü gerçektir. Bazı sürçmeleri ve yanlışları, kimi zamanda haklımaları olmuşlar. Nêdir ki Tiyatrosu nitelikten çok daha nicelikçi açıdan alan ama kalıcı, ama gerçekçi tiyatro adamı. İhtim ehi beş yıldır sürdürmesi önemli.

Bazı sürçmeleri ve yanlışları değil açıklıyalım: Coriolanus'un şimdiki yorumlaması ile geçen dönem Yeni Tiyatro ve Hisar'da sahnelenen *Coriolanus* arasında fark vardır. Tunç Yalman'ın yanlış ve sakıncalı yorumu Shakespeare tutkusunu Muhsin Ertuğrul'un dikkatinden kaçmaz. Yönetenlerle — yönetilenler arasındaki çatışmaları nedenleriyle ortaya koyar *Coriolanus* Shakespeare, tıpkı bir halk hareketini işlemiş. Milattan 500 yıl önce Roma'da geçen bir s'vasal ve toplumsal olay günümüzde halâ canlılığı yitirmeden eser çok yânlı ele almak gerekir. Toplumsal bir olayın ovuna uzulanı düşünün sorunu ele alınca, görürsün hakın o zaman konunun nasıl bir aydınlık aradığını.

Yönetenlere öncelik tanıyan Tunç Yalman'ın doğru olmayan yorumundan ötürü suçlamak iste-

X. KÜLTÜR ŞENLİĞİ

Türkiye Milli Talebe Federasyonunun her yıl düzenlemekte olduğu Kültür Şenliğinin onuncusu bu yıl 11-21 Ağustos günleri arasında İstanbul'da yapılacaktır. Gösteriler Yeni Komedi Tepebaşı Açık hava ve Rumelihisarı sahnelerinde yapılacak karikatür fotoğraf, tiyatro dekoru resim ve heykel sergileri Türk - Atan Kültür Merkezi ile Akademi salonlarında seçilenecektir. Bu yıl şenlik yarışmalı olacak, yerli ve yabancı eleştiriciler ve sanat adamlarından kurulacak jüri sonuçları tayılan edecektir. Şenliğe 20 ülkeden 30 topluluk katılmaktadır. Yukarıdaki resimde bunlardan biri olan Alanya'nın en ünlü amatör topluluğu «Frankfurt Neue Bühne» in sahneye geleceği Aristofanes'in «Plutos» undan bir sahne görülmektedir.

rim. Amî halk —yönetilenler— önemli. Bu sakıncaları oyun dikkatli izlenirse rahatça anlaşılır. İnsanca başkaldırmanın pavlaşığı olay olumlu olacakken ters tepki gösterilmesine vardınca oluyor. Çeşitli görüş ve düşüncelerde sevirici var. Olavin korkunç etkileri olacak seviricilerde ama yanlış yorum salt gerilimde bırakıyor, boşalamıyor seyirci. Yorum aslı amacından uzaklaşınca ağırlik noktası oyunun baş kısmını yükseltir. hem de aşırı derecede yükseltir. Ve peşpeş karşı koymada denge tek tarafı bozuluyor. Oysa toplumun açıdan alınsayın, tefeciliğe açığa ve haksızlıklara karşı koyanlar da yanak noktalarını yitirmezlerdi. Casius Marcius Coriolanus «Roma'nın bir aristokrat ya, aşırı derecede

saygısız salt bir budala bir fenomenidir. Halka imemeyen boşlukta kalmış bir kahraman: nedir ki sonunda halkla arasında büyüyen uçuruma yuvarlanır. Yiğitçe ölmez ayaklarda sürüklenerek öldürülür.

Bu çelişme nereden geliyor? Muhsin Ertuğrul neden görmezlik çemberine düşüyor? Coriolanus'un özünü ummayan yorum konusunda düşüncelerini niçin açıklamaz? Her yıl Shakespeare'i oynamanın nedenlerini de belirtmez. Eski savaşımı ne yazı ne de sözle sürdürüyor. Bu davranışını yıllardan sonra elde ettiği söylenebilir. Her yönüyle bir tiyatro adamı olan Muhsin Ertuğrul'u kınamak niye? Umursamaz davranışları yanında, tiyatro ve Shakespeare'e olan bağlılığını, hattâ tutkusunu bilirik

ten sonra baş kaldırmak neye yarar. Hepsinden önemli, eleştirilenler konusunda düşünceleri yalın ve gerçekçi avkırı.

Benim *Coriolanus*'da takıldığım eksikler ya da yanlışları bunlar. Yoksa bundan daha 'vice bir oyun beklemiyordum. Doğan Bayıl'nın Shakespeare oyunculuğunda çok, bir ruhu ovuncululuğu görüldüğü vereri serdiği, üçüncü kez görüldüğü *Coriolanus*'u daha bir yadırgattım. Aynı sanatçıyı aynı ovunda üçüncü görüşüm. Özellikle *Hamlet* için çeşitli ovuncular denemir. Ken *Coriolanus*'daki bu değişmezlik, Şehir Tiyatrosunun Shakespeare oynama geleneğine de uymuyor.

Tunç Yalman'ın ikinci bir hatası, sahnelendiği oyunlarda Türkiye'de dikkat etmevişinden çıkıyor. 1943-44 ders yılı İstanbul Üniversitesi İngiliz filolojisi seminer öğrencileri tarafından yapılan çeviri eskimiş sözcüklerle dolu. Hiç güzellik yapılmadan sahneye konmuş.

Coriolanus'un oynayan sanatçıları iyi bir açıklama sonucu seçilmemiş. Rol dağıtımını gelişmiş prodüksiyon gücünü düşününce Rumelihisarı'da Shakespeare ya da bazı tragedya yazarlarının eserleri iyi çekici olabilir. Ovunda: Ergun Köknar, Bilge Zübür, Türker Tekin Sükrü, Atav Torun Karacaoğlu şairleri arasında Esas basarıyla «figüran» lar sağlıyorlar.

GÖÇEBE

«GÖÇEBE», Cemal Süreya'nın, büyük bir ilgiyle karşılanan «Üvercinka» dan sonra, ikinci şiir kitabı. DE Yayınevi'nin Türk şiiri dizisinin üçüncü kitabı olarak yayımlandı. 17 şiir var içinde. Ülkü Tamer'in SOYUT dergisinde vardı gibi, «Cemal Süreya, büyük bir inceliğin şairidir.» Göçebe'deki şiirler, Üvercinka'daki şiirlere göre, daha bir durulmuş, gereksiz şiirlerden kurtulmuş. Gene de Cemal Süreya'nın kendine özgü şiir işçiliği, kimi şiirlerinde sairliğinden de ağır basıyor.

Son zamanlarda, Nâzım Hikmet'in şiirleri yanında, oldukça durgunlaşan şiir alanına yeni güzellikler getiren Göçebe'den aldığımız bir şiir okurlarımıza sunuyoruz.

F. N.

İŞTE TAM BU SAATLERDE

İşte tam bu saatlerde bir yara gibidir su. Yeni deşilmiş uçlarında sokakların, küçük uçlarında. Senin güneş sarımsı gözlerin. Ölüm vasi içindeki bir evde. Olmaması gereken bir şey gibi, kırılan bir ayna gibi. Bu saatlerde. Çarnubını vanından eksik etmeyen bir İsa gibi. Merdiven taşıyan bir adam görüyoruz. Sırtında on iki basamak taşıyan bir adam görüyoruz. Bu adamı ne kadar çok seviyorum. bu kuşu ne kadar Sen de seviyorsun sen zaten sevince. Alınla avıkların vervüzünü. Cardaklar binaların ağızlarında. Aşar gider kendi sınırlarını. Köpekler gizli bir dağ havlar. Bunlar iyidir divorum bunlar senden haberi, Yoksa nereden bilecekler. Karbon sınırında yaşayan bahkılar. Kovadan sızan hicret gününü. Pevzamberin parmaklarına asıp paltolarını.

Nasıl girecekler tarlevine. Muhtesever müslümanlar. Ve On Binlerin Dönüşü arasında. Çeklerin keceleri ciftledir. Dağ volları neyle donanacak? Yine de vine de sevirirken. Kullanılmıyız her kelime. Hırsın devirdiği esya. Müthüslerle morarmış sokaklar. Boşdayın naravla deşildiği. Parannı ekmele deşildiği. Fikmetin tüfünle deşildiği. Tütünün acıyla deşildiği. Ve artık hiçbir sevirle deşilmediği acım. O sokaklarda. Saatler vağmuru gösteriyor. Rusün bu küçük salı gününü. Hersevi ekok İstanbulun, tepelerinden başka. Yalın Galata. Galata. Geceğin bodrumlarında beslediği. O tükenmez naslanma tutkusunu. Bir ağır muzakası halinde. Denize vediriyor vavas vavas. Köklerimiz kendi çiçeklerinden ürüyor.

CEMAL SÜREYA

A. KADİR'in
ÜÇ YENİ KİTABI

BUGÜNÜN
DİLİYLE
HAYYAM

Hayyam'a en yararlı
bir Türkçeyle yüz şiir
iki baskı.
5 Lira — 10 Lira

BUGÜNÜN
DİLİYLE
MEVLANA

İkinci baskısı da kısa
zamanda tükenen bu kitabın
Üçüncü baskısı genişletilmiş
olarak çıktı.
Fiyatı 5 Lira.

HOŞ GELDİN
HAZRETİ İBRAHİM

(Sürgün) İki Şiirleri
Genişletilmiş ikinci baskı
Fiyatı 3 Lira
Kitapçılardan arayınız
Ödemeli ya da posta yolu
karşılığında gönderilir
Adres: P.K. 58 - Beyazıt/İst.
(YON 101)

I. DURUM

Kültür bakımından en ileri uluslar bile sanatta biliminde, teknikte daha ileri gidebilmek için, yetişecek çocuklarına, yetişen kuşaklara, kendi dillerinden başka, en az bir yabancı dil daha öğretmek zorunluluğunu duyarlar. Oyle sanyorum ki, Almanlar bu yolda en ileri gitmiş bir ulustur. Sovyetler Birliği son yıllarda her ülkenin dilini öğretip de öyle gönderiyor. Bütün dünya dillerinin kültürü, edebiyatı ile uğraşan enstitüler kurmuş. Amerikalılar bu bakımdan en geri bir ulus. İngilizlerin burunları bir karış havada. Ancak aklı erik bilim adamları yabancı bir dil öğrenmek lütufunda bulunabiliyorlar. Fransızlara gelince dilleri öylesine yaygın ki başka bir dil öğrenmek akıllarına gelmiyor. Farsine dillerini yaymak, dinlerini yaymak için birkaç yüzyıldan beri, birçok yabancı ülkelerde okullar açmışlar. Sömürgecilik zoru ile onlara uyan birkaç Avrupa ülkesi, tâ Afrikanın yarıyapılarının arasına eski Çin'e değin gidip misyonerleri, öğretmenleri ile okullar açmış, bir kühâh kapmaca yarışına girişmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri bakmış ki dil, din sömürücülüğü elden gitmekte, hemen o da girişmiş Avrupada. Orta Doğu'da, Çin'de okullar açmaya oralar misyonerler göndermeye. Çin Hindistan, Cezayir Suriye her bakımdan olduğu gibi, asıl eğitim bakımından da yüzyıllarca sömürül-müşlerdir.

Hıristiyanlık Roma İmparatorluğu çağında gelişip yayıldığı için bu dinin kutsal kitabı Latince olarak ortaya konmuş (dört azizin kitabı) giderek Orta Çağın sonuna değin Hıristiyan dünyasının din ve bilim dili, Latince olmuştur. Ulusal dillerini kuran ve kurtaranlar İtalyada Dante Almanyada Luther (İncil Almanca'ya çevirmiştir). İngiltere'de Kraliçe Elizabeth (İncil bir kurala İngilizceye çevirmiştir) olmuştur. Ulusal dile dönüş konusunda Avrupada yapılan tartışma ve kültür savaşlarının hikâvesine girecek değiliz. Bu gelişim aynı yönde Orta Doğu'da da olmuş. İslâm dininin dili Arapça olduğundan (Kur'an Arapça olduğundan) doğu dünyasının dili tâ Türkistanı dek Arapça olmuştur. Sanat dili olarak Arapça, eski köklü bir geçmişe dayanan Farsça'ya yene-memiş, ama bulandırılmıştır. Bu bulandırılık oturmuş bir ulus olmayan, göçebelikle yaşayan Türklerin dilini ne yazık ki yenmiş, bilim dili Arapça olduğu gibi Türklerde, yazılı sanat dilinde Arapça Farsça karışımı bir Türkçe olmuştur. Türk Dilinin ekli bir dil olması, sağlam bir yapıya bulunması, Türk göçebe halk yığınlarının gelenek ve dillerinden kopmaması, dünya yüzündeki dilimizin kalkmasına engel olmuştur. Mevlânâ Farsça mı yazıyor? Yunus, İnadına Türkçe yazmıştır. Her ne hal ise, bu bilimsel tartışmayı uzmanlara bırakalım da konumuzla dönelim: Türkçe din dili olan Arapça'dan bugün hâlâ kurtulamamıştır. Din dili Kur'an hâlâ Arapçadır. Tanzimattan beri bilim ve sanat dilini Arapça Farsça egemenliğinden kurtarmak için verilen savaşa, Büyük Atatürk Türk Dil Kurumu'nu kurmakla bir yön vermiştir. Bu akım gelişmektedir.

II. DİLİ ALET EDEREK DİN YOLU İLE SÖMÜRGEÇİLİK

Bilim dünyalarını sanatlarını skolastik zihniyetten kurtarıp ulusal bilinçlerine ve dillerine ekonomik etkenlerle dönüştüren batılı ülkeler, burada tekrar konumuzun dışı olan nedenlerle sömürgecilik yöneline-cek, dillerini alet ederek din yolu (kültürleri) ile sömürgeçiliklerini ekonomik anlamda geri kalmış ülkelerde yürütmüşlerdir. On dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyıla başlarına, giderek İkinci Dünya Savaşı sonuna değin batılıların az gelişmiş adı verilen ülkelerdeki okulları, eğitim egemenlikleri sayesinde sömürgeçiliklerini sürdürdüler. Yukarıda verdiğimiz örnekler gibi, Çin'de Hindistan'da, Cezayir'de istedikleri gibi et ovattılar. İktisat bakımından geri kalmış birçok ülke ya başka yüzünden yabancı dillere boynun eğdi, ya da Japonya gibi gelişmek için yabancı bir dil, kültür dili olarak bir zaman için kendiliğinden seçti. Ama şu da bir gerçektir ki, kültür, dil yolu ile, daha önceleri din yolu ile geri kalmış ülkelerde kurulan sömürgecilik, yirminci yüzyılın başından başlayarak tersine tepmeye başladı. Hindistanda İngiliz dilini ve kültürünü bilen, ama benimsemeyen bir GANDİ çıktı. Cezayir'de bir Bin Bellâ çıktı (İktidardan uzaklaştırılmasına rağmen, Bin Bellâ, Cezayir Özgürlük Savaşı Tarihine girmiştir.), Küba'da bir Kastro çıktı. Mısır'da her şeye rağmen bir Nâsır çıktı. Bütün bu liderler, başlarına belâ, sömürgeci kesilen ulusların dili, kültürü ile yetişmiş kişilerdir. Ama bilinçlerini, varlıklarını, ulusları.

EGİTİMDE SÖMÜRÜCÜLÜK

Samim Kocagöz

ni satmayan, kendilerinin de bir ufusa bağlı, bir geçmiş olduğunun, bir tarih olduğunun farkına, bilincine varan kişilerdir. Elbette bu liderler yalnız değillerdir. Onlarla birlikte birer kadro yetişmiştir. Sözümlü ettiğimiz ülkeler liderlerini kadrolarını yetiştirene dek binlerce kurban vermişlerdir bu yabancı ulusların eğitim, kültür sömürücülüğü yüzünden. Geri kalmış ülkelerde yabancı okulların dil yolu ile yaptığı din, kültür sömürücülüğü kendizi öz yurduna karşı casuslar, vatan hainleri bile yetiştirmiş ve bunları birer sömürme aracı olarak o ülkelerin yönetimini de bile kullanmıştır.

III. BIZE GELİNCE

Yüz yıldanberi, tâ Tanzimattan bu yana, Türkiye'de yabancı okullar, büyük hızla bir eyleme girişmiştir. Bunların başında Amerikalıların misyoner kolejleri ile Fransızların din adanlarının kurduğu okullar gelir. Bu okulların çalışmaları, Cumhuriyete gelenecek dili bahane ederek, din propagandası yapmak, giderek kültürlerini aşılavarak kendilerine sevgi kazanmak, Türkiye'de ellerinin altında bulundukları taraftarları yetiştirmekti. Bu okullar bugüne dek bu oyunlarını sürdürmüşlerdir. Bu yabancı okullarda okuyan çocukların yetisen gençlerin, fikir yapıları çoğu çarpık, memleketinden kopmuş, yozlaşmış bir duruma girmiştir. Cehitli etkiler, bazıları kurtarmış, memleketi büyük hizmetler ettirmiş, bazıları da yurdundan koparıp almıştır. Bunun en büyük örneği, bütün ailesinin etkisine, babasının büyük Türk düşünürü ve sairi olmasına rağmen, Tefvik Fikret'in geçen ay içinde ölen, hem de Amerika'da bir papaz olarak ölen oğludur. Ortaya koyduğumuz örnek bizim milliyetçilik zoru ile koyduğumuz bir örnek değildir. Tefvik Fikret'in, büyük şairimizin (Halid'un Defteri) adı eseri aklımıza geldikçe içimize çöken hüznün örneğidir. Büyük şairimiz, «Ferda senin, senin bu teceddüt bu inkılâp» demiştir. «Batıda ne bulursan, ilim, fen, yurduna getir...» diye oğlunu Amerikan kolejini bitirdikten sonra yabancı uygar ülkelere göndermişti. Ona ne umutlar, ne umutlar vaatlamıştı. Oğlunun kişiliğinde Türk gençliğini sembolize etmişti. Cumhuriyetten önce Türkiye yabancı okullar yüzünden çok kurbanlar vermiştir. Pek az kişi bu okullardan yetişip memleketine yararlı olabilmıştır. Dikkat edilirse, Tanzimat çağından devlet adamları (Ali Paşa, Fuat Paşa gibi) çoğu Buhârî tercüme kalemlinden yabancı okullara gitmeden yetişenlerdir. Şinasi gibi edebiyatta, kendileri Fransızca öğrenenlerdir. Yabancı okullardan yetişenler, çok fire vermişlerdir. Bir Türk Lisesi olan, fakat Fransızca eğitim yapan Galatasaray Lisesi, memleketimizin aydın kadrosunu yetiştirmekte olumlu büyük rol oynamıştır. (Harbiye, Tıbbiye, konumuz dışındır.)

IV. CUMHURİYETTEN SONRA

Eğitim alanında yabancı okulların dil yolu ile din ve kültür sömürücülüğünü, çok yerinde bir görüşle, Büyük Atatürk fark etmiş, Lozan anlaşması ile yabancı okulların çoğaltmasını, genişlemesini önlemiştir. Sadece Türkiye'de değil, cumhuriyetten önce bütün Osmanlı Devleti için de yabancı okullar çoğun bir çalışmaya göstermişler. Lübnan'ın, Suriye'nin Osmanlı Devletinden kopmasını, Fransa'nın kazat-

masını kolaylaştırmışlardır. Bu konuda geniş bilgi, Halide Edip Adıvar'ın «Mor Salkımlı Ev» adlı son kitabında vardır. Bütün baskılara, zorluklara karşı, yabancı okulların gelişmesinin Lozan'da durdurulması, sonra da İkinci Dünya Savaşı'na değin bu okulların sıkı bir kontrol altına alınması, bizim için iyi ve yararlı olmuş, memleket gençliğinin yabancı bir dille kolay, çabuk öğrenmesini —elbette parası olanlar için— sağlamıştır. Atatürk'ün sağlığında Bursa Amerikan Kız Kolejindeki bir olay bir genç kızımızın Hıristiyan olması olayı, yabancı okullar üzerindeki dikkatli bütünü artırılmıştır. Arkasından İzmir Amerikan Erkek Kolejinin içinde okuyan Türk gençleri tarafından kapatılmaya zorlanması ve kapatılması, bu yabancı okulların yön değiştirilmesini meydana getirmiş, hele İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan okulları dil yolu ile dini istisnar ederek misyonerlik yapacak yerde, bir Amerika hayranlığı, sempatisi uyandırmak, kolay eleman kazanmak yolunu tutmuşlardır. Türk gençlerine bir ham maddede gözü ile bakılmaya başlanmış, onlar yetiştirilmiş Türkiye'de kalamazlar, Amerikaya yardımcı birer unsur olarak, gideler orada —teknisyen uzman olarak— kullanılmıştır. Bu adam, yetişmiş kişi sömürücülüğü, sadece yabancı okulların çerçevesi içinde de kalmamış, Türk liselerinden, fakültelerinden de Amerika'ya bir akımdır başlamıştır. Bugün Amerika'da 3000'den fazla doktorumuz olduğu söylenmektedir. Bu örnekleri veririrken bütün yabancı okullardan yetişenleri suçladığımız sanılmamalı, yüzde kaçır bilmem ama, bu yabancı okullardan yetişip de memleketi bugün de yararlı olanları vardır. İşte Sayın Bülent Ecevit ve Sayın Hasan İyik (yanlışlıyorsam Dışişleri Bakanımız Saint Joseph Fransız Kolejinde okumuştur.) Bir de yabancı diyarlarda, okullarda yetişip gelen, onların borusunu ötüren politikacılarımız, aydınlarımız vardır ki bunların adlarını anmayı gerekli görmüyorum. Bilinen kişilerdir.

V. İKİ YOLUN BAŞINDA

Türkiye'deki yabancı okullar, gençlerimizi bir yere getirip iki yolun başına bırakmaktadır. Bunlardan bir kısmı, memleketten kopup giden yola sapmaktadır. Hiç olmazsa saçkın, snop bir hale gelmekte, bir kısmı da memleketi yararlı olmaktadır. Bunda gençlerin ailelerinin, bulunacakları çevrenin etkileri vardır. Belki de gençlerin hamuru, böyle ya da böyle olduğu için iki yönden birini seçmektedir. Ote yandan da olanağa sahip bulunan aileler, çocuklarına bir yabancı dili öğretmek zorunluluğunu duymaktadır ki bunda haklıdır. Ustelik bu istek sosyal adaletine uygun işlememektedir. Yabancı okullar paralıdır hem de çok pahalıdır. Yabancı dil öğrenen, yabancı bir dille eğitim yapan özel liseler —resimler pek az— açılmıştır. Bunlar da paralı ve pahalıdır. Eğitim Bakanlığı son yıllarda (Maarif Kolejleri) ni açmak zorunda kalmıştır. Birkaç büyük şehrimizde bulunan bu kolejer ne yazık ki yetersizdir. Yerli, yabancı dille —kültür dersleri değil elbette— eğitim yapacak öğretmenler yetiştirilmemiştir. Getirilen yabancılar az para verildiğinden iyi öğretmen değildir (Bu kolejlerde okuyan gençlerin ailelerinden öğrendim). Yönetimler hiç olmazsa, Galatasaray Lisesinde

olduğu gibi tutarlı olamamıştır. Belki zamanla yetişecek Türk yönetici ve öğretmenlerle bu okullar çok daha yararlı olacaktır. Bu koşullar altında çocuğuna küçük yaşta —ilkokuldan sonra— yabancı bir dil kazandırmak isteyen aileler, büyük zorluk içindedir. Elbette olanağa sahip aileler. Özel okullarda yeteri değin dil öğretilmemektedir. Özel okulların pek azı bu konuda başarı sağlamaktadır. Ben kendi hesabıma kendimi sıkı tutarak yabancı bir okulu —bütün yukarıda söylediklerimi gözönünde tutarak— yeğledim, ve iki oğluma da İzmir'deki Saint Joseph Fransız Koleji'ne verdim. Çünkü, bu okulun gündüzleri yalnız okutmak için aldığı ücret kesime uygundu. Bu bir; ikincisi çocukları her gün gözümün önünde olacaktır. Sonra da işeyi Türk liselerinde bitirecek, öğrendikleri değin dilin de yakasını bırakmamı yacaktım. Böyle bir zorunluluğu duymak benim için çok üzücüydü ama, kendi hesabıma işeyi, üniversiteyi okuyuncaya bitirinceye dek, küçükken yabancı bir dil öğrenmeye başlatılmadığım için çektiğim sıkıntı, bu zorunluluğu bana duyurdu. 25 yaşından sonra kişi bir yabancı dili öğrenmek için çok sıkıntı çekiyor. Benim durumumda olan baba çoktur. Gözümü yunup oğullarını Fransız Koleji'ne verdim. Ama için rahat değildi. Büyüğü bu yıl bitiriyor —Eylülde cebirden paçayı kurarsa— sevinçliyim. Sevincim, okulu bitiriyor diye değil, kazandığım başarıdan ötürü: Bir dost geçenlerde oğluma sordu: «Hangi okuldasın bakayım?» Bizim delikanlı «Saint Joseph Fransız Kolejindeyim» diyecek yerde, (Aziz Yusuf Şefkat Okulundayım efendim!) karşılığını verdi. Boş bulunup ben de şaşırđım. Oğlum ekledi: (Çevir, sözcük sözcük olmaz babacığım, bir cümlelerin anlam ve önemini belirterek çeviri yaptır!) Keyfinden dört köşe oldum. Yabancı okul, oğlumun elinden alamamıştı.

VI. ÇARE

Sosyal adaleti gerçekleştirmek zorundayız. Bir yıl bütün liselerimizi Galata Saray Lisesi gibi yabancı dil öğrenen birer lise haline getirmek zorundayız. Türk yönetimi ile ilk zamanlar yabancı öğretmenleri kullanabiliriz. Sonra Türk fakat yabancı dil öğrenen öğretmenler yetiştirmeliyiz. Maarif Kolejlerinin yetersizliğini gidermek zorundayız. Olanağı, zekası, ve teneği olan çocuklar bu kolejlerin ortasından İstanbul'daki Amerikan Koleji'ne aktarılmalıdır. (Amerikalıların canına minnet.) Eğitimimizin, öğretiminizin büyük sorunları yanında bu sorun en büyüğüdür. Bence bu işler bir baraj parasına olur, yeter ki isteyelim. Öğretmenlere birazlık para vermeyi, öğretmenleri adam yerine koymayı düşünelim. Bütün olanakları onlara sağlıyalım. İçlerinden öğretmen olamayanları, maddî mânevî tatmin ettikten sonra, suçlamak hakkımız olur.

Asıl konumuz Yabancı Okulların eğitim yolu ile sömürücülüğüne gelince: Karşılıklı ilişkilerimiz bulunan bütün uluslardan en ileri giden bu konuda Amerika'dır. Yurdumuzdaki okullar, üniversitesini bitirince, kendi okul ve üniversitelerimizden yetişen gençlere de son on beş yılda muasallat olmuştur. Yüksek öğretilerde kendi yetersizliğini örtmek, eksiklerini tamamlamak için, başka ülkelere —özellikle Türkiye'den— yetişmiş kişi aşırılmaktadır. Türkiye'de daha ucuz yetişmiş kişi mal edip, çekip almaktadır. Bunun dışında okulları ile Amerika havranı, renkiz kokuşuz, avare bir akım gençler yetiştirmektedir. Bu yabancı okullardan yetişen gençlerin pek azı —yukarıda verdiğimiz örnekler gibi— Türkiye'ye yararlı olmaktadır. Bütün yabancı okullar, bizim karşı gözümüz için Türkiye'de gayret sarfetmemektedirler. Biz de denize düşen yılanı sarılır misali, çocuklarımıza bir yabancı dil öğrenme zoruna bunlara katlanmaktayız. Çocuklarımızın yüzde virni beşini kazanabiliyoruz desek yerli Yüzde virni beşini de onlar alıyor, geriye kalan yüzde elliyi, okudukları yabancı okulların, aldıkları yabancı kültürün saçkınları olup ortaya çıkıyorlar.

ÇARE : Lozan anlaşmasının yeniden gözden geçirilip örneğin petrol gibi, bütün Türkiye'de yabancı okulların devletleştirilmesidir. Nasıl petrolü devletleştirirseniz, işletemezsiniz! diye bize çatılmaktaysa, yabancı okulları devletleştirirseniz, yürütemezsiniz denecek Türk örneğini altında önce yabancı öğretmenlerle anlaşmalar yapılır, sonra da bunların yerine Türk öğretmenler çok kısa bir zamanda yetiştirilir. Yabancı okulların devletleştirilmesini istemek, ulusal bilincimizin, varlığımızın sömürücülüğünden kurtarılmasını istemektir. Ama bu iş için —her iş için ya.— bileği ve yüreği sağlam eğitim bakanı gerek. Zihniyet gerek...

FETHİ NACI'NIN EDEBİYAT YAZILARI

İNSAN TÜKENMEZ

1956'da yayımlandığı zaman bir hâdise olan bu kitabın elde mevcut pek az sayısı satışa çıkarılmıştır. Fiyatı 4 Liradır.

GENEL DAĞITIM : UĞRAK KİTABEVİ - Beyaz Saray, Beyazıt - İst.

YÖN — 008